

Житомирський державний
університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет

НАУКОВІ ПРАЦІ

**ВИКЛАДАЧІВ ТА СТУДЕНТІВ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ**

ПСИХОЛОГІЧНІ

ДОСЛІДЖЕННЯ

Випуск 15

Житомир 2022

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічних факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

ПСИХОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці викладачів та студентів
соціально-психологічного факультету

Випуск 15

Житомир-2022

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол ___ від __.06.2022 року)*

Рецензенти:

- Шепельова М.В.** кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології творчості Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України
- Якимчук І.П.** кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
- Аврамчук О.С.** кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри клінічної психології ФНЗ Українського католицького університету

- П49 Психологічні дослідження:** наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 15. / За ред. Ю. Дем'янчук, Н. Портницької, І. Тичини – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2022. – 122 с.

У збірнику наукових праць викладачів та студентів соціально-психологічного факультету презентовано результати теоретико-емпіричних досліджень науково-педагогічних працівників, аспірантів, магістрів, бакалаврів та учасників психологічних гуртків та проблемних груп.

Особливістю збірника є те, що в ньому представлені результати наукової роботи, в яких аналізуються теоретико-методологічні, вікові, соціальні та особистісні аспекти соціальної взаємодії, підтримки психічного здоров'я та особистісного благополуччя.

Матеріали подані у авторській редакції. Відповідальність за науковий та літературний зміст опублікованих матеріалів несуть їх автори. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ЗМІСТ

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІКОВИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ
ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

1. Данилюк Н. Теоретико-методологічні засади дослідження ставлення до батьків дітей підліткового віку.....	7
2. Дем'янчук Ю., Голуб А. Схильність до ризикованої поведінки у юнацькому віці.....	8
3. Звіряка Т. Специфіка конструктивної взаємодії в підлітковому віці.....	11
4. Ковальська Д. Психологічні чинники вибору шлюбного партнера у юнацькому віці.....	15
5. Ковальчук С. Соціально-психологічні особливості підлітків, що постраждали від булінгу.....	18
6. Круткевич А. Психологічні особливості маніпулятивної поведінки молоді.....	21
7. Литвинчук К. Мотивація влади у сучасної молоді.....	23
8. Охремчук Н. Особливості дослідження мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.....	25
9. Пирог Г., Горнович Ю. Особливості зв'язку прив'язаності та задоволеності партнерськими стосунками в юнацькому та зрілому віці.....	27
10. Сахарчук Н. Особливості психологічної готовності до школи дітей шести та семирічного віку.....	31
11. Тарнавська А. Особливості рефлексії тригерів гніву в підлітковому віці.....	32
12. Яворська Л. Психологічні особливості дозвіллевої діяльності підлітків.....	36

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

13. Артемчук Д. Особливості мотиваційної сфери випускників шкіл.....	40
14. Бігус В. Психологічні характеристики осіб із різним досвідом переживання домашнього насильства.....	43

15. Владзяновська О. Особливості професійного вигорання у працівників HR-відділу.....	46
16. Желтова О., Лізунова В. Психолого–педагогічна діагностика школярів із порушенням слуху.....	48
17. Кондратюк А. Діагностика емоційного вигорання методами позитивної психотерапії.....	51
18. Кузьмінська О. Особливості комунікативної поведінки у навчальному процесі дітей з порушенням слуху.....	54
19. Мельник В. Дослідження професійного вигорання представників хелперських професій.....	58
20. Овчар Я. Розвиток соціальних навичок у дітей із порушенням розвитку в умовах реабілітаційного центру.....	61
21. Панченко А. Психологічні особливості професійного вигорання у поліцейських.....	64
22. Пастухова В. Особливості релігійної свідомості осіб зі схильністю до девіантної поведінки.....	65
23. Регенель Д. Конфліктність особистості: теоретичний аналіз	67
24. Савиченко О., Гаранова-Маккарті І. Особливості психічного здоров'я працівників з різним стажем.....	73
25. Савиченко О., Корнійчук В. Психічне здоров'я у громадській діяльності (на прикладі волонтерської діяльності НСОУ ПЛАСТ).....	77
26. Стягайло А. Дослідження макіавеллізму в осіб з різним типом прив'язаності.....	80
27. Трофімчук Ю. Психологічні особливості адаптації учнів першого класу до навчання в школі.....	81
28. Хворова Г., Тарасюк Є. Можливості використання АВА-терапії у роботі з аутичними дітьми.....	83
29. Шаюк А., Горбань Д. Ефективність використання дидактичних ігор в роботі з корекції порушень звуковимови.....	86
РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ: ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ	
30. Артеменко О. Діагностика професійного вигорання особистості та спроби його подолання.....	92

31. Духніченко В. Особливості психологічного благополуччя людей з різним досвідом духовних практик.....	95
32. Колодій В. Рівень внутрішнього благополуччя студентської молоді залежно від досвіду переживання депресивних стані.....	97
33. Левчук І. Валідизація особистісних опитувальників.....	99
34. Мисіна Є. Особливості рольових позицій у міжособистісній взаємодії.....	101
35. Савиченко О., Яблонська А. Роль критичного мислення в стигматизації проблем психічного здоров'я.....	106
36. Синиця Ю. Розвиток тривожних розладів при коронавірусному захворюванні	107
37. Тичина І., Веселовська Д. Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми психоемоційного вигорання.....	109
38. Чередник В. Підходи науковців щодо вивчення смислової сфери особистості.....	111
39. Шевченко А. Самооцінка сучасної молоді залежно від часу та особливостей користування соціальними мережами.....	113
40. Шевченко К. Психічне здоров'я осіб із різним рівнем задоволеності шлюбом.....	117
41. Ярмошик О. Чинники виникнення тривожності у фахівців іт сфери: теоретичний аналіз.....	120

***ДОСЛІДЖЕННЯ ВІКОВИХ
АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ
ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я
ОСОБИСТОСТІ***

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Надія Данилюк

здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

доктор психологічних наук,
доцент
О.В. Мазяр

Ставлення до батьків у дітей підліткового віку значною мірою визначає особливості їхньої соціалізації, формування особистісної ідентичності та рівня самооцінки. З-поміж інших, це є системним чинником психічної саморегуляції підлітків, що й становить предмет нашого наукового інтересу. Наше дослідження у кінцевому варіанті спрямоване на те, щоби виміряти ступінь залежності ставлення підлітків до батьків та їхнім самоставленням. Ми припускаємо, що між цими двома психічними феноменами повинен існувати прямий і сильний зв'язок.

В результаті здійсненого теоретичного аналізу проблеми ми дійшли висновку про обґрунтованість формулювання такої гіпотези емпіричного дослідження за допомогою опитувальника І.М. Маркової «Взаємодія родителів – дитина» (дитяча та батьківська шкала) та методики вивчення самоставлення В.В. Століна. Зокрема, зв'язок матиме такий вияв:

- самовпевненість і самоцінність підлітка перебуває у прямій залежності від рівня авторитетності батьків і задоволеності стосунків із ними;
- здатність до самокерівництва підлітка є наслідком рівня його автономності та контролю з боку батьків;
- небажання змінюватися щодо власних установок перебуває у зв'язку з емоційною дистанцією з батьками, ступенем їхнього прийняття дитини;
- конфліктність підлітка залежить від рівня згоди з батьками;
- самозвинувачення підлітка перебувають у залежності з вимогливістю та строгістю батьків.

Перевірка розгорнутої гіпотези вимагає проведення відповідного емпіричного дослідження: зіставлення показників за вказаними вище методиками. Встановлення певної тенденції дозволить нам більш раціонально підходити до розробки корекційно-розвиткових програм у роботі з підлітками та їхніми батьками.

СХИЛЬНІСТЬ ДО РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Юлія Дем'янчук

викладач кафедри соціальної
та практичної психології

Анна Голуб

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 Психології

У сучасній науковій літературі дедалі популярнішою стає тема ризику та вивчення факторів ризикованої поведінки особистості у різних життєвих ситуаціях. У часи найбільшого розвитку і найсильніших змін в світі хорошою мішенню для виникнення ризикованої поведінки є юні люди з властивою їм емоційністю та тільки формуючим світобаченням. Неймовірні метаморфози, що відбуваються у нашому суспільстві, пред'являють молодому поколінню ситуації невизначеності та необхідність дуже швидко орієнтуватися та приймати рішення. Саме в цей період людина частіше потрапляє в небезпечні, екстремальні ситуації, які супроводжуються ризикованими діями [1].

Складність явища ризикованої поведінки передбачає багатогранність робіт для його дослідження. В наукових працях О.П. Саннікової обґрунтовуються особливості ризику як властивості особистості [3]. Ю. Козелецький ризик розглядає як форму невизначеності, як об'єктивний феномен у процесі прийняття рішень [4]. Є.П. Ільїн інтерпретував ризик, як постійну і нездоланну складову будь-якої соціальної діяльності, при цьому, ризик відіграє важливу роль в управлінні та процесі прийняття рішень для запобігання консерватизму та конформізму [5]. Вдовиченко О. вивчаючи ризик у вимірі діяльності людини, розглядає його як специфічну емоційно-вольову дію, що активує різні психічні функції, які спрямовані на подолання невизначеної і небезпечної ситуації [1].

Метою проведення нашого дослідження було визначення статевих відмінностей схильності до ризикованої поведінки у юнацькому віці.

Вибірка складала 16 досліджуваних 15-17 років (8 учасників чоловічої і 8 жіночої статі). У процесі дослідження була використана методика діагностики схильності до ризикованої поведінки та її якісних компонентів у юнацькому віці за допомогою тестової методики діагностики «Тест-опитувальник якісних показників схильності до ризику» (О.Саннікова, С. Бикова).

Результати дослідження показали, що загальна схильність до ризикованої поведінки у дівчат юнацького віку переважно на низькому рівні (показник композитивної оцінки у 63%). Однак, основною рушійною силою до ризикових дій є емоційний компонент, який переважає у більшості досліджуваних (у 75% досліджуваних) (див. Рис.1). Найнижчі показники проявленості визначені по когнітивному параметру (у 25% досліджуваних). Конатативний та контрольньо-регулятивний компоненти мають посередній вплив у ситуації ризику (у 50% досліджуваних). Це може свідчити, що для більшості юнок значимим є фактор насиченості та сили емоцій, які провокуються обставинами і при цьому зменшується насиченість думок, що пов'язані з ситуацією ризику.

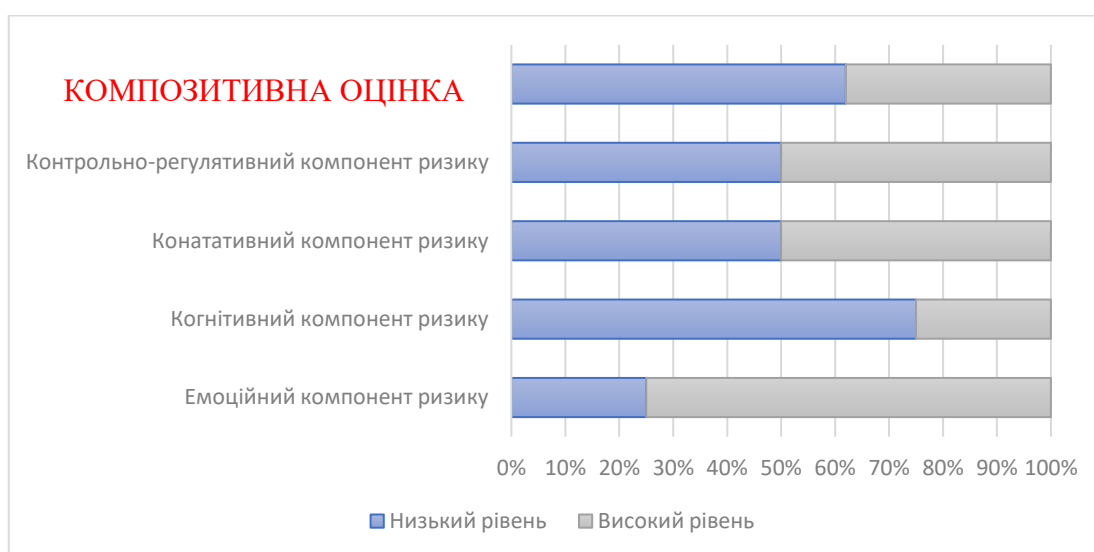

Рис.1 Рівень вираженості якісних компонентів схильності до ризику у юнок

У свою чергу, у більшості юнаків загальна схильність до ризикованої поведінки демонструється переважно на високому рівні (показник композитивної оцінки у 75%). Серед переважаючих компонентів у ситуації ризику є: когнітивний (75%), конатативний (75%) та контрольньо-регулятивний (75%). Такі показники вказують на те, що схильність до ризику у хлопців юнацького віку зазвичай проявляється в зовнішніх діях (активна позиція, поведінка, відповідні висловлювання, жести і міміка) та внутрішніх (наявність думок про ситуацію ризику, планування дій і т.д.). Емоційна компонента для досліджуваних виступає як постефект, який у більшості випадків немає значимості у процесі запуску ризикової поведінки (див. Рис.2).

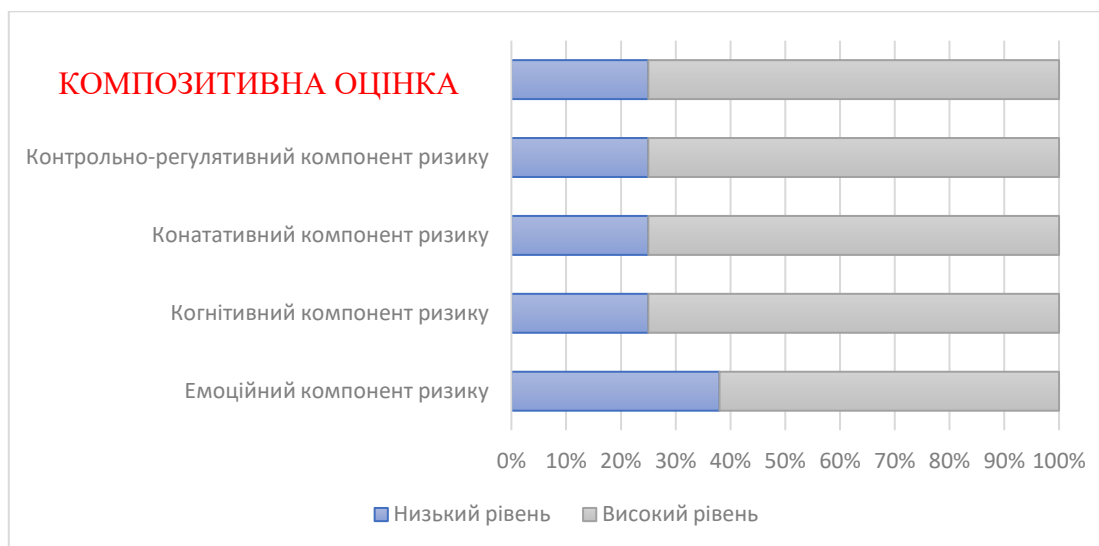

Рис.2 Рівень вираженості якісних компонентів схильності до ризику у юнаків

У обидвох статей достатньо високими виявилися показники по контрольно-регулятивному компоненту (у дівчат – 50%, у хлопців – 75% досліджуваних). Такий рівень може свідчити про активні спроби до саморегуляції та самоконтролю у власних проявах ризикованої поведінки, думок або переживань з приводу різних життєвих ситуацій.

Можна зробити висновок, що юнаки більше схильні до прояву ризикованої поведінки аніж юнки. Для досліджуваних чоловічої статі більше характерними є когнітивно-поведінкові компоненти схильності до ризику з достатнім рівнем можливого самоконтролю. Досліджувані ж жіночої статі у ситуації ризику більш схильні регулювати власну поведінку орієнтуючись на бажані емоційні переживання.

Список використаної літератури

1. Бикова С.В. Індивідуально типологічні особливості схильності до ризику: дис. Канд. псих. наук.: 19.00.01. Київ, 2008. 204 с.
2. Вдовиченко О. Порівняння схильності до ризику в підлітковому та юнацькому віці. Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ. 2021. Вип. 16. С. 47-55
3. Ильин Е. П. Психология риска / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2012. 288 с.
4. Козелецкий Ю. Психологическая теория решений. Москва, 1979. 506 с.
5. Саннікова О. Авантюризм і ризик у структурі прийняття рішень / О. Саннікова, О. Санніков // Наука і освіта. 2018. № 9-10. С.111-119. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2018_9-10_18.

СПЕЦИФІКА КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Тетяна Звіряка

здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
Л. О. Котлова

Підлітковий вік є одним із найважливіших періодів формування людської особистості. Особливої актуальності в цей віковий період набувають міжособистісне спілкування, яке є основним засобом взаємодії людей, та активна перебудова взаємин підлітків як з дорослими (батьками, педагогами, іншими), так і з однолітками. У спілкуванні відбувається процес соціалізації та становлення особистості, який в підлітковому віці проходить досить динамічно й неоднозначно.

У сучасному світі підлітки частково втратили можливості до накопичення досвіду міжособистісної взаємодії внаслідок масової заміни реальної комунікації віртуальною, особливо в частині конструктивної взаємодії (конструктивна в перекладі з лат. – творча). Конструктивною взаємодія стає у тому випадку, коли вона є цілеспрямованою основою співпраці учасників спільної діяльності. Наслідками такої взаємодії є достатньо високий рівень продуктивності та результативності спільної діяльності, емоційна задоволеність процесом та результатом суб'єктів взаємодії.

Підлітковий період – період активного якісного переходу від дитинства до дорослості, зумовлений складними внутрішніми процесами трансформації особистості у контексті фізичного, статевого, психічного і соціального розвитку [5, с. 137].

Психологами доведено, що підлітковий вік є дуже важливим етапом у формуванні особистості. У цьому віці перед людиною постає ціла низка складних завдань, від успішності вирішення яких залежить і сам процес дорослішання, і можливість подальшого конструктивного розвитку. При цьому розвиток і формування особистості підлітка є динамічним і неоднозначним процесом, що почасти відбувається з певними розбіжностями та ускладненнями. Нормальний шлях здорового психологічного розвитку особистості підліткового віку, формування її емоційно-поведінкових особливостей полягає у пошуках себе, у сумнівах, у подолання того, що ще вчора здавалося досягненням, а сьогодні вже потребує корекції, умінні конструктивно виходити з кожного нового кризового стану.

Поняття «вікова криза» означає особливі, відносно нетривалі за часом (до року) періоди онтогенезу, що характеризуються різкими психологічними змінами. Криза підліткового віку є однією з найважливіших у ґенезі буття особистості, оскільки у цей період індивід переходить на якісно новий ступінь розвитку, тобто переходить із положення «Дитина» в положення «Дорослий» та певний час перебуває у статусі маргінальної особистості, яка належить водночас двом культурам [5, с. 139].

У кризі підліткового віку виділяються три фази:

- негативна (передкритична) – фаза руйнування старих звичок, стереотипів;
- кульмінаційна – фаза загострення протиріч;
- посткритична – фаза формування нових структур, побудови нових стосунків [7, с. 102]. Саме цю фазу варто використовувати для ефективного формування навичок конструктивної взаємодії підлітків.

Основна значуща роль у суттєвих змінах у психічному розвитку підлітка належить системі взаємин, які встановлюються між ним та оточенням. Окремі дослідники наголошують, що на цьому віковому етапі розвитку складаються дві різні за своєю значущістю системи взаємовідносин: одна – з дорослими, друга – з однолітками. Виконуючи одну й ту саму соціалізуючу роль, ці дві системи взаємин нерідко входять у суперечність одна з одною за змістом і нормами, що їх регулюють [2, с. 116].

Система «підліток – дорослий» повинна забезпечувати сприятливі умови для процесу формування соціальної зрілості, урахувавши особливості перехідного етапу від дитинства до дорослості. Роль іншої системи – «підліток – одноліток» – полягає у сприянні реалізації спроби досягти нового статусу, самоствердженню, накопиченню досвіду міжособистісної взаємодії у межах неформальної групи, що пояснюється сенситивністю до внутрішньовікового спілкування.

Ці дві системи можуть входити у конфлікт. Зокрема, одна з них може зайняти переважаючу позицію у життєдіяльності підлітка: спілкування із дорослими може приносити більше задоволення порівняно із спілкуванням із однолітками, і навпаки.

Психологині Н. Артюхіна й О. Пуленко у своєму дослідженні впливу значущих осіб на розвиток і формування емоційно-поведінкових особливостей підлітків доходять висновку, що відносини міжособистісної значущості підлітка з його найближчим оточенням утворюють єдину систему, що включає основні компоненти так званої тріади (рис. 1).

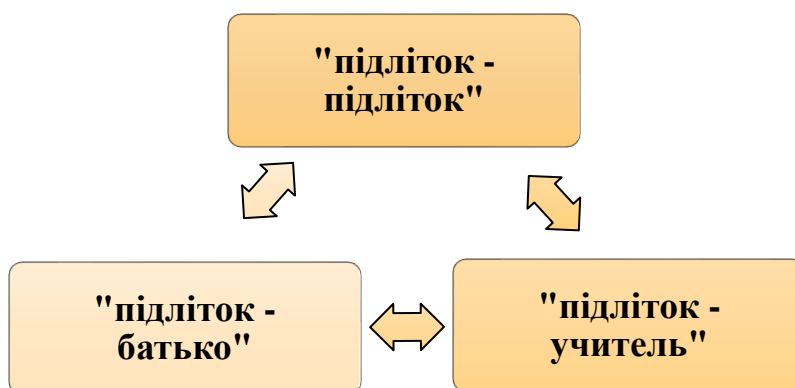

Рис. 1. Тріада значущих взаємовідносин у підлітковому віці

Для конструктивного подолання наявних суперечностей у поглядах підлітків і значущих дорослих необхідним є створення спільності у їхньому житті, змістовних контактів, розширення сфери співробітництва, взаємодопомоги й довіри, бажано, з ініціативи дорослого. У ході реалізації такої спільної діяльності будуть виникати спільні переживання, почуття, настрої, наміри, що зумовлять емоційну та духовну близькість, позитивно впливаючи на емоційно-поведінкові особливості підлітків.

Дослідник психології підлітків Мішель Кле у сфері соціального життя підлітків основною задачею визначає перетворення соціалізації: домінуючий вплив сім'ї поступово замінюється впливом групи однолітків, що виступає джерелом референтних норм поведінки і отримання відповідного статусу [6, с. 44].

Довіра до себе є важливою базою для формування та підтримування адекватних емоційно насичених міжособистісних взаємин підлітків та для їх конструктивної взаємодії. Підлітковий вік є сенситивним періодом для формування довіри до себе як інтегративного внутрішнього психічного утворення, яке дає підлітку змогу перейти на якісно новий рівень саморегуляції.

У підлітковому віці серед соціально значущих ролей актуальними стають рівень міжособистісної взаємодії, де потрібне розуміння і визнання від близької людини (виражається в пошуку друга) та рівень групової взаємодії (наявність позитивної групової оцінки). У процесі дорослішання особливо зростає значущість першого типу взаємодії. Відсутність розуміння і неприйняття іншими людьми призводить до виникнення почуття самотності. Поєднання суб'єктивної потреби в розумінні людини людиною і об'єктивній неможливості цю потребу задовольнити характеризує самотність як психологічний феномен [3, с. 71].

Соціально-психологічною основою закладання комунікативних навичок, які надалі допомагають або, навпаки, перешкоджають виникненню почуття ізоляції, непорозуміння, неприйняття, тобто почуття самотності, виступає сім'я. Почуття самотності у підлітковому віці може загострити нереалізованість у груповій взаємодії, оскільки підліток може недотримувати інформацію від однолітків, недостатньо відпрацювати необхідні навички соціальної взаємодії. На противагу цьому наявність друга дає можливість реалізувати потребу в саморозкритті, що, у свою чергу, робить становлення підлітка конструктивним.

За спостереженнями В. Нечерди та В. Кириченко, відсутність вмінь конструктивної взаємодії частіше зустрічається у підлітків так званих уразливих категорій, які за обтяжливих обставин свого життя швидше від однолітків потерпають від дії негативних факторів оточуючого середовища [4, с. 28]. Таким чином, на здатність до конструктивної взаємодії впливають не лише особистісні характеристики підлітків, але й умови соціального середовища, в якому вони перебувають.

Список використаних джерел

1. Артюхіна Н., Пуленко О. Вплив значущих осіб на розвиток і формування емоційно-поведінкових особливостей підлітків. *Вісник Львівського університету*. Серія: психологічні науки. 2018. Випуск 3. С. 10–18.
2. Дідковська Л. І. Психологічні особливості стилів поведінки підлітків у міжособистісній взаємодії. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: психологічні науки. 2015. Випуск 1. Том 1. С. 115–120.
3. Железнякова Ю. В. Самотність у підлітковому віці як соціально-психологічна проблема. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Педагогіка і психологія». 2013. Вип. 19. С. 67–74.
4. Нечерда В. Б., Кириченко В. І. Підлітки уразливих категорій: типологія і особливості виховання в умовах закладів загальної середньої освіти: навч. посібник. Кропивницький, 2019. 134 с.
5. Токарева Н. М. Моделювання особистісних конструктів підлітків у вимірах освітнього простору: монографія. Кривий Ріг, 2015. 446 с.
6. Токарева Н. М., Шамне А. В., Макаренко Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія. Кривий Ріг, 2014. 312 с.
7. Щербакова О. О., Клиженко Я. В. Корекційно-розвивальна програма «Конфлікт крізь призму підліткового віку». *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 2. С. 100–104.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Дарина Ковальська

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
К.П. Гавриловська

Сучасний період життя українського суспільства характеризується, зокрема, зростанням частки кризових подружніх взаємин та збільшенням кількості розлучень. Одним із чинників виникнення таких проблем може бути хибний вибір шлюбного партнера. Період юнацького віку, під час якого формуються родинні цінності, супроводжується нестійкістю суджень, дією гендерних стереотипів щодо характеристик та якостей, якими має володіти майбутній шлюбний партнер.

У вітчизняному науковому дискурсі є не так багато досліджень, які аналізують вибір шлюбного партнера у юнацькому віці. Так, З. Фройд [2;7] описав нелегкий процес, який визначає цей вибір, Б. Мурштейн [2] сформував ціннісно-рольову теорію, де зазначив, що на вибір впливає узгодженість «плюсів» і «мінусів» партнера. К. Девіс і А. Керкгоф [2] характеризують теорію «фільтрів», де з'ясовують зміст декількох стадій у процесі вибору партнера. Деякі вітчизняні психологи, такі як: Р. Хавула [8], В. Тюріна [6], В. Радчук [4], Г. Семехіна [5] та А. Крайлюк [3], досліджували питання, які пов'язані з механізмами та соціально-психологічними чинниками вибору шлюбного партнера, особливостями вибору партнера у жінок та чоловіків та співвідношенням батьківських настанов.

Метою емпіричного дослідження було проаналізувати особливості вибору шлюбного партнера у юнацькому віці. На першому етапі дослідження нами було використано асоціативний експеримент [1]. На другому етапі використали «Тест на тип прив'язаності».

Вибірка для асоціативного експерименту становить 30 осіб (15 дівчат і 15 хлопців). Для методики «Тест на тип прив'язаності» взяло участь 11 закоханих пар, які перебувають у довготривалих стосунках, але не в зареєстрованому шлюбі. Вік досліджуваних становить від 17 до 23 років.

Ми припускаємо, що існує взаємозв'язок між вибором шлюбного партнера і типом прив'язаності: більш привабливими для юнаків/юнок є партнери з надійним типом прив'язаності. Існують гендерні відмінності в уявленнях про майбутнього шлюбного партнера: для дівчат більш привабливим є чинник успішності обранця.

На першому етапі для асоціативного експерименту ми обрали словосполучення: «Мій майбутній шлюбний партнер». Респондентам пропонувалося написати по 5 асоціацій, які виникали у відповідь на даний стимул. Всі отримані слова-асоціації у хлопців та дівчат було поділено на 7 смислових категорій: «соціально-психологічні характеристики», «моральні характеристики», «успішність» «фізичні характеристики», «зобов'язання», «сім'я» та «інше».

У жіночої вибірки домінуючими є «Моральні характеристики», «Успішність» та «Соціально-психологічні характеристики». Чоловіча вибірка також виокремила «Моральні характеристики», «Успішність» та «Соціально-психологічні характеристики» (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Назва категорії	Кількість у % хлопці	Кількість у % дівчата
Соціально-психологічні характеристики	18%	23%
Моральні характеристики	25%	29%
Успішність	24%	29%
Фізичні характеристики	6%	9%
Зобов'язання	4%	3%
Сім'я	8%	4%
Інше	15%	3%

Існує розбіжність у категорії «Фізичні характеристики» та «Інше». Для дівчат фізичні характеристики є більш значущими у виборі шлюбного партнера, аніж для хлопців. А також чоловіча вибірка назвала більше слів-асоціацій, які стосуються комфорту, затишку та благополуччя стосунків із майбутньою партнеркою.

За методикою «Тест на тип прив'язаності» ми з'ясували, що в основної частини досліджуваних, у 6 пар (55%), співпадають типи прив'язаності, це надійний тип, що дає змогу вступати у тривалі, серйозні стосунки, які будуються на довірі, емоційній близькості, взаєморозумінні. Вони роблять все, заради взаємної турботи один про одного та любові. Зазвичай здатні знаходити рівновагу між незалежністю та близькістю у стосунках. Та 5 пар (45%) мають розбіжності, тобто поєднують надійний та тривожний типи. Це свідчить про нестабільність у стосунках, розбіжність у поглядах на життя. Досліджувані із тривожним типом мають низьку самооцінку і високу вірогідність спалахів ревності та агресії (див. рис. 1).

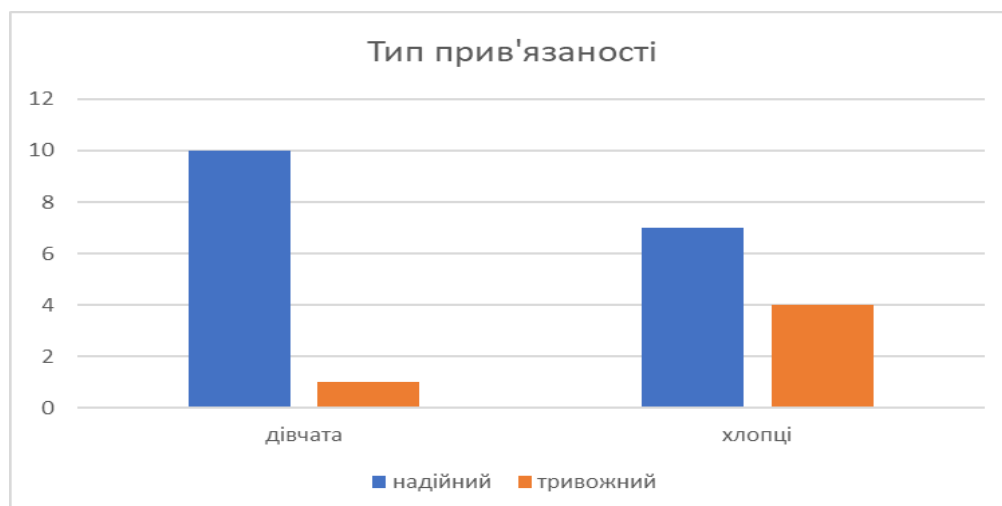

Рис.1. Результати дослідження типів прив'язаності.

Отже, перша гіпотеза підтвердилася, адже надійний тип прихильності юнаків все ж впливає на вибір майбутнього шлюбного партнера. Але є гендерні відмінності: більше хлопців з нашої вибірки є з тривожним типом, і вони шукають дівчину з надійним типом прив'язаності. Друга наша гіпотеза не підтвердилася. Немає значних гендерних відмінностей в образі майбутнього шлюбного партнера і чинник успішності не домінує, важливішою виявилася взаємодія партнерів між собою та спілкування.

Список використаних джерел

1. Горошко Е.И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента. РАН. Инос. языкознания. X., 2001. 320 с.
2. Крайг Г. Психология развития. Санкт-Петербург: Питер. 2000. С. 700-701.
3. Крайлюк А.І. Типологія співвідношення батьківських настанов та особливостей вибору шлюбного партнера в жінок і чоловіків. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2016. Вип. 1 (1). С. 140-145.
4. Радчук В.М. Механізми вибору шлюбного партнера. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. Вип. 2. С. 232-239.
5. Семехіна Г.В. Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера і вступу молоді у подружнє життя. Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2011. Вип. 27. С. 88-97.
6. Тюріна В.В. Чинники, що впливають на психологічну готовність студентської молоді до створення сім'ї. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2014. Вип. 15. С. 258-265.
7. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. СПб.: Питер, 2002.
8. Хавула Р.М. Психологічні чинники вибору шлюбного партнера в юнацькому віці. Проблеми гуманітарних наук. Серія «Психологія». 2012. Вип. 29. С. 189-201.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКІВ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД БУЛІНГУ

Світлана Ковальчук

здобувачка другого
магістерського рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
К. П. Гавриловська

Проблема булінгу в шкільному колективі є надзвичайно актуальною. Збільшується кількість агресивних проявів у підлітків, вони все частіше є систематичними та довготривалими по відношенню до інших учнів, залучають весь учнівський колектив. Актуальність вивчення цього явища у наш час обумовлюється тим, що ситуація булінгу призводить до педагогічних, психологічних, медичних наслідків, які впливають на психічне здоров'я особистості.

Метою нашого дослідження є визначити соціально-психологічні особливості постраждалих від булінгу. Діти, що потерпіли від булінгу, дуже відрізняються від всіх дітей в класі. Типовими психологічними рисами учнів що потерпіли від булінгу є: полохливість, вразливість, замкнутість, сором'язливість; часто вони тривожні, невпевнені в собі, мають низьку самооцінку; схильність до депресії; часто не мають жодного близького друга або близької подруги та успішніше спілкуються з дорослими, ніж із однолітками; можуть бути фізично слабшими за своїх ровесників.

За результатами діагностики за напівпроективною методикою «Ситуація» (Л.А. Найдьонової), було отримано такі дані: 22% (в кількості 11 осіб) досліджуваних на власному досвіді зустрічалися із ситуаціями булінгу та постраждали від нього. В більшості випадків булінг здійснювався у школі або на її території. Також ми звернули увагу на те, що 8% досліджуваних, що потерпіли від булінгу звертались про допомогу дорослого лише один раз, можна припустити, що ця допомога була неефективною, адже 8% дорослих з'ясовували причини, що ще більше могло загострити проблему. Також досліджувані знайомі з поняттям «булінг» та мають уявлення про його наслідки, але постраждалі діти від булінгу не знають що порадити постраждалим у ситуації булінгу.

Згідно проективної методики «Людина під дощем» (Романова О.В. і Ситько Т.І.), було виявлено, що основними ознаками дітей які потерпали від булінгу є: низький рівень адаптації до середовища в якому перебуває досліджуваний; потреба в підтримці. Дані психологічні особливості часто можуть супроводжуватися із іншими ознаками, але у більшості дітей, що потерпали від булінгу зустрічаються саме ці характеристики.

Згідно результатів діагностики по методиці «Сходинки – діагностика самооцінки» (за В.Г.Щур) діти, що стали постраждалими від булінгу, мають низький рівень самооцінки (див. рис. 1):

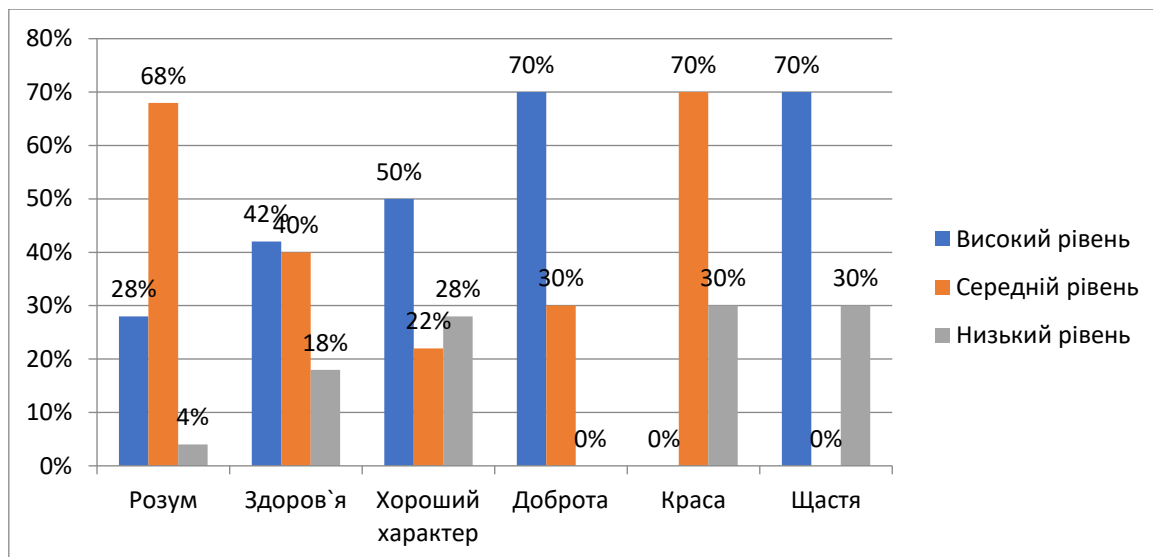

Рис. 1. Результати діагностики за методикою «Сходинки – діагностика самооцінки» (за В.Г.Щур)

За результатами дослідження по тесту шкільної тривожності Філіпса нами були отримані такі індивідуальні показники, що відображають загальний рівень тривожності кожного учня, а саме (див рис. 2):

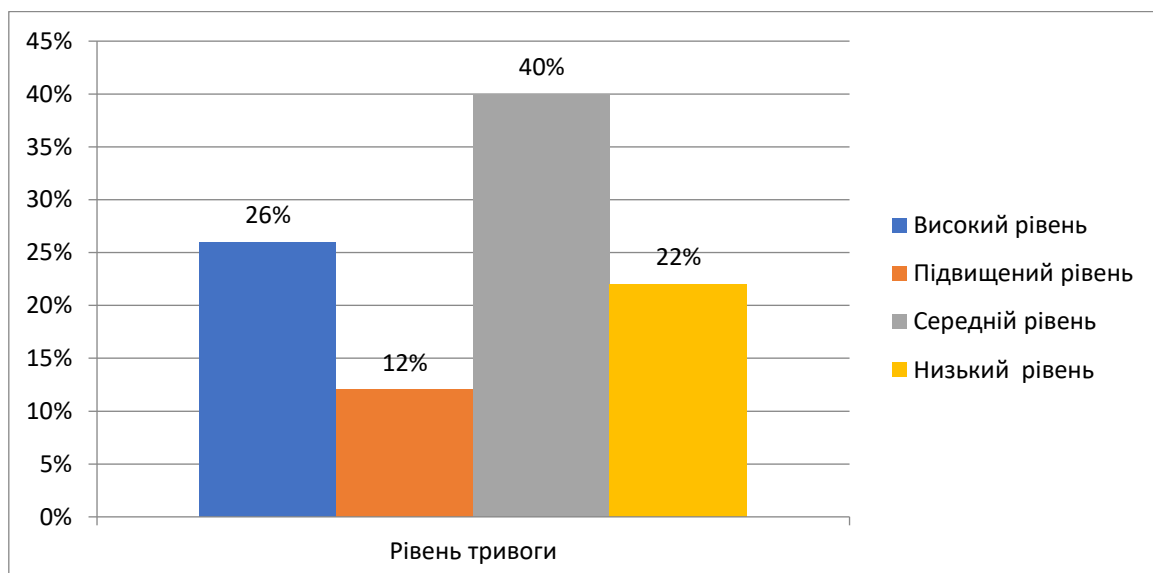

Рис. 2. Результати дослідження за тестом шкільної тривожності Філіпса

Згідно тесту шкільної тривожності Філіпса, серед досліджуваних, що постраждали від булінгу, 9 осіб мають високий рівень тривоги, а в двох зафіксований підвищений. Такі діти переживають соціальний страх,

страх самовираження та найбільшим страхом для таких дітей є не відповідати очікуванням оточуючих.

Отже, за результатами діагностики було виявлено, що основними ознаками дітей що потерпали від булінгу є: низький рівень адаптації до середовища в якому перебуває досліджуваний. До другої ознаки психологічних особливостей дітей, що потерпіли від булінгу відноситься високий рівень депресивності. Характерними проявами депресії є: перепади настрою, смуток, меланхолія, соціофобія, перевтома, безсоння, або навпаки, тривалий сон тощо. До третьої ознаки психологічних особливостей дітей, що потерпіли від булінгу відноситься потреба в підтримці, характеризується тим, що підліток часто звертається до батьків, дорослих чи товаришів із запитаннями чи ситуаціями, які його хвилюють. Часто прагнуть самотійності, в якій очікують похвали та схвалення.

Дані психологічні особливості часто можуть супроводжуватися із іншими ознаками, але у більшості дітей, що потерпали від булінгу зустрічаються саме ці характеристики.

Дуже ефективним є соціально-психологічний тренінг, що дозволяє працювати одночасно із усіма учасниками булінгового процесу та застосовувати різноманітні вправи, що б дали змогу закріпити знання, емоції, почуття, необхідні якості для всіх учнів.

Таким чином, проведене дослідження не вичерпує всієї глибини поставленої проблеми. Перспективу подальшої роботи ми вбачаємо у впровадженні корекційної-розвивальної програми профілактики та протидії булінгу в роботу практичних психологів загальноосвітніх шкіл.

Список використаних джерел

1. Абсалямова К.З., Луценко О.Л. Булінг у середовищі молодшої школи – соціально-психологічні й особистісні аспекти. *Вісник Харківського національного університету*. 2013. №1046. С. 216-221.
2. Єфремова Г. Причини та наслідки шкільного булінгу. *Педагогічна майстерня*. 2018. № 1. С. 37-42.
3. Луценко О.Л., Ткачук К.Є. «Булінг по-дорослому»: психологічні особливості жертв цькування у педагогічному середовищі. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. №11. С.43-49.
4. Шевченко О. О. Що таке булінг? Профілактика виникнення та подолання проявів булінгу в дитячому середовищі (тренінгові заняття для класних керівників). *Виховна робота в школі*. 2016. № 6. С. 48–54.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАНІПУЛЯТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

Аліна Круткевич

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:
кандидат філософських
наук, доцент
Г. В. Пирог

Проблема маніпулятивного впливу з середини ХХ століття є одним із популярних питань, що обговорюються в сучасних дослідженнях у різних галузях знання. У зв'язку з цим, маніпуляція розглядається як психологічний або духовний, мовний вплив, спосіб панування, управління.

Маніпуляція неодноразово ставала предметом наукових досліджень. Формальне закріплення результатів наукових досліджень можемо бачити в роботах Б. Н. Безсонова, С. І. Виноградова, Л. Войтасіка, В. П. Даниленко, Є. В. Доценко, Ю. А. Єрмакова, О. С. Ісерса, С. Г. Кара-Мурзи, В. І. Максимова, І. А. Стерніна, А. М. Цуладзе, В. П. Шейнова, R. Harris, P. Hofer, L. Proto, J. Rudinow та багатьох інших науковців.

В медіа маніпуляція та пропаганда міцно пов'язані як соціальні явища. Інформаційне середовище постійно ставить під питання об'єктивність та достовірність даних, що розповсюджуються ЗМІ, їх вплив на громадську думку та соціально-політичні події у світі. Дослідження політичної поведінки молоді показують величезний вплив пропаганди та маніпулювання на їхні свідомість, вибір та поведінку [5].

Сучасне суспільство забезпечує постійну взаємодію та комунікацію людей один з одним. П. П. Волинець зазначає, людина здатна виступати і як об'єкт, і як суб'єкт соціального впливу, а взаємодія, зокрема комунікація, може відбуватися як процес між рівноправними та нерівноправними. Останній тип соціально-психологічного впливу слід вважати маніпулятивним. Наразі процес психологічної маніпуляції розглядається як процес, коли індивід змінює поведінку іншої людини, а також свої установки, наміри, ідеї в результаті діяльності особи [2].

На думку С. Лозниці, ключові аспекти маніпуляції залежать від таких звичних соціальних явищ як суспільство, комунікація та інформація, без яких неможливо саме існування функціонуючої соціальної системи суспільних відносин [4]. В рамках психологічного розуміння, але з трактуванням «духовний вплив» Б. Н. Безсонов, Н. Н. Обозов та Р. Freire пропонують трактувати маніпулювання як «специфічну форму духовного впливу, що виражається у формі

прихованого, анонімного панування, яке здійснюється ненасильницьким методом» [1, с. 704]

На думку, Є. Головахи, маніпуляція – це психологічний вплив, під час якого здійснюється умисне перекручування або спотворення інформації з метою забезпечення приватних інтересів, що відрізняються від інтересів окремих осіб, соціальних груп, інститутів, державних та громадських структур [3].

З метою здійснення емпіричного дослідження маніпулятивної поведінки молоді було використано наступні методи: Оцінка за шкалою Банта; Короткий опитувальник Темної тріади. Опитування проводилося за допомогою додатку «Google Forms».

Участь в дослідженні взяли 25 здобувачів вищої освіти, в тому числі 12 осіб чоловічої статі та 13 – жіночої статі. Вік досліджуваних – 18-21 рік.

За результатами дослідження було з'ясовано:

- більшість студентів мають середній рівень схильності до маніпуляцій;
- молоді люди схильні до поведінки морального усунення для маніпулювання емоціями;
- моральне усунення та емоційні маніпуляції вищі у чоловіків, ніж у жінок, при цьому психологічне благополуччя вище у жінок, ніж у чоловіків.

Таким чином, можемо зробити такі висновки, що сучасна молодь схильна до маніпулятивної поведінки за ширшого використання морального усунення, при цьому емоційні маніпуляції знижують психологічне благополуччя.

Список використаних джерел

1. Бессонов Б.Н. Идеология духовного подавления. М., 2008. 295 с.
2. Волинець П.П. Критерії прихованого психологічного впливу. *Екологічна психологія*. 2010. Вип. 22. С. 15-20.
3. Головаха Е.И., Панина Н.В. Психология человеческого взаимопонимания. Киев, 1989. 35 с.
4. Лозниця С. Маніпуляція свідомістю: історико – культурні засади. *Філософська думка*. 2008. № 1. С. 142-155.
5. Пирог А.В. Психологические особенности политического участия молодежи. *Наука і освіта*. 2007. №8-9. С. 132-135.

МОТИВАЦІЯ ВЛАДИ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Кристина Литвинчук
здобувачка другого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053
Психологія

Науковий керівник:
кандидат філософських наук,
доцент
Г.В. Пирог

Зараз ми переживаємо непрості часи великих змін: відновлення національної свідомості, державотворення, воскресіння пам'яті минулих поколінь та валідності історичних фактів. Тема влади є дуже важливою для України, зважаючи на весь обсяг минулих та зараз наявних подій різкої та кардинальної зміни керівництва держави.

Зустрітись з роздумами на цю тему можна у роботах Клода Адріана Гельвеція, Фрідріха Ніцше, Платона, Нікколо Макіавеллі, Габріеля Тарда та багатьох інших мислителів. Теоретико-аналітичний розбір феномену мотивації влади на основі класичних теорій Гюстава Ле Бона, Зигмунда Фройда, Еріха Фромма та Девіда Макклелланда став підґрунтям проведення дослідження рівня мотивації влади сучасної молоді.

Дослідження сучасних теоретико-аналітичних надбань виявило схожість з класичними теоріями мотивації влади та показало, що прагнення контролю та влади є природньою потребою людини, але у випадку, коли особистість переживає цю потребу водночас з комплексами меншовартості, невпевненістю у собі, психотичними відхиленнями, садистичними бажаннями, потреба контролю набуває патологічного характеру. Проте, саме явище влади є цілком нормальним та навіть потрібним для соціуму та мас, які не бачать свого існування без наявності лідера та можливостей для реалізації своїх амбіцій. Молодь у своїх політичних прагненнях керується системою потреб та мотивів, що включає в себе владну мотивацію [3]

За теорією американського психолога Роберта Уайта, влада розуміється як результат певного загального фундаментального мотиву [4]. Для Уайта мотивація влади спонукає суб'єкта постійно розпочинати суперечку з навколишнім світом, заради вдосконалення своєї здатності до ефективної діяльності.

Потреба у владі, за теорією Д. Макклелланда, є одним із найважливіших мотивів сучасних людей: «Мотивом стає сильна афективна асоціація, що характеризується передбаченням цільової реакції і заснована на минулій асоціації певних ознак із задоволенням чи болем» [2]. Згідно теорії Д.Макклелланда, потреби у владі займають домінуючу позицію в житті особистості і перебувають у тісному зв'язку з навчанням та емпіричною складовою. Людина використовує владу, для

того щоб контролювати вчинки інших людей та мати на них істотний вплив.

З метою здійснення емпіричного дослідження маніпулятивної поведінки молоді було використано наступні методи: Діагностика мотиваторів соціально-психологічної активності особистості за теорією Д.Маклелланда [2]; Методика «Мотив влади» Є.Ільїна [1]. Опитування проводилося за допомогою додатку «Google Forms».

Участь в дослідження взяли 30 здобувачів вищої освіти, в тому числі 8 осіб чоловічої статі та 22 – жіночої статі. Вік досліджуваних – 18-30 рік.

За результатами дослідження було з'ясовано:

- Більша частина опитуваних має рівень прагнення влади середній та вище середнього;
- Молодь вбачає у досягненні влади можливість реалізації своїх можливостей на шляху до реалізації;
- У роботі з молоддю, у формуванні її сучасного світогляду і скерованості на перспективу обов'язково повинен враховуватись комплекс мотивації влади.

Таким чином, можемо зробити такі висновки, що мотивація влади є невід'ємною складовою регуляції особистості, виступає її рушійною силою для виконання різної кількості поставлених задач у групі та суспільстві. Результати нашого дослідження доводять, що мотивація до влади є однією з найважливіших та найактуальніших мотивацій на шляху до спрямованості особистості та її реалізації у соціумі.

Список використаних джерел

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб: Питер, 2002. 512 с.
2. Макклелланд Д. Мотивация человека. СПб.: Питер. 2007. 672 с.
3. Пирог А. Психологическая структура потребностей политического поведения студентов и работающей молодежи. *Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень*. К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2017. С. 109-112.
4. White R. Motivation Reconsidered: The Concept of Competence. 1959. *Psychological Review*, 66, с. 279-333. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1961-04411-001> (дата звернення: 20.05.2022)

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Надія Охремчук

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
016.01 Спеціальна освіта
(Логопедія)

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук,
доцент **І.С. Загурська**

Діти з порушеннями мовлення складають чисельну групу серед дітей дошкільного віку, які в свою чергу мають інші обмежені можливості здоров'я. Крім того, наявна велика кількість форм мовних патологій, які мають різну симптоматику та походження, які позначають стійку тенденцію до ускладнення структури мовленнєвих порушень. У багатьох дітей мовлення має недиференційований характер в поєднанні з недоліками рухової, когнітивної та інших сфер психічної діяльності дитини.

Дослідження мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку передбачає:

- Діагностику дитячого словника;
- Діагностику граматичного ладу мовлення;
- Діагностику звукової культури мовлення;
- Вивчення зв'язного мовлення.

Саме на основі цих напрямків дослідження були обрані такі методики для перевірки розвитку мовлення у дітей дошкільного віку:

- «Вивчення словника дітей»;
- «Вивчення розуміння дитиною прийменника»;
- «Вивчення фонетичного слуху дітей старшого дошкільного віку»;
- «Зв'язне мовлення».

Дослідження складалося з таких етапів роботи:

I. етап – вибір методик дослідження, за допомогою яких визначатиметься розвиток мовлення дітей дошкільного віку.

II. етап – знайомство з дітьми.

IV. етап – проведення дослідження та збір інформації.

V. етап – інтерпретація отриманих результатів та їх систематизація.

VI. етап – підведення підсумків.

Програма дослідження мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку передбачала аналіз словникового запасу, граматичного ладу мовлення, звукової культури мовлення та вивчення зв'язного мовлення. Аналіз результатів дослідження показав, що серед 20 досліджуваних 14

дітей (70%) мають середній обсяг словникового запасу, а 6 дітей (30%) – низький обсяг словникового запасу.

Дослідження розуміння прийменника виявило, що 14 дітей (70%) мають високий рівень розуміння прийменника, 5 дітей (25%) – середній рівень розуміння прийменника, 1 дитина (5%) – низький рівень розуміння прийменника.

Дослідження фонетичного слуху дітей показало, що 1 дитина (5%) має нижче середнього рівень фонетичного слуху, 13 вихованців (65%) – високий рівень фонетичного слуху, а 6 дітей (30%) – середній рівень.

Аналіз зв'язного мовлення виявив, що 1 дитина (5%) не виконала завдання навіть за наявності допомоги, 15 вихованців (75%) виконали завдання повністю, а також 4 дитини (20%) надали відповідь короткими фразами із допомогою дорослого.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність та досконалість. Перспективи дослідження вбачаються у подальшому вивченні проблеми розвитку мовлення, розробці та підборі методик, які допоможуть долати проблеми мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Выготский, Л.С. Вопросы детской психологии. М.: Юрайт, 2016. 200 с.
2. Журавльова Л.С. Сучасні підходи до вивчення порушень мовленнєвого розвитку молодших школярів. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/7025/1/Журавльова%20Л.С.%20-%20Сучасні%20підходи%20до%20вивчення%20порушень%20мовленнєвого%20розвитку%20молодших%20школярів.pdf> (дата звернення 24.12.2021).
3. Weismer S. E. Theory and Practice: A Principled Approach to Treatment of Young Children With Specific Language Disorders. National Student Speech Language Hearing Association Journal. University of Wisconsin-Madison. Volume 18, 1990-1991. P.76-86.

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ТА ЗАДОВОЛЕНОСТІ ПАРТНЕРСЬКИМИ СТОСУНКАМИ В ЮНАЦЬКОМУ ТА ЗРІЛОМУ ВІЦІ

Ганна Пироз

кандидат філософських наук, доцент

Юлія Горнович

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 Психологія

Проблема партнерських і любовних стосунків завжди привертала увагу дослідників, тому що це така сфера життя людини, завдяки якій вона здатна розвиватись та самовдосконалюватись.

Еріх Фромм вважав: «Любов є рушійною силою людини, силою, яка руйнує стіни, що відокремлюють її від побратимів, силою, яка об'єднує її з іншими. Любов допомагає побороти людині відчуття відчуженості й самоти та водночас дозволяє бути собою, зберігати свою цілісність. Їй притаманний парадокс: дві істоти перетворюються на одне ціле та водночас залишаються окремими» [5]. Для нормального як соціального, так і емоційного розвитку людині вкрай потрібно відчувати підтримку значущої для неї людини.

Досвід міжособистісних стосунків, який засвоює дитина до першого року життя, дає можливість продуктивно будувати та підтримувати взаємостосунки в майбутньому. Ранні стосунки з матір'ю або особою, яка її заміняє, є передумовою якості всіх майбутніх стосунків [4].

Дж. Боулбі окреслює прив'язаність як такі емоційні зв'язки, що об'єднують людину з однією чи більшою кількістю людей у просторі та часі. На фоні цих теоретичних тенденцій виникає «теорія прив'язаності», яка не лише припускає, але й емпірично доводить значущість раннього стосунку з матір'ю в усіх подальших відносинах, у тому числі і романтичних [2].

Ранні значимі стосунки любові та прив'язаності є умовою та чинником психічного і навіть фізичного здоров'я особистості [6].

При теоретичному аналізі літератури було утверджено, що той тип прив'язаності, який сформувався у ранньому дитинстві, є відносно стабільним протягом усього життя та відображає індивідуальну репрезентацію прив'язаності у стосунках у дорослому віці. Така репрезентація прив'язаності може виявлятися у індивідуальному стилі встановлення, втримування та розривання стосунків. Найактуальніша класифікація типології прив'язаності представлена Дж. Боулбі та М. Ейнсвортом: надійний, унікаючий, тривожно-амбівалентний та дезорганізований типи прив'язаності [1]. Кожен з типів має наступні характеристики:

- Надійний – визначається високим рівнем довіри до інших та схильністю до утворення довгих стосунків, що засновані на любові;
- Тривожно-амбівалентний – характерний недовірою та страхом втрати стосунків, надмірною тривогою із-за думок ймовірної зради або через незадоволену кількість уваги до себе;
- Унікаючий – відрізняється намаганням вдаватися до втечі та відмежовуватися при виникненні конфліктної ситуації в стосунках;
- Боязливий – проявляється негативним ставленням як до себе, так і до партнера, незадоволенням взаємостосунками з партнером [3].

Метою нашого дослідження стало виявлення взаємозв'язку між типом прив'язаності та рівнем задоволення партнерськими й любовними стосунками в юнацькому та зрілому віці. Для реалізації поставленої мети в межах проведення емпіричного дослідження застосовувалися наступні психодіагностичні методики: тест на визначення якості прив'язаності (К. Карвер), Шкала співзалежності Спанна-Фішера, опитувальник «Шкала любові і симпатії» (З. Рубін; модифікація Л. Гозмана, Ю. Альошиної) та опитувальник задоволеності шлюбом (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко). Для кількісного аналізу отриманих даних застосовувалися методи математичної статистики, зокрема кореляційний аналіз Пірсона та порівняльний аналіз за U-критерієм Манна-Уїтні. Обчислення даних було здійснене за допомогою комп'ютерної програма Statistica.

В емпіричному дослідженні взяли участь 36 осіб: 50% юнацького (19-23 роки) та 50% зрілого (36-51 роки) віку. Найменший термін перебування в партнерських стосунках був 1 рік, найбільший – 31 рік, 6 місяців.

Результати нашого дослідження показали, що надійний тип прив'язаності більше притаманний людям зрілого віку, а унікаючий тип – юнацькому віку (рис. 1). Домінування тривожно-амбівалентного та боязливого типів прив'язаності не були виявлені в жодного респондента.

Порівняння домінуючих типів прив'язаності в двох досліджуваних групах за допомогою U-критерію Манна-Уїтні показало, що значущих відмінностей у типах прив'язаності між двома віковими групами немає.

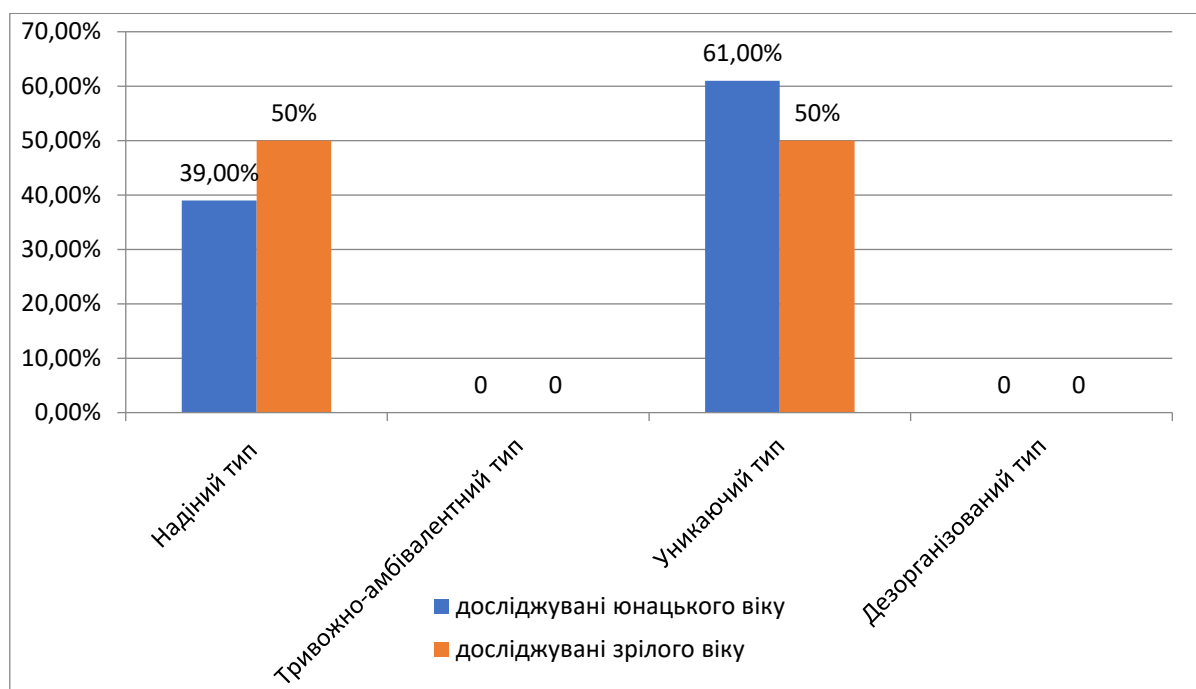

Рис. 1. Домінуючі типи прив'язаності в юнацькому та зрілому віці

Застосування кореляційного аналізу Пірсона для визначення зв'язку між показниками прив'язаності та задоволеністю партнерськими, любовними стосунками в двох вікових групах показало відмінності між ними. У групі юнацького віку не вставлено жодного значущого кореляційного зв'язку між типом прив'язаності та рівнем задоволеності стосунками. Натомість в групі зрілого віку існують деякі значимі зв'язки (табл. 1).

Таблиця 1

Зведені результати кореляційного аналізу Пірсона для 2 групи

Показники прив'язаності	Любов	Симпатія	Задоволеність шлюбними стосунками
	r – коефіцієнт рангової кореляції, p – рівень значимості		
Шкала «безпеки»	r=0,7809, p=0,000	r= 0,7720, p= 0,000	r= 0,7830, p= 0,000
Шкала «амбівалентність занепокоєння»	r=-0,6499, p= 0,004	r=-0,5809, p= 0,011	r= -0,6160, p= 0,006
Шкала «уникнення»	r=-0,2415, p= 0,334	r=-0,1495, p= 0,554	r= -0,3657, p= 0,136
Шкала «амбівалентність заглиблення у себе»	r=-,0,2226 p= 0,375	r=-0,0086, p= 0,973	r= -0,1342, p= 0,595
Рівень співзалежності	r=-0,4520, p= 0,060	r=-0,5802, p= 0,012	r= -0,6274, p= 0,005

Тісний прямий зв'язок на високому рівні значущості виявлений між шкалою «безпека» та шкалами «любов», «симпатія», «задоволеність шлюбними стосунками», тобто чим більш у людини сформований надійний тип прив'язаності, тим більш в її стосунках присутні любов і симпатія, тим більш вона задоволена своїми шлюбними стосунками.

Суттєвий обернений зв'язок на високому рівні значущості виявлений між шкалою «амбівалентність, занепокоєння» та шкалами «любов», «симпатія», «задоволеність шлюбними стосунками», тобто чим більш у людини сформований тривожно-амбівалентний тип прив'язаності, тим менш в її стосунках присутні любов і симпатія, тим менше вона задоволена своїми шлюбними стосунками.

Також суттєвий обернений зв'язок на високому рівні значущості виявлений між рівнем співзалежності та шкалами «симпатія», «задоволеність шлюбними стосунками», тобто чим більший рівень співзалежності в стосунках, тим менше людина ними задоволена та відчуває симпатію до партнера.

Отже, зв'язок між типом прив'язаності та рівнем задоволеності партнерськими стосунками існує. За даними нашого дослідження цей зв'язок на високому рівні значущості спостерігається в групі досліджуваних зрілого віку. Люди з надійним типом прив'язаності більш задоволені стосунками, відчувають до партнера любов і симпатію, ніж люди з ненадійним типом.

Список використаних джерел

1. Ainsworth M.D.S., & Wittig B.A. Attachment and exploratory behavior of one-year-olds in a strange situation. / In B.M. Foss (Ed.), Determinants of infant behavior. London : Methuen, 1969. Vol. 4. Pp. 111–136.
2. Боулби Дж. Привязанность. М.: Гардарики, 2003. 477 с.
3. Бриш К. Терапия нарушенной привязанности. От теории к практике. М., 2012. 316 с.
4. Кернберг О. Отношения любви. Норма и патология. М., 2004. 256 с.
5. Фромм Е. Мистецтво любові. Харків, 2018. 188 с.
6. Шпиц Р. А. Психологический анализ раннего детского возраста. М., 2019. 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКОЛИ ДІТЕЙ ШЕСТИ ТА СЕМИРІЧНОГО ВІКУ

Анастасія Сахарчук
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:
асистент кафедри соціальної та
практичної психології
Н.М.Шикирава

Найважливішим новоутворенням психічного розвитку дитини дошкільного віку є формування психологічної готовності до шкільного навчання. Психологічна готовність до школи – комплексне поняття, яке включає готовність фізичної, мотиваційної, інтелектуально-пізнавальної, особистісної сфери розвитку, що лежить в основі успішної адаптації до освітнього процесу. Одним з найпопулярніших питань батьків дітей шестирічного віку є питання, чи потрібно віддавати дитину до школи у шестирічному віці.

Метою нашого дослідження стало вивчення особливостей психологічної готовності до навчальної діяльності дітей шести та семирічного віку. Вибірку склали 20 дітей шести- і 20 семирічного віку У ході діагностичної роботи використано стандартизовані психодіагностичні методики: «Зіткнення інтересів» Н. Гуткіної, «Рукавички» Г.Цукерман, «Графічний диктант» Д. Ельконіна, «Картинки» О.Смирнової.

За результатами проведеного дослідження виявлено, що у половини дітей шестирічного віку (55%) домінуючим мотивом діяльності є пізнавальний, а у (45%) – ігровий. У дітей семирічного віку пізнавальний мотив виявлено у 65%. Діти із сформованим пізнавальним мотивом (55% та 65%) надали перевагу дослухати цікаву казку, що свідчить про більшу орієнтованість на отримання знань і навчальний процес, здатність підпорядкувати важливі завдання другорядним, про сформовану внутрішню позицію. Провідний ігровий мотив їх діяльності говорить про несформованість внутрішньої позиції, ослаблений самоконтроль та знижену пізнавальну мотивацію.

У ході дослідження виявлено середній рівень розвитку комунікативних умінь дітей шести (35%) та семирічного віку (35%). Високий рівень притаманний 10% дітей, середній та низький 20%. Діти швидко зрозуміли інструкцію, проте деяким була потрібна допомога у вигляді навідних питань. Під час виконання завдання діти не відразу могли домовитися, виникали суперечки.

За результатами дослідження рівня розвитку довільної сфери дітей шести та семирічного віку встановлено, що у 15% дітей вказаний рівень

знаходиться на високому рівні, у 60 % дітей – на середньому рівні. Низький рівень розвитку довільної сфери виявлено у 25% дітей шести річного віку, вони не вміють діяти за правилом та за вказівкою дорослого, не можуть відтворювати заданий напрямок ліній, погано орієнтуються на аркуші в клітину.

Інтерпретація результатів показала високий рівень сформованості соціальних умінь у 15% досліджуваних, 65% відчувають труднощі у спілкуванні з однолітками, з них 35% - діти шестирічного віку. Серед відповідей переважали «покличу маму», «не знаю», «втечу», що свідчить про недостатню соціальну компетентність та безпорадність дітей у стосунках з однолітками.

Отже, в результаті дослідження встановлено відсутність суттєвих відмінностей між рівнем психологічної готовності дітей шести та семирічного віку. Однак, отримані результати обумовлюють необхідність цілеспрямованої систематичної роботи педагогів та батьків щодо розвитку психологічної готовності дітей до навчання у школі.

ОСОБЛИВОСТІ РЕФЛЕКСІЇ ТРИГЕРІВ ГНІВУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Анастасія Тарнавська
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук, доцент
І.С. Загурська

Процес становлення особистості підлітків залежить від впливу різноманітних позитивних та негативних чинників. Причини виникнення гніву у підлітковому віці можуть бути пов'язані як з анатомо-фізіологічним особливостями віку, так і мати соціальні причини.

Емоційна сфера у підлітків є досить уразлива, адже починає активно розвиватися. В цей період у підлітків спостерігається підвищена збудливість, відбувається пошук власного «Я», сенсу життя та розуміння свого внутрішнього світу.

Гнів – емоційний стан, який протікає у формі афекту, що виникає в наслідок виникнення перешкод на шляху задоволення важливої для суб'єкта потреби. Гнів це еволюційно закладена базова емоція, яка має різну силу та рівень прояву в різних людей. Сприйняття і висловлення гніву є соціальним патерном, який ми набуваємо в ході виховання в сім'ї, впливу культури і досвіду [3].

Вибірка досліджуваних складала 30 осіб (15 дівчат; 15 хлопців – учнів 9 класу, віком 14-15 років). Для отримання емпіричних даних було використано Шкалу тригерів підліткового гніву (Е. Лютенберг, Дж. Ліптак [2]). Процедура дослідження рефлексії тригерів гніву в підлітковому віці включала чотири етапи: на I етапі відбувалось налаштування на співробітництво; на II етапі – заповнення досліджуваними бланку Шкали тригерів підліткового гніву; на III етапі – кількісна обробка та якісна інтерпретація результатів дослідження.

Аналіз тригерів гніву передбачає їх розподіл за п'ятьма факторами: загроза незалежності; загроза для особистості або власності; загроза втрати особистого контролю; загроза самооцінці; загроза втратити повагу.

Аналізуючи отримані в ході дослідження дані за всіма факторами, можна говорити про те, що в дівчат найменше викликають гнів чинники, які описані в межах факторів «Загроза втрати особистого контролю» та «Загроза для особистості або власності» (7,8 та 8,4 балів відповідно) (Рис.1.1).

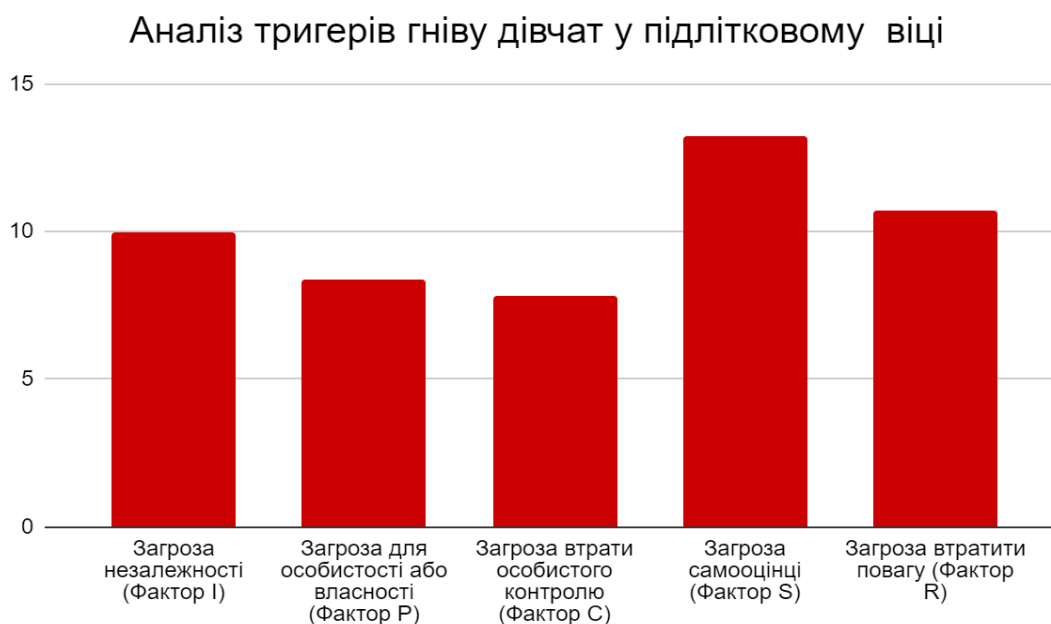

Рис. 1. Аналіз тригерів гніву у дівчат

Інакше кажучи, досліджувані дівчата не схильні надмірно гніватися, коли відчують, що не можуть реалізувати свої плани та в ситуації очікування.

Середній рівень прояву тригерів гніву за фактором «Загроза незалежності» та «Загроза втратити повагу» (10 та 10,7 балів відповідно), свідчить про те, що досліджувані починають проявляти

активність та гнів, якщо не можуть контролювати ситуацію в якій знаходяться, коли доводиться приймати рішення під тиском наказів інших. Також почуття гніву можуть викликати ситуації неповаги та непорозуміння з боку оточуючих.

Найвищі показники (13,2 бали) за результатами дослідження отримав фактор «Загроза самооцінці». Такі результати є свідченням того, що у досліджуваних викликає гнів будь-яка ситуація загрози самоповазі, відсутність поваги з боку інших людей, когнітивні дисонанси очікуваних та реально досягнутих цілей.

На відміну від дівчат, у хлопців найменше викликають гнів чинники, які описані фактором «Загроза самооцінці», «Загроза втрати особистого контролю» та «Загроза втратити повагу» (8,8; 9,4 та 9,2 балів відповідно) (Рис. 2).

Для хлопців менш важливим є визнання оточуючих, в меншій мірі гніваються в ситуації загрози самоповазі. Вплив суспільної думки не буде викликати високого рівня агресії у хлопців, вони більш байдуже ставляться до цього фактору.. Гнів можуть викликати ситуації, під час яких вони починають втрачати контроль та відчують домінуючість когось іншого.

Аналіз тригерів гніву хлопців у підлітковому віці

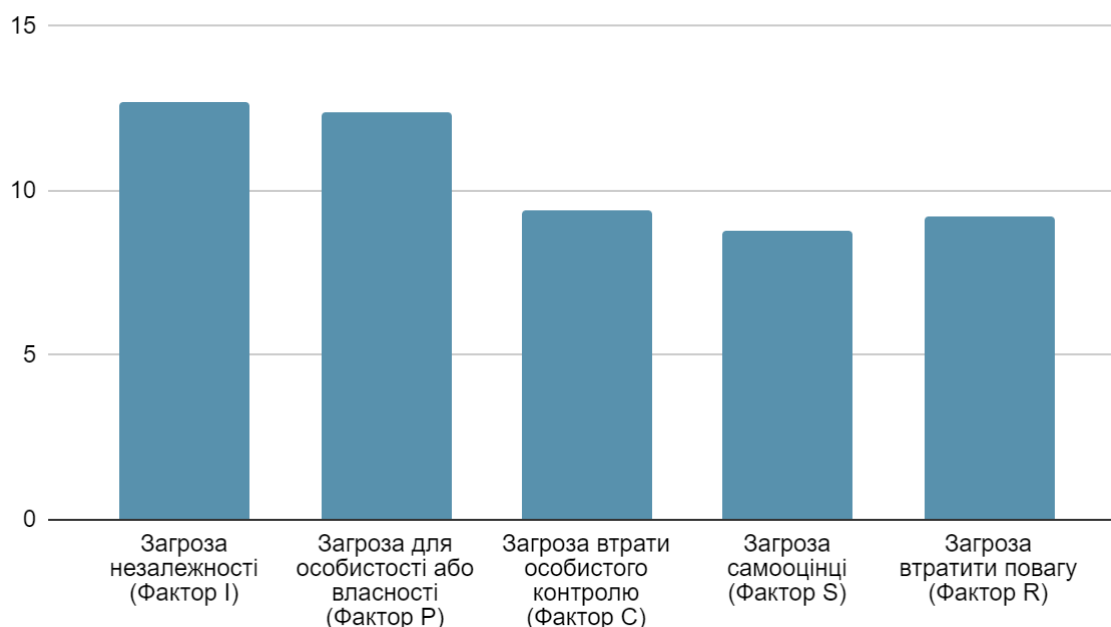

Рис. 2. Аналіз тригерів гніву у хлопців

Найвищі показники за результатами дослідження отримав фактор «Загроза для особистості або власності» та «Загроза незалежності» (12,4 та 12,7 балів відповідно). Такі результати є свідченням того, що у

досліджуваних викликає гнів будь яка ситуація обмеження волі, незалежності. Для хлопців важливо залишатись домінантами в будь якій ситуації, для них важлива свобода вибору та дій.

Також гнів можуть викликати події пов'язані з загрозою життю, емоційного, психологічного благополуччю безпосередньо себе та близьких людей, родів, батьків та друзів. Для хлопців дуже важливо, щоб їх речі були не пошкодженими, інакше вони можуть проявити агресію то суб'єкта, який завдав їм шкоди.

Загалом за результатами проведено дослідження було встановлено, що для дівчат найбільшим вираженим фактором гніву виступають ситуації загрози їх самооцінці. Найменше викликають гнів чинники, які описані в межах факторів «Загроза втрати особистого контролю» та «Загроза для особистості або власності».

Для хлопців найбільш значимими тригерами гніву є чинники, які описані в межах фактора «Загроза особистості або власності», а також фактора «Загроза незалежності». Найменше викликають гнів чинники, які описані в межах факторів «Загроза самооцінці», «Загроза втрати особистого контролю» та «Загроза втратити повагу».

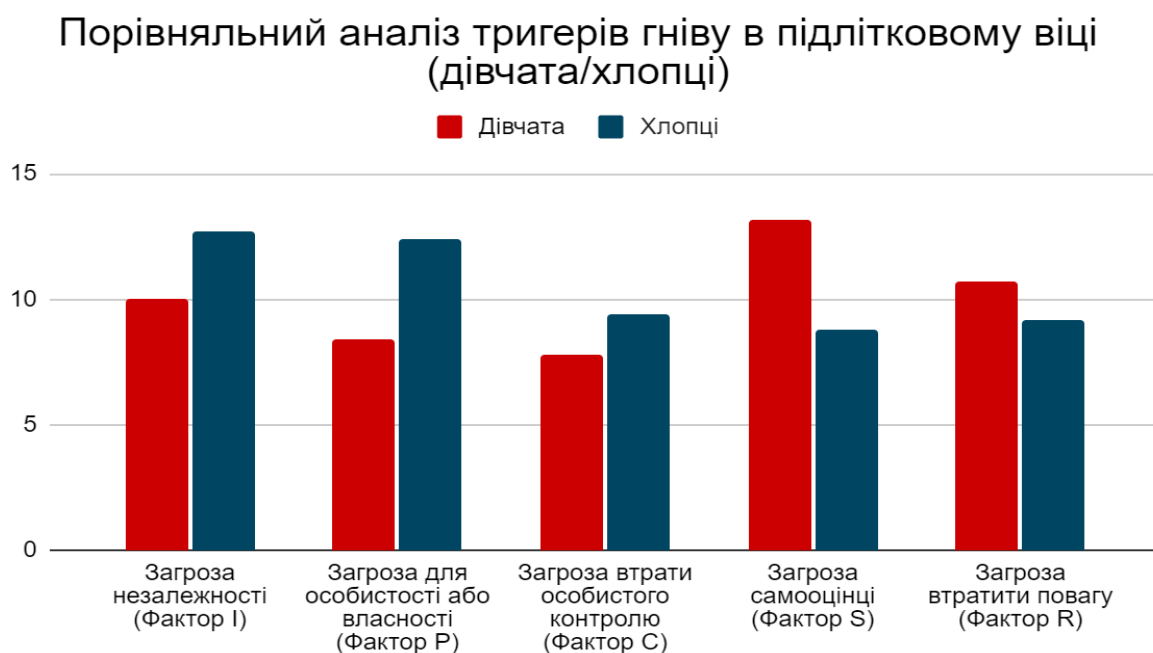

Рис. 3. Порівняльний аналіз тригерів гніву в підлітковому віці (дівчата/хлопці)

Проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз складної проблеми рефлексії тригерів гніву. Перспективи дослідження вбачаються у подальшому вивченні передумов виникнення гніву у підлітковому віці.

Список використаних джерел

1. Григор'єва М.С. Прояви нестабільності емоцій у підлітковому віці . Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки. 2015. Вип. 128. С. 72-75.
2. Загурська І.С., Фальковська Л.М., Дем'янчук Ю.Ю. Рефлексія тригерів гніву в підлітковому віці. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. Т.2, Випуск 1. С.18-23.
3. Изард К. Э. Психологи я емоцій. СПб.: Питер. 2012 . 464 с.
4. Мирошник О.Г. Рефлексивні процеси й емоційний інтелект у ранньому юнацькому віці. **Теорія і практика сучасної психології: збірник наукових праць. №5. 2018. С.143-147.**
5. Plutchik R. Psychophysiology of individual differences with special referens to emotions . Annual N. Y. Acacl. Sciense. 1996. V.134. №2. S.776-781.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Лілія Яворська

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
К.П. Гавриловська

Підлітковий вік – це етап становлення особистості, під час якого, зокрема, формується здатність приймати рішення. Дорослість, в контексті розвитку особистості, вимагає уміння приймати рішення в усіх сферах життя: робота, навчання, дозвілля. Дозвіллева діяльність – це сфера самореалізації, визначення культурних уподобань та здійснення власних виборів [1]. Проте на цьому шляху підлітки дуже часто приймають хибні рішення. Молоді люди особливо потребують підтримки від найближчого оточення. Вони шукають самоствердження і знаходять його в Інтернет-просторі, де є величезний масив інформації. Зростання міжособистісного спілкування підлітків в Інтернет-середовищі сприяє появі принципово нового способу побудови взаємин. Його специфіка активно вивчалася багатьма вченими (О. Арестова, К. Янг, Д. Фостер, Дж. Барлоу, П. Хілс) [2]. Особливо гостро ця проблема проявляється в доступності ЗМІ, які найоперативніше, наймасштабніше, найрегулярніше можуть впливати на думки людей, що надзвичайно небезпечно для підлітків, тому що у школярів можуть виникати проблеми із самооцінкою, з'являтися фобії, підвищуватися рівень тривожності, агресії тощо [3].

Щоб детальніше опрацювати цю проблему, було проведено дослідження дозвіллевої діяльності підлітків. Дослідження проводилося поетапно в січні-лютому 2022 року, в опитуванні взяли участь 97 осіб

(34% - чоловічої статі, 66% - жіночої) віком 12-19 років. Щоб дослідити особливості взаємозв'язку дозвіллевої діяльності та психологічних особливостей підлітків, було використано метод анкетування. Анкета «Дослідження дозвіллевої діяльності підлітків» складається з 11 запитань про дозвілля та 3 методик: «Методика Шуберта: діагностика ступеню готовності до ризику», методика діагностики самооцінки Дембо-Рубінштейн в модифікації А.М.Прихожан, тест на Інтернет-залежність Кімберлі Янг.

За результатами дослідження дозвіллевої діяльності 34% школярів задоволені тим як проводять своє дозвілля, 45% скоріше задоволені, 8% важко сказати, 10% скоріше не задоволені, 3% повністю незадоволені. Такі відповіді свідчать про те, що підлітків влаштовує їх дозвіллева діяльність.

За результатами дослідження більшу частину дозвілля підлітки проводять у Інтернет-просторі, зокрема ми співвіднесли кількість годин вільного часу та час проведений в Інтернеті. Було виявлено що в 45% респондентів час в Інтернеті перебільшує вільний час, відповідно у 55% час в Інтернеті не перебільшує вільний час (рис.1).

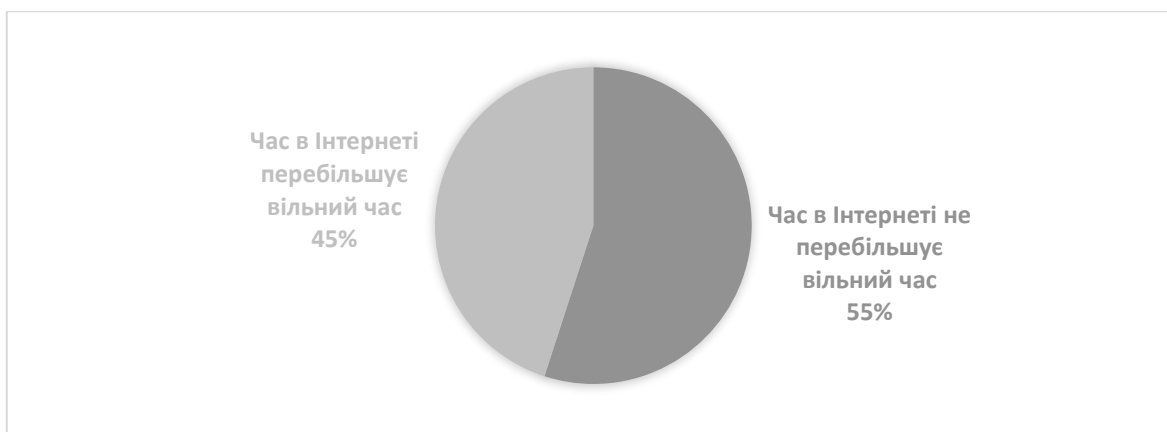

Рис.1. Співвіднесення вільного часу і часу, проведеного в Інтернет-мережі

Також ми вивили особливості взаємозв'язку між рівнем Інтернет-залежності та рівнем самооцінки підлітків. Коефіцієнт кореляції Пірсона становить $-0,39$. Отже, за результатами кореляційного аналізу було підтверджено гіпотезу про те, що існує взаємозв'язок між Інтернет-залежністю і рівнем самооцінки, а саме був встановлений тісний обернений взаємозв'язок. Тобто чим вищий рівень Інтернет-залежності, тим меншим буде рівень самооцінки.

Отже, рішення щодо проведення дозвілля в підлітковому віці часто приймаються на користь віртуального дозвілля. Це може призвести до певних складнощів у сфері психічного здоров'я особистості.

Список використаних джерел

1. Горбик М.А. Специфічні особливості дозвілля підлітків. Вісник студентського наукового товариства. Ніжин. 2013. С.337-339.
2. Жмайло І. М. Соціальна ситуація розвитку сучасних підлітків. Вісник післядипломної освіти. 2013. Вип. 9(2). С. 143-150
3. Крат Д. А. Вплив засобів масової інформації на розвиток особистості у підлітковому віці. Серія 12 : Психологічні науки. 2016. №4. С. 241–247.

**СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ
ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я**

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ВИПУСКНИКІВ ШКІЛ

Дарина Артемчук

здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
К. П. Гавриловська

В останні роки навчання в школі учням потрібно визначитися з майбутньою професією. Цей вибір є важливим, адже від нього залежить майбутнє людини. Випускники шкіл часто обирають професію, яка їм не підходить за типологічними особливостями та не відповідає їх соціально-психологічним установкам. Через це люди часто втрачають час на вивчення професії, за якою потім не будуть працювати, або виконуватимуть свою роботу неякісно, яка не буде задовольняє їхні потреби тощо. Тому дослідження мотивів вибору професії є надзвичайно актуальним.

Термін «мотивація» має багато трактувань, вона розглядається, як сукупність мотивів (К. Платонов), як сукупність факторів, що підтримують та направляють поведінку (Ж. Годфруа), як спонукання, процес психічної регуляції певної діяльності (М. Магомед-Емінов), як система процесів, що відповідають за спонукання та діяльність (В. Вілюнас) [1]. Мотивація особистості залежать від її потреб. Зарубіжні дослідники виділяли потреби у речовині, енергії та інформації (Б. Ломов), в зв'язках з людьми, пізнанні, потребу ототожнення себе з нацією, соціальним класом, релігією та модою (Е. Фромм). Більш змістовно класифікацію потреб розробив А. Маслоу [2], розділивши їх на групи та представивши у вигляді піраміди.

Мотивацію людей юнацького віку, зокрема, вплив мотивації на вибір ЗВО, вивчали В. Пантелеєв та Т. Сакада. Л. Кондратенко досліджувала специфіку мотивації до учіння одинадцятикласників загальноосвітніх шкіл. Т.Тарасовою та Н. Насінською було визначено, що на навчання старшокласників впливає рівень мотивації до успіху, така мотивація змушує людей юнацького віку більше концентруватися на навчанні та підвищує їх соціальну активність.

Грузинський психолог Д. Узнадзе розглядав поведінку людини відносно теорії установки. Перед здійсненням будь-якої діяльності людина психологічно готується до її здійснення, до того ж цей процес може нею навіть не усвідомлюватися [3]. Головну роль у життєдіяльності займають потреби, для їхнього задоволення потрібна певна ситуація, через це виникає готовність здійснювати дії – установка. Кожна

установка після реалізації в певній ситуації зникає, а на її зміну приходиться інша, в залежності від потреб.

Ми вирішили дослідити, які соціально-психологічні установки особистості домінують у випускників загальноосвітніх шкіл за допомогою опитувальника О. Потьомкіної та їхній рівень мотивації до успіху (методика Т. Елерса). Ми передбачили, що в сучасній молоді під час вибору професії домінують такі соціально-психологічні установки, як орієнтація на працю та результат діяльності, а не на процес. Аналіз результатів за опитувальником соціально-психологічні установки особистості показав, що у досліджуваних домінують такі установки: альтруїзм, процес, праця, свобода (див. Рис. 1).

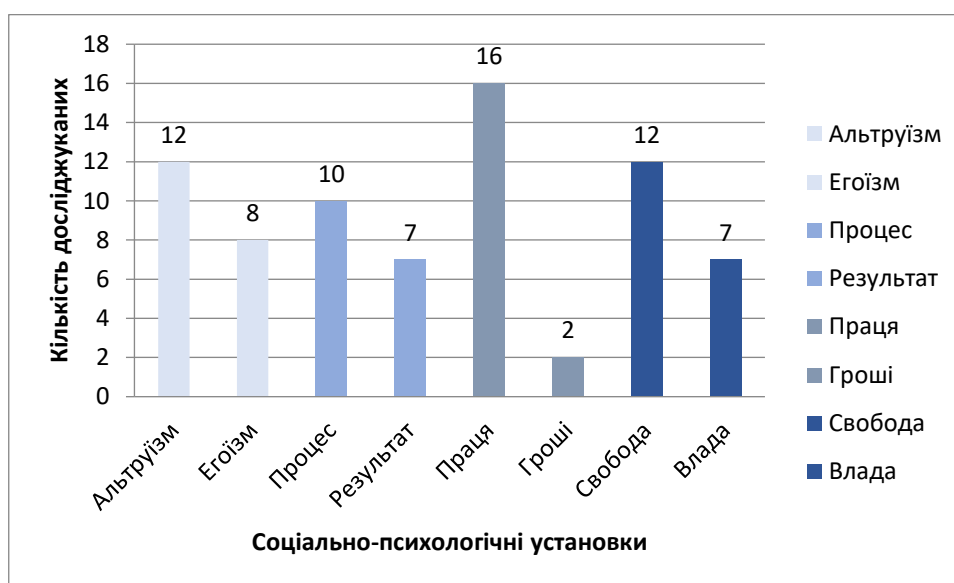

Рис. 1. Результати дослідження соціально-психологічних установок

На підставі аналізу результатів ми визначили 3 групи випускників (див. Рис. 2):

1. Група з високою мотивацією досліджуваних з гармонійними результатами.
2. Група з низькою мотивацією досліджуваних у яких всі орієнтації виражені слабо.
3. Група з дисгармонійними орієнтаціями, у яких одні установки виражені сильно, а інші дуже слабо, або відсутні.

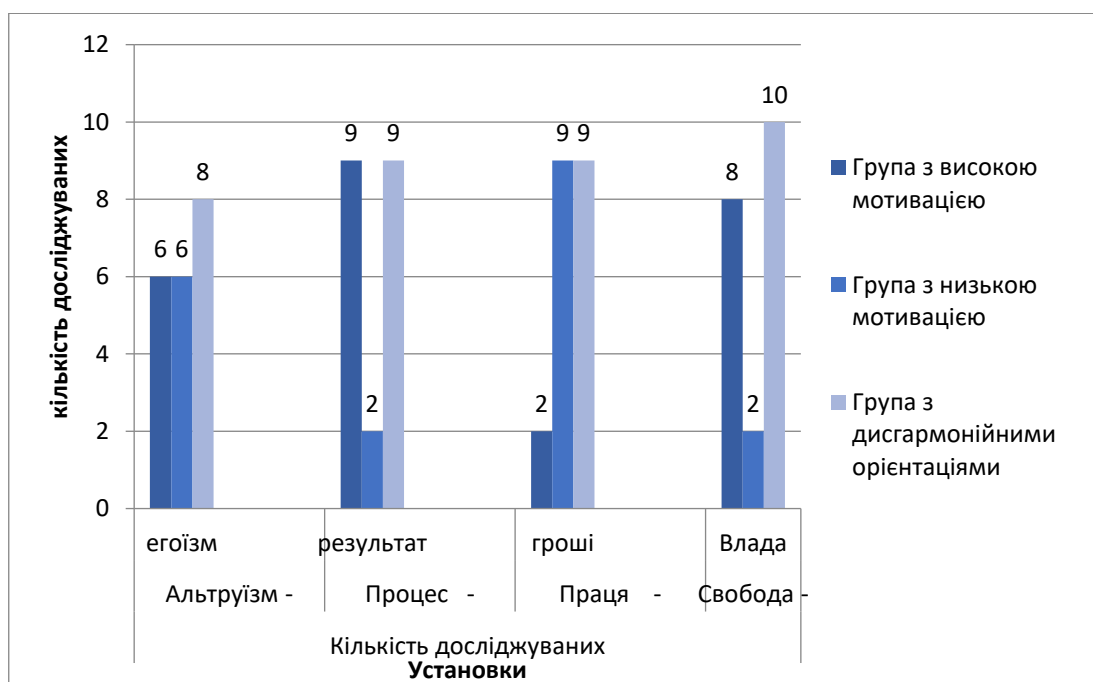

Рис.2 Результати групування випускників

Як бачимо за установками «альтруїзм - егоїзм», більш вираженою є установка на альтруїзм – 12 досліджуваних, егоїзм – 8 досліджуваних. Також ми можемо побачити, що з дисгармонійними орієнтаціями - 8 випускників, з високою мотивацією – 6 досліджуваних та з низькою мотивацією до альтруїзму та егоїзму також 6 досліджуваних. Особи, які замотивовані на альтруїзм, орієнтовані в першу чергу на допомогу іншим, при цьому можлива шкода собі і своїй діяльності.

За установками «процес – результат», досліджувані більш орієнтовані на процес роботи ніж на її результат, орієнтація на процес – 10 осіб, на результат – 7, також у 3-х осіб результати гармонійно поєднуються, є однаковими. За розподіленням групам, ми можемо побачити, що у досліджуваних домінують дві групи з дисгармонійними орієнтаціями - 9, та з високою мотивацією установок – 9, лише 2 особи мають низьку мотивацію до процесу та результату діяльності. Для осіб, які мають високий показник за установкою «Процес», важливим є щоб діяльність була цікавою, також досліджувані можуть не поспішати зі завершенням роботи, оскільки захоплюються нею та виконують її якісно.

За установками «праця-гроші», значно домінує орієнтація на працю – 16 досліджуваних, орієнтація на гроші – 2 випускники, також 2 особи однаково орієнтовані на працю та на гроші. У 9-х осіб відбувається значний дисонанс в установках, 9 людей мають низьку мотивацію до праці та грошей, лише 2 особи націлені на працю та відповідну оплату за неї. Орієнтованість на працю означає, що для випускника важливим є постійно чимось займатися, не шкодуючи сил, його робота може бути не

результативною, проте особі важливо розуміти, що вона працює і це приносить їй задоволення.

За установками «свобода – влада», домінантною виявляється установка на свободу – 12 осіб, на владу – 7, лише у одного досліджуваного влада і свобода рівнозначні. Також ми можемо побачити, що група з дисгармонійними орієнтаціями становить 10 осіб, група з високою мотивацією – 8, з низькою – 2. Випускники, орієнтовані на свободу, прагнуть займатися тим, чим цікаво їм та хочуть бути незалежними.

Таким чином проаналізувавши результати ми з'ясували, що у випускників домінують такі установки: альтруїзм, процес, праця та влада, у більшості досліджуваних установки мають високі рівні прояву та є дисгармонійними.

Перспективи нашої роботи ми вбачаємо у визначенні співвідношення мотивації випускників та обраних ними професій, а також у побудові профорієнтаційної діяльності з урахуванням отриманих результатів.

Список використаних джерел

1. Ильин Е. П.. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2002. 512 с.
2. Маслоу А. Мотивация и личность. М., 1998.
3. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологии установки. М., 2001. 416 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСІБ ІЗ РІЗНИМ ДОСВІДОМ ПЕРЕЖИВАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Валентина Бігус

здобувачка першого
бакалаврського рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

доктор психологічних наук,
професор кафедри соціальної та
практичної психології
Горбунова В. В.

У сучасному світі домашнє насильство є актуальною проблемою для багатьох сімей. Домашнє насильство розповсюджене в усіх категоріях суспільства, незалежно від релігії, раси, сексуальної орієнтації, професійного чи освітнього рівня. З погляду представників структуралізму, домашнє насильство породжене відносинами експлуатації та є способом утримання главою сім'ї домінуючої позиції та пов'язаних з нею вигод [2].

За дослідженням різних авторів, у тих, хто пережив домашнє насильство може сформуватися занижена самооїнка, неспокій та невпевненість у своїх можливостях, схильність до перебування у стані тривожності, страху тощо. Насильство, пережите у підлітковому віці, має негативні наслідки для самореалізації в майбутньому.

Проблематика домашнього насильства є центральною в дослідженнях багатьох науковців. Так, у дослідженні Є. Соколової та В. Миколаєва про роль домашнього насильства у розвитку особистості, наголошується, що психологічне насильство в порівнянні з фізичним насиллям, здається більш «нешкідливим». Потрапляючи в замкнене коло домашнього насильства, що має різні форми прояву, особистісний розвиток особи зазнає значних обмежень, протистояти кривднику виявляється непросто.

Нині багато вчених висловлюють припущення, що більшість труднощів, які виникають у постраждалих від домашнього насильства, пов'язане саме з психологічним насильством, присутнім як складова частина у всіх інших видах насильства [3].

В. Меновщикова зазначає, що у постраждалих від сімейного насильства можуть виникають такі емоційні переживання: безсилля, безпорадність, страх, роздратування, вина, збентеження, сором, сумніви щодо розсудливості, втрата любові, амбівалентність, емоційна та економічна залежність, ізоляція, фрустрація тощо [1].

За методикою «Міжнародний опитувальник негативного дитячого досвіду ACE» ми визначили, що наші досліджувані мали певний досвід переживання домашнього насильства. За методикою «Самооцінка емоційних станів» можемо сказати, що досліджувані мають низьку оцінку свого емоційного стану, що може бути наслідком пережитого насилля в дитинстві, яке змінює особистість в гіршу сторону, ускладнює побудову гармонійних міжособистісних стосунків. Аналізуючи зведену таблицю результатів дослідження (табл.1), ми можемо сказати, що досвід переживання домашнього насильства може зумовити переживання негативних емоційних станів у постраждалих.

Таблиця 1

Зведена таблиця результатів дослідження

Респондент	ACE	Емоційні стани					Рівні емоційного стану
		I	II	III	IV	Σ	
P 1	4	5	3	5	3	16	Середня
P 2	6	2	3	4	1	10	Низька
P 3	6	2	3	3	4	12	Низька

ПСИХОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 15

P 4	4	3	2	5	4	14	Низька
P 5	3	2	3	4	2	11	Низька
P 6	4	4	6	3	5	18	Середня
P 7	6	2	4	3	2	11	Низька
P 8	3	4	5	3	4	16	Середня

Примітка: I – Шкала «Спокій-тривожність», II – Шкала «Енергійність-втома», III – Шкала «Піднесеність-пригніченість», IV – Шкала «Впевненість в собі - почуття безпорадності».

Після проведення емпіричного дослідження ми виявили, що особи з досвідом переживання домашнього насильства, мають певні проблеми в емоційній сфері. Більша частина досліджуваних, що мають значний досвід переживання домашнього насильства, демонструють схильність до переживання негативних емоційних станів, таких, як тривожність, пригніченість, безпорадність.

Отже, особи, які пережили домашнє насильство, схильні до переживання негативних емоційних станів (тривожність, пригніченість).

Список використаних джерел

1. Віктимологічні аспекти загальної профілактики статевих злочинів в сім'ях, які вчинюються по відношенню до неповнолітніх потерпілих : наук.-метод. реком. [заг. ред. Н.Ю. Волянюк]. - Київ-Рівне : Університет «Україна» Рівненський інститут, 2009. 126 с.
2. Гуртовенко О. Л. Психічне насильство у кримінальному праві України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2008. 250 с.
3. Тарабрина Н.В. Практикум по психології посттравматического стресса. - СПб: Питер, 2001. 272 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ПРАЦІВНИКІВ HR-ВІДДІЛУ

Ольга Владзяновська

здобувачка першого
бакалаврського
рівня вищої освіти за
спеціальністю 053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної та
практичної психології

І. М. Тичина

Актуальність теми обумовлена тим, що в сучасному світі все більш пекучою стає проблема не тільки професійного стресу, але й пов'язаного з цією проблемою явища професійного вигорання працівників. Під час пандемії COVID-19 і абсолютно нових умов роботи, яких потребував весь світ, це питання стало як ніколи нагальним та болючим.

Говорячи про професійне вигорання (або ж синдром професійного вигорання), не можна не зазначити не тільки зовнішні фактори (організаційний, психоемоційний стрес, неблагополучна психологічна атмосфера), а й внутрішні. Маються на увазі індивідуально-психологічні особливості людини, які також безпосередньо впливають на ефективну і успішну професійну діяльність.

Та для початку треба більш детально розглянути поняття професійного вигорання в сучасній психології. Дж. Грінберг, наприклад, пропонує розглядати професійне вигорання як п'ятиступеневий прогресуючий процес [3, с. 119]. І відповідно виділяє 5 етапів: «медовий місяць», «недолік палива», хронічні симптоми, криза та «пробивання стіни».

Як відомо, особливо страждають від професійного вигорання ті, хто за видом діяльності змушені багато та інтенсивно спілкуватися з різними людьми. Таким чином, особливістю прояву цього синдрому у HR-фахівців будуть загальновідомі 5 ключових груп симптомів: фізіологічні, емоційні, поведінкові, інтелектуальний стан та соціальні [1]. Яскравим проявом подібної проблеми є падіння результативності та виникнення конфліктів на роботі, що заважає як компанії, так і самій людині в першу чергу.

Таким чином, професії системи «людина-людина» є в «групі ризику» і працівники HR-відділу відносяться до цієї групи через велику потребу саме в комунікативних здібностях в їх трудовій діяльності. Такі щоденні емоційні навантаження потенційно несуть небезпеку тяжких переживань. Крім того, особистісна схильність до трудоголізму також впливатиме на рівень професійного вигорання працівника.

Тому зосереджуючи свою увагу на такому внутрішньому факторі професійного вигорання як трудоголізм особистості, варто зазначити, що його вплив на розвиток синдрому не досліджувався вченими, особливо на вибірці менеджерів по роботі з персоналом. Тому подібне дослідження окрім практичного значення, однозначно має і наукову новизну.

В ході експерименту було поставлено декілька завдань: підібрати надійний та валідний психодіагностичний інструментарій для емпіричного дослідження синдрому професійного вигорання та схильності до трудоманії у працівників HR-відділу, безпосередньо організувати дослідження, проаналізувати і описати результати, а також на їх основі описати заходи запобігання професійному вигоранню та практичні рекомендації з профілактики та подолання трудоголізму.

Методологічними та теоретичними основами дослідження стали основні положення про сучасні підходи до вивчення синдрому вигорання (Н.Є. Водоп'янова, В.Є. Орел, Є.С. Старченкова та ін.) та концепція трудоманії, яка включає в себе три компоненти: трудоголізм, перфекціонізм, лінь (Є.П. Ільїн).

Таким чином, за допомоги двох методик, а саме: опитувальник «Діагностика професійного «вигорання» (К. Маслач, С. Джексон, в адаптації Н. Є. Водоп'янової) і «Тест на трудоманію» (Є. П. Ільїн) – і статистичних методів (коефіцієнт лінійної кореляції Пірсона) було з'ясовано, що існує тісний прямо пропорційний зв'язок між рівнем професійного вигорання і ступенем вираженості трудоманії у особистості: чим більше виражений трудоголізм, тим більший рівень професійного вигорання у працівника.

На основі отриманих результатів було також розроблено профілактичні міри професійного вигорання саме для працівників HR-відділу, які включають в себе різні інструменти, що стосуються організації робочого процесу. Акцент на задоволення певних природніх потреб, які треба привести «до ладу» (наприклад, відновити режим дня, додати мінімальну фізичну активність) висвітлено в цих порадах не було через їх загальних характер. Також варто зазначити, що проблема трудоголізму є більш глибокою і на думку сучасних фахівців з психології потребує саме психотерапії, оскільки саме вона зможе вирішити проблему комплексно [2].

Список використаних джерел

1. Водоп'янова, Н. Е. Синдром выгорания. Диагностика и профилактика : практическое пособие / Н. Е. Водоп'янова, Е. С. Старченкова. – 3-е изд., испр. и доп. – Москва : Издательство Юрайт, 2017. – 343 с.
2. Дружиллов С.А. Психология профессионализма. Харьков, 2011. – 296 с.
3. Изард, К. Э. Психология эмоций / К.Э. Изард. – СПб.: Питер, 2012, – 464 с.

ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Ольга Желтова

Асистент кафедри загальної,
вікової та педагогічної психології

Вікторія Лізунова

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти за
спеціальністю 016 Спеціальна освіта

Сучасна система освіти вважає важливим своєчасну адаптацію дітей із особливими потребами у соціум, її повноцінне навчання та виховання.

Зважаючи на особливості розвитку дітей, які мають порушення слуху постають певні проблеми у питанні адаптації до навчання та інтеграції у шкільний колектив (сприйняття мовлення оточуючих, складнощі під час вимови певних звуків та букв, диференціації звуків тощо).

Із огляду на вище сказане, проблема підвищення мовної активності залишається однією з актуальних проблем теорії та практики розвитку мови дітей шкільного віку з порушенням слуху, оскільки мова виникає та розвивається у процесі спілкування.

Саме тому вчасна та доцільна діагностика відхилень у розвитку розумових процесів сприятиме пошуку та добору тих засобів, які відповідатимуть особливостям розвитку, віку, інтересам, здібностям та можливостям дітей із особливими потребами.

Особливі труднощі виникають у процесі соціалізації дітей зі складними порушеннями слуху (Л. Виготський, О. Витвор, О. Дякова-Фаворська, О.Гаврилов, А.Колупаєва, В. Теслюк та ін.). [2, с.48-52]

Як засвідчують психолого-педагогічні діагностичні дослідження, відносно низький рівень соціальної адаптації, сформованості життєвих планів у дітей з особливими освітніми потребами вказують на неготовність до самостійного проектування власного майбутнього (І. Гевко, В. Засенко, Е. Ервін, Д. Кугельмас ін.). [1]

Нами було підібрано ряд методик, які допоможуть вивчити рівень пізнавальних процесів як основи психологічного розвитку дитини з порушенням слуху.

Порівнюючи результати за методиками розвитку уваги дітей із порушенням слуху та без слухових порушень (методика А.Лурія), наочно зобразимо результати обох груп на рисунку 1 [4, с.15].

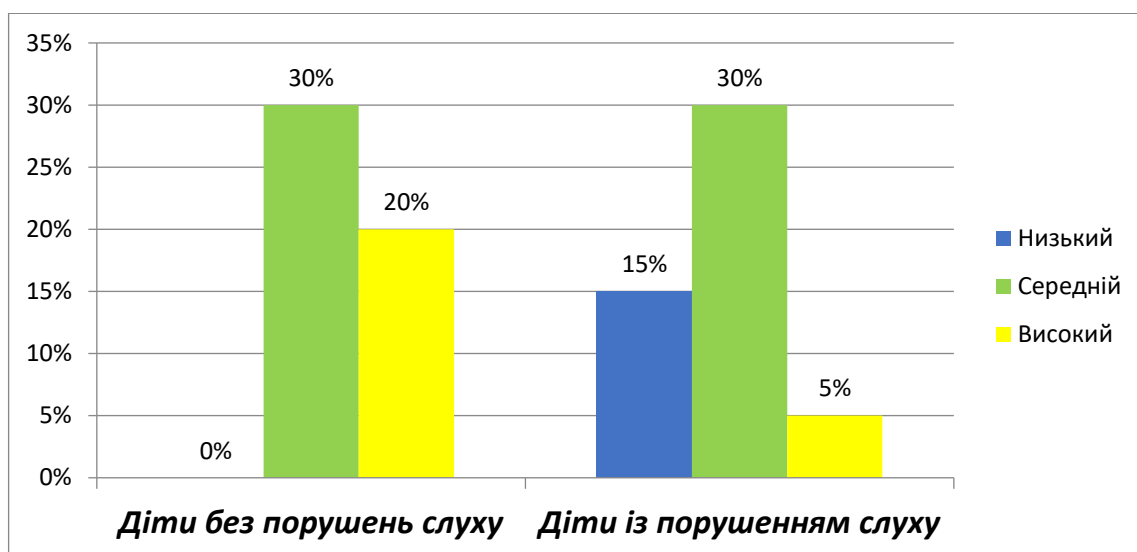

Рис. 1. Результати груп за методикою вивчення уваги А. Лурія, у %

Отже, з результатів дослідження уваги, ми бачимо, що вищі показники розвитку зафіксовані у дітей без порушень слуху.

Порівняльний аналіз результатів учнів із порушенням слуху та дітей без слухових порушень за методикою діагностики зв'язного мовлення і логічного мислення (А. Лурія) відображено на рисунку 2.

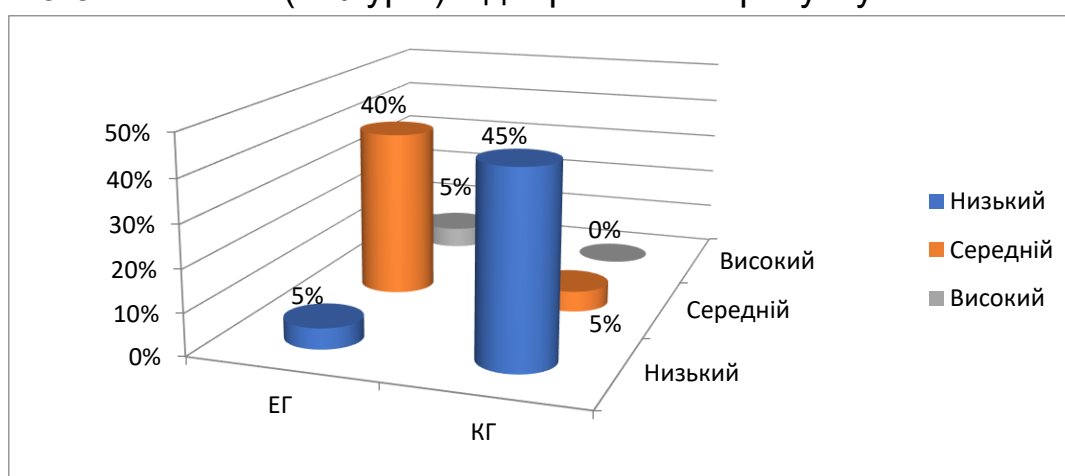

Рис. 2. Результати діагностики зв'язного мовлення і логічного мислення учнів із порушенням слуху та дітей без особливих потреб (А.Лурія), у %

Отже, судячи із отриманих результатів за методикою дослідження рівня зв'язного мовлення та логічного мислення, учні із порушенням слуху мають нижчі показники, ніж у діти без порушень на 40%, середній показник у вибірці із порушеннями склав на 35% більше, високий рівень був зафіксований лише у опитаних із повних сімей (5%). Отже, за цією методикою показники розвитку дітей без слухових порушень були вищими за показники дітей із неповних сімей.

Порівняння результатів обох груп за рівнем розвитку мотиваційної сфери «Мотиви пізнавальної діяльності» (Т.Нежинової) відображене на рисунку 3. [3, с.50].

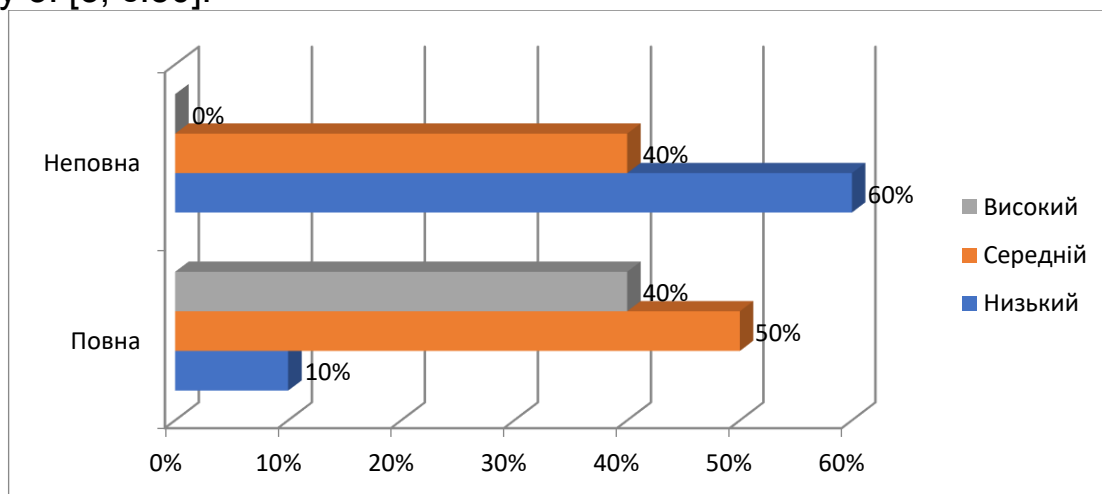

Рис.3. Результати розвитку мотиваційної сфери учнів із порушенням слуху та дітей без особливих потреб «Мотиви пізнавальної діяльності» (Т.Нежинової), у %

Як бачимо, результати за методикою вивчення мотиваційної сфери дітей із порушенням слуху є нижчими за результати дітей без слухових порушень: на високий рівень 40%, на низький - 50%, на середньому – нижчі на 10%. Тобто низькі показники у групі дітей без слухових порушень нижчі за результати дітей із порушенням слуху, а високий рівень у дітей без порушення слуху є переважаючим.

Із отриманих результатів за методикою діагностики вольових процесів учнів (Б. Єльконін), показники низького рівня, які були притаманні 20% учнів без слухових порушень не спостерігалися у групі дітей із без слухових порушень. Показники високого рівня були помічені лише у групі дітей без слухових порушень.

Отже, учні із порушенням слуху, на відміну від дітей, які не характеризуються цими порушеннями, мали результати, які співвідносилися із середнім та низьким рівнями сформованості вольових процесів і самостійності.

Таким чином, результати учнів із порушенням слуху за всіма методиками дослідження пізнавальної (інтелектуальної), мотиваційної та емоційно-вольової сфери сягають здебільшого середнього та низького рівня. У дітей без порушень слуху показники були вищими за показники дітей із слуховими порушеннями.

Із огляду на отримані результати, які характеризують недостатній рівень розвитку пізнавальних (психічних) процесів учнів 1 класу, наступний етап дослідження потребує розробки змісту, напрямків, форм, методів та прийомів корекційної роботи із дітьми з порушенням слуху.

Список використаних джерел та літератури

1. Гевко І. В. Значення інноваційних технологій при здійсненні інклюзивної освіти. *Педагогічний альманах: збірник Комунального вищого навчального закладу Херсонська академія неперервної освіти Херсонської обласної ради*. Херсон, 2018. Випуск № 37. С. 236–240.
2. Витвар О. Мировой опыт социальной адаптации семьи особенного ребенка. *Социальная педагогика*. 2015. №1. С. 48-52.
3. Розвиток політики інклюзивних шкіл. Інтегроване планування послуг, їх надання та фінансування в Канаді: *посібник* / Дж. Блейз, Е. Чорнобой, Ш. Крокер, Е. Страт, О. Красюкова-Еннз. К.: Паливода А. В., 2019. 46 с.
4. Шапар В. Сучасний тлумачний психологічний. Х. : Прапор, 2007. 640 с.
5. Ярмаченко М. Д. Проблеми інтеграції дітей із вадами слуху в суспільство: збірник матеріалів I Всеукраїнської конференції з питань навчання глухих в Україні. К., 2016. С. 63–66.

ДІАГНОСТИКА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МЕТОДАМИ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ

Альона Кондратюк

здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 Психології

Науковий керівник
викладач кафедри соціальної
та практичної психології
Юлія Дем'янчук

Проблема гармонійного особистісного і професійного розвитку жінки, жінки - матері, збереження її психологічного та фізичного здоров'я є одним з найбільш актуальних питань. Виникнення міжсімейних суперечок внаслідок розбалансованості станів шкодить сімейному благополуччю і приводить до емоційного вигорання. Такий феномен як емоційне вигорання призводить до деструктивних змін особистості. Він являється поштовхом до особистісних змін, джерелом тривоги, розчарування та виснаження.

Синдром емоційного вигорання (СЕВ) - складний психологічний феномен, який часто проявляється в професійній діяльності та тісному контакті з людьми. Робота Фройденбергера містила основні задачі щодо вивчення цього явища, тому стала підґрунтям для подальших досліджень емоційного вигорання, і вже близько половину століття займає одну з провідних дослідницьких тем [5]. В поглядах американських психологів Крістіни Маслач і Сюзан Джексон помітно виділяється, що СЕВ є реакцією на стреси під час міжособистісних комунікацій. Вони відносять людей, яких об'єднує близький контакт до групи таких, що мають високий ризик прояву непристойного ставлення та

неефективності в роботі [6]. Б.Г.Ананьєв використовував термін "емоційне згорання" як визначення явища у спілкуванні серед людей, міжособистісних стосунках та відносинах в системі "людина-людина" [1]. В.В. Бойко в своїх роботах розглядає СЕВ з позиції теорії стресу і загального адаптаційного синдрому [2].

Позитивна психотерапія має сучасний підхід в дослідженні, профілактиці та корекції синдрому вигорання. Основними складовими в психотерапії є: принцип надії, принцип балансу, принцип самопомоги. Перевага методу полягає у спрямованості на розвиток і майбутнє, прийняття рішень в скрутній ситуації. Одна з технік - балансна модель, або "чотири сфери активності людини". По принципу балансу мають наповнюватися чотири сфери, рівномірно поділивши по 25%. Дисбаланс у заповненні кожної сфери проковує прояв симптомів СЕВ [3]. Н.Пезешкіан в своїх роботах виділяє наступні чотири сфери: сфера тіла (відчуття, стан здоров'я, догляд, активність, самопочуття); сфера діяльності (кар'єра, досягнення, робота); сфера контактів (спілкування, взаємні стосунки); сфера смислів (мрії, плани, натхнення, релігія) [4].

Метою нашого дослідження було дослідити та описати особливості прояву вигорання батьків методами позитивної психотерапії. Вибіркову сукупність дослідження склали жінки, віком від 20 до 40 років у медичному закладі дитячої лікарні міста Житомир. Було використано та проведено: методика "Психологічне вигорання" (за Н.Є.Водоп'яною, О.С.Старченковою на основі моделі К.Маслач та С.Джексона) та балансна модель Н.Пезешкіана.

Згідно результатів нашого дослідження нами було з'ясовано, що для матерів характерний високий та середній рівень прояву емоційного вигорання за двома компонентами: "емоційне виснаження" та "деперсоналізація". Дослідження за допомогою балансної моделі привертають увагу на дисбаланс у розподілі життєвої енергії. Дефіцит або надлишок у відсотковому значенні наводять на наступні висновки: 75% досліджуваних мають "занурення" в роботу, що виражено зниженою зацікавленістю до навколишнього та байдужістю, що говорить про прояв першої ознаки СЕВ - виснаження. 40% респонденток мають ознаки особистісної відстороненості (деперсоналізація). Це проявляється обмеженням у спілкуванні, відстороненням від контактів з іншими, посилюючи свої емоційні переживання, або навпаки, послаблюючи їх. 90% батьків нехтують своїм фізичним станом, здоров'ям, внаслідок - постійна втома, хронічні захворювання, апатія, тривога, депресія. Конфлікти та розлади, які виникають внаслідок дисбалансу між певними факторами та сферами життя надають можливість особистості виправити цей стан. Завдяки пошуку гармонізації (перерозподілу) свого емоційного стану відповідно до балансної моделі, людина винаходить

рішення проблемної ситуації. Спостерігаючи порушення у сфері діяльності та смислів вона перенаправляє свої ресурси на інші сфери - сферу тіла та контактів: подбавши про зовнішній вигляд, стеженням за станом здоров'я, харчуванням, відпочинком. Відновлює задоволення в спілкуванні з сім'єю, друзями, займається хобі. Таким чином зі сфери смислів перенаправляє зайву увагу у сферу тіла. Збільшення можливості і кількості спілкування - в свою чергу допомагає розвантажити сферу діяльності. Внаслідок цього гармонізується дисбаланс. Також, якщо на емоційний стан батьків впливає надмірне спілкування в родинному колі або професійному напрямку, особистість перенаправляє енергію зі сфери контактів у сферу тіла та смислів. Завдяки обмеженню контактів з токсичними людьми та відвідування фітнес-центрів, спа-процедур, масажу, з'являється можливість розслабитися та протистояти вигоранню.

Для батьків важливо зрозуміти та визнати, що тікаючи та уникаючи від проблеми ніколи не налагодити гармонію та баланс. Втікати можна у фантазії, залежності, численні зв'язки або просто у порожнє спілкування. Втеча, спочатку, можливо є виходом, дає можливість відпочити від конфлікту, відсторонитися, подумати. Але, якщо проблема не вирішується, а втеча стає звичною, то вона сама стає проблемою. Потрібно розподілити свої ресурси з однієї сфери життєдіяльності на частину зусилль в іншу сферу.

Таким чином, рівень емоційного вигорання пов'язаний з характером їх ставлення до оточуючого середовища, а також бажанням змінити ситуацію в нерівномірному розподілі життєвої енергії у чотирьох сферах. Батьки хворих дітей зустрічаються з нервовими напруженнями, роздратуванням, злістю, внутрішніми конфліктами і часто їх не усвідомлюють, ігнорують. Такий стан накопичується та перевантажує нервову систему, відповідно виникає емоційне вигорання. Корекція спрямована на зміну емоційного фону, з метою усунення недоліків стану особистості, усвідомлення свого власного «я» та зменшення емоційного напруження у повсякденному житті. Тому, задля збереження психічного здоров'я за балансною моделлю необхідно рівномірно та сбалансовано розподіляти зовнішні та внутрішні ресурси.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л.: Изд-во ЛГУ. — 1986. – 339
2. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других – М.: Наука, 1996. – 154 с.
3. Мельничук А.Ю. Балансна модель Н. Пезешкіана як ефективний інструмент профілактики синдрому вигорання фахівців соціономічного профілю. Психотерапія і свобода : XXV Науково-практ. конф. УСП та субконф. з дит. та юн. психотерапії (28–30.06.2019). Тернопіль, 2019. С. 67–69.

4. Пезешкіан Н., Азіз А. Лексикон позитивної психотерапії: довідник / пер. з нім. М.В. Отенка ; за ред. С.А. Отенко. Київ : Талком, 2019. 192 с. ISBN 617-7685-59-2.
5. Freudenberger H. J. Staff Burn-Out. Journal of Social Issues. 1974. P. 159–165
6. Maslach, C., & Jackson, S. E. «The measurement of experienced burnout.» Journal of Occupational Behaviour, 1981 – Електронний ресурс//Режимдоступу/URL:https://www.researchgate.net/publication/227634716_The_Measurement_of_Experienced_Burnout

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Олександра Кузьмінська

здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти
за спеціальністю 016 Спеціальна
освіта (логопедія)

Науковий керівник
викладач кафедри соціальної
та практичної психології
Юлія Дем'янчук

Зниження слуху у дитини негативно відбивається, передусім, на її психічному розвитку, обмежуючи можливості пізнання навколишнього світу, загальмовуючи процес оволодіння знаннями, вміннями, навичками та розвитку здібностей, задатків і нахилів, закладені природою у кожній конкретній особистості.

Як відомо особливості спілкування дітей з порушеннями слуху такі: одноманітність тематики та змісту спілкування через недостатню сформованість уявлень про спілкування людей; нетривалість комунікативних актів; обмеженість використання наявних комунікативних умінь; недостатність мовних і немовних засобів, труднощі їхнього перенесення у спільну діяльність та аналогічні життєві ситуації з однолітками та дорослими; обмежене коло взаємодії; труднощі щодо оцінки комунікативних ситуацій; недостатня сформованість комунікативних якостей (ініціативність, тактовність, емпатія). Тому розвиток комунікативних навичок у даної категорії дітей є стратегічним завданням для реалізації успішної соціальної та освітньої інклюзії.

Мета роботи: дослідити особливості комунікативної поведінки у навчальному процесі дітей з порушенням слуху.

Необхідно сформулювати у дітей з порушеннями слуху уявлення про якості особистості, емоційні властивості, про норми поведінки. Потрібно навчити таких дітей бачити прояви цих якостей у поведінці інших людей, як дітей, так і дорослих, формувати вміння розуміти вчинки оточуючих

людей, дати їм при цьому зразки оцінки. Формувати в дітей із порушеннями слуху адекватну самооцінку, що є, з одного боку, основою регуляції своєї поведінки, з іншого боку, запорукою успішного встановлення міжособистісних відносин.

Вся навчально-виховна робота в підпорядкована на вирішення проблеми розвитку та вдосконалення системи навчання та виховання дітей, що не чують, з метою формування комунікативної компетенції.

Провідне завдання педагогічного колективу сьогодні – пошук резервів, підвищення якості навчально-виховного процесу, насамперед формування комунікативної компетенції дітей. Комунікативна спрямованість визначається здебільшого змістом навчального процесу, видами, методами та формами мовної діяльності дітей з порушенням слуху.

Основними завданнями щодо формування навичок комунікативної компетенції у дітей з порушенням слуху є: відпрацювання техніки та прийомів спілкування; повідомлення, обговорення, систематизація теоретичних знань; формування навичок взаєморозуміння; навчання подолання стереотипності поведінки; опанування культурних мовних норм.

Проблеми, які стоять перед педагогами надзвичайно складні, оскільки в дітей з порушенням слуху, часто відсутні мотиви спілкування, за наявності спілкування відсутні засоби спілкування. Якщо є засоби, їх складно реалізувати, нарешті, дуже вузьке коло учасників спілкування. Тому колектив практикує створення мовного середовища проживання і умови самовираження дітей з порушенням слуху у межах мовної діяльності [1].

Ведеться робота з формування у учнів самосвідомості у підвищенні рівня мовленнєвого спілкування та спонукання його до спільної практичної діяльності. Комунікативна спрямованість забезпечує збільшення письмових ініціативних робіт учнів.

Екскурсії з наступним описом. Перевірка підсумкових робіт орієнтує педагога не тільки на конкретні цілі та завдання екскурсій, а й на особливості загального та мовного розвитку дітей з порушенням слуху. Матеріали, зібрані дітьми під час екскурсій, використовуються для випуску стінгазет, для роботи гуртків, для оформлення навчально-методичної бази.

У процесі роботи бібліотеки створюються широкі можливості різноманітного аналізу за змістом та мовленнєвим оформленням матеріалу з розвитку розмовної та зв'язкової мови. Яскравим прикладом є «Книжковий тиждень».

На сьогодні у системі навчання дітей з порушенням слуху навичкам комунікативної компетенції застосовуються всі форми навчального

діалогу: на індивідуальних заняттях, музичній ритміці та соціально-побутового орієнтування.

Оснoву культурного спілкування становить гуманне ставлення людини до людини. Під час соціально-побутової орієнтування діти опановують норми культури. Культурне спілкування, ввічливість потенційно несе у собі величезні змоги формування навичок комунікативної компетенції, соціального та мовного розвитку дітей.

Спільна діяльність дітей з порушенням слуху, з товаришами породжує думку, на формуючи мовленнєве висловлювання. Виховує, розвиває, спонукає потребу говорити, розширює словниковий запас дітей з порушенням слуху. Відбувається процес оволодіння комунікативними вміннями (запитати, повідомити, попросити тощо). З'являється бажання та вміння контролювати якість та точність своєї мовної діяльності.

В одному занятті соціально-побутового орієнтування об'єднується робота з різних напрямків, зокрема:

- пізнавальна культура;
- комунікативна культура [2].

У роботі використовуються такі теми як: «Прийом гостей», «Спілкування зі слухачами», «Культура поведінки та спілкування за столом». Діти з порушенням слуху опановують усне мовлення у процесі спеціального педагогічного впливу. У процесі мовного спілкування реалізуються набуті вимовні вміння та навички.

Щоб процес спілкування був цікавим для дітей з порушенням слуху, колектив створює мотивовану ситуацію словесного спілкування.

Особлива увага приділяється вихованню у дітей з порушенням слуху потреби спілкування словесними засобами.

Істотну допомогу у цьому надають:

- предметні тижні;
- конкурси читців («Рідний Край», «Професії»);
- шкільні свята;
- мовні конференції «У світі звуків» (театралізована вистава) [3].

Основна мета заходів полягає у практичній реалізації вимовних навичок дітей з порушенням слуху у вигляді театрального мистецтва, вихованні активної творчої особистості, оскільки театральна діяльність цікава, улюблена, найближча і доступна дитині, що у основі її лежить гра.

Центральний момент у системі виховання та навчання дітей з порушенням слуху був пов'язаний з реалізацією спеціального завдання розвитку спілкування, яке проходило через мовленнєву, пізнавальну, ігрову, продуктивну діяльність дітей та включалося до змісту роботи всіх учасників корекційно-освітнього процесу, а також розділи корекційно-розвивальної роботи.

Учасниками корекційно-розвивальної роботи були вчителі-

дефектологи, педагоги-психологи, батьки, самі вихованці. Крім цього, в роботу були залучені однолітки і дорослі. У результаті навчального експерименту основною формою організації навчання були групові, підгрупові заняття. Наприклад, проведені заняття були інтегрованого характеру (заняття з образотворчої діяльності та ознайомлення з навколишнім світом, навчання гри та продуктивних видів діяльності), проводилися ігри, режимні моменти, вільна діяльність дітей. Умисна організація взаємодії з дітьми і дорослими здійснювалася в реальних умовах спілкування.

Основною організаційною формою педагога-психолога були психокорекційні заняття, комунікативні тренінги.

В умовах сім'ї батьками організовувалися побутові моменти за участю дітей та спільна діяльність для активізації їхнього мовного спілкування. Також проводилися спільні з дітьми тренінги для батьків, де батьків навчали спілкуванню з їхньою дитиною.

Основними методами та прийомами корекційно-педагогічної роботи було розгляд картин, ілюстрацій до діалогових текстів, спостереження за спілкуванням у природних умовах, демонстрація мовної поведінки, драматизація, обігравання ситуацій спілкування, питання, аналіз комунікативних ситуацій та самостійне їх моделювання, виставки дитячих робіт, обговорення індивідуальних альбомів «Я вчусь спілкуватися», проектна діяльність.

Засобами навчання, що використовуються педагогами та батьками у корекційно-педагогічній роботі, були ігрові атрибути, дидактичні посібники, обладнання та матеріали для продуктивної діяльності, дитяча художня література, таблички, засоби інформаційних технологій (презентації, відеоматеріали, мультимедіа) [5].

1-й етап підготовчий.

Мета: розвиток у дітей інтересу до мовного спілкування та включення педагогів та батьків у єдину цілісну корекційно-педагогічну роботу з розвитку мовного спілкування у вихованців.

2-й етап основний.

Мета: формування уявлень у дітей про спілкування, розвиток комунікативних умінь, засобів спілкування та комунікативних якостей особистості.

3-й етап завершальний.

Мета: актуалізація уявлень дітей про спілкування, комунікативних умінь, засобів спілкування, комунікативних якостей особистості, активізація спілкування в природних умовах з дітьми.

Крім цього при розробці змісту, відбору методів та прийомів роботи спиралися на методичні розробки навчання як тих, хто чує, так і дітей з порушеним слухом: технологія організації інтегрованих занять [4];

організація роботи з моделювання діалогів [6]; використання дидактичних та комунікативних ігор у розвитку мовного спілкування.

У висновку хотілося б зазначити таке: включення спеціальної задачі розвитку спілкування до розділів корекційно-педагогічної роботи; визначення змісту та методів корекційно-педагогічного впливу; організація взаємодії з однолітками і дорослими; здійснення взаємодії педагогів та батьків сприяли розвитку спілкування дітей з порушенням слуху, розширенню та систематизації їх комунікативного досвіду.

У цілому нині експериментальне навчання дозволило суттєво вплинути в розвитку мовного спілкування слабчущих дітей. Корекційний потенціал змісту навчання полягав у розширенні уявлень дітей про спілкування, підвищення рівня володіння мовними засобами та адекватного володіння немовними засобами поряд з усною мовою, а також оволодіння комунікативними вміннями у процесі спільної діяльності.

Список використаних джерел

1. Головчицька Л.А. Дошкільна сурдопедагогіка: Виховання та навчання дошкільнят з порушеннями слуху: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Гуманіт. вид. центр ВЛАДОС, 2011. 304 с.
2. Зикешко А.Г. Розвиток мови учнів спеціальних (корекційних) освітніх установ. Київ, Акваріум, 2017. 200 с.
3. Зиков С.А. Навчання глухих дітей мови за принципом формування мовного спілкування. Київ. 2011, 187 с.
4. Зикова Т.С. Школи глухих і слабчущих дітей на етапі модернізації освіти, Дефектологія. 2015. №5. с. 31-36.
5. Колтуненко І. В. Розвиток мови глухих школярів: Посібник для вчителів, Москва: Просвітництво, 2010. 16 с.
6. Кузьменко Є.П. Розвиток мовлення у глухих школярів. Харків: Видавництво НЦ ЕНАС, 2013. 136 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ХЕЛПЕРСЬКИХ ПРОФЕСІЙ

Вікторія Мельник
здобувачка другого
магістерського рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук,
доцент
К. П. Гавриловська

Представники хелперських професій мають підвищений ризик професійного вигорання. Це негативне психологічне явище, що

проявляється через психоемоційне виснаження, розвиток дисфункціональних професійних установок і зниження професійної мотивації, що спостерігається у осіб без психопатології. Професійне вигорання являє собою сформований стереотип емоційної, частіше за все професійної, поведінки, що дозволяє людині дозувати і економно витратити енергетичні ресурси [1, 2].

До чинників професійного вигорання відносяться: монотонність роботи; фактор терміновості; високе розумове навантаження; тісний контакт з людьми; напруженість і конфлікти в колективі; нестача умов для самовираження; придушення ініціативи; робота без можливості подальшого кар'єрного розвитку.

Вибірку нашого дослідження становили 20 соціальних працівників. За Опитувальником професійного вигорання Маслач (МВІ) було отримано наступні результати: у 10% досліджуваних було зафіксовано низькі показники рівня вигорання; 40% респондентів мають середній рівень та у 50% досліджуваних було зафіксовано високий рівень показників вигорання.

За методикою визначення «Способи поведінки при стресі» Лазаруса отримали такі результати (див. рис 1).

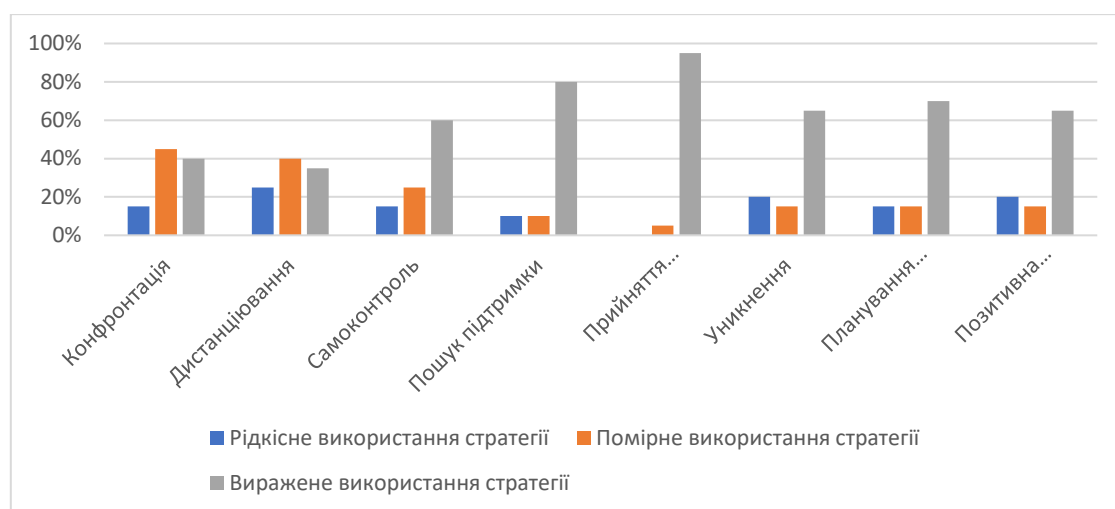

Рис. 1. Особливості використання копінг-стратегій

Отже, 60% соціальних працівників продемонстрували виражене використання стратегії «Самоконтроль» у стресовій ситуації. 80% досліджуваних часто очікують підтримки від оточуючих у стресових ситуаціях. Цікавим є те, що аж 95% респондентів продемонстрували виражене використання стратегії прийняття відповідальності у стресових ситуаціях. Стратегію уникнення використовують часто 65% опитаних. 70% опитаних часто використовують стратегію планування, а стратегію

позитивної переоцінки ситуації часто використовують 65% опитаних у стресових ситуаціях.

Було створено тренінгову програму, метою якої є профілактика та зменшення проявів професійного вигорання за допомогою розвитку емоційного інтелекту та формування необхідних якостей та вмінь, що необхідні у роботі з людьми – здатність до емпатії, позитивне сприйняття оточуючих та інших, які дозволяють уникнути професійного вигорання

Завдання програми: інформаційна просвіта щодо професійного вигорання; розвиток толерантності та навичок емпатії для уникнення конфліктів на робочу місці, які можуть пришвидшити виникнення професійного вигорання; здобуття навичок саморефлексії для усвідомлення власних потреб та мотивів, ціннісних установок, що попереджатиме виникнення професійного вигорання.

Ми отримали підтвердження результативності тренінгової програми, адже є статистично значимі відмінності між досліджуваними показниками до реалізації програми та після неї. Можна прослідкувати тенденцію до зниження середнього значення показників по кожній шкалі, що також свідчить про ефективність програми. Крім цього змінились способи боротьби з стресом у фахівців. Так, такі копінг-стратегії як самоконтроль, дистанціювання, пошук підтримки, конфронтація стали використовуватись рідше.

Таким чином, проведене дослідження не вичерпує всієї глибини поставленої проблеми. Перспективу подальшої роботи ми вбачаємо у впровадженні корекційної-розвивальної програми профілактики та протидії професійному вигоранню у представників хелперських професій.

Список використаних джерел

1. Абдюкова Н. В. Професійне вигорання як психологічна проблема Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Івано–Франківськ, 2007. Вип. 12, ч. 1. С. 31–37.
2. Булатевич Н. М. Психічне вигорання як вияв невідповідності між особистістю та стилем її життєдіяльності. Науковий часопис. К., 2007.– Вип. 19 (43). С. 58–62

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ РОЗВИТКУ В УМОВАХ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ

Яніна Овчар

здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти за
спеціальністю 053 Психологія

Науковий керівник:

доктор психологічних наук,
професор кафедри соціальної
та практичної психології
В.В. Горбунова

Вивчення проблеми розвитку соціальних навичок у дітей з порушенням розвитку є досить актуальною у наш час. Необхідно зазначити, що в нашій країні, як і у всьому світі, спостерігається тенденція зростання числа таких дітей. В Україні частота дитячої інвалідності за останнє десятиріччя збільшилася в два рази. Про актуальність та важливість теми свідчить значна кількість наукових праць. Зокрема можемо відзначити роботи таких науковців як Л.С. Виготський, А.Р. Малер, Є.Ф. Моржина, А.А. Колупаєва, О.Г. Болдінова, В.В. Воронкова, Т.С. Зикова, А. Альохіна, М. Беркетова, Е. Шоплер, Л.Р. Вотсон, Н. Максимова.

Соціальні навички – здатність успішно і ефективно взаємодіяти з конкретними людьми або в різних групах, досягаючи поставлених цілей, знаходячи консенсус і вирішуючи конфлікти у спільній діяльності з іншими людьми. До таких утворень відносять комунікативні навички, вміння встановлювати і підтримувати контакти, кооперуватися і співпрацювати, уникати конфліктних ситуацій. Зміст соціалізації дитини передбачає оволодіння нормами і правилами поведінки, на основі яких в подальшому складаються етично цінні форми спілкування [1].

Аналізуючи процес соціального розвитку дитини з порушенням розвитку, Л.С. Виготський висуває положення про те, що дитина, розвиток якої ускладнено дефектом, не є менш розвиненою, ніж її однолітки, але інакше розвиненою. Її розвиток не виключає закономірностей нормального психічного розвитку дітей, просто зміщені часові терміни та змінений темп розвитку. Своєрідність такого розвитку має не тільки негативні, але й позитивні елементи [1].

Соціальна адаптація дітей з порушенням розвитку ускладнюється тим, що присутня недостатня стійкість уваги, слабкість емоційної реакції, мовні порушення, імпульсивність та надмірна активність [3], відокремленість від навколишнього світу, недостатньо розвинені здібності до контролю та самоконтролю над власною поведінкою, як наслідок порушення взаємозв'язку між пізнавальними та емоційними процесами, мисленням та емоціями [2].

Гіпотеза дослідження полягала в тому, що успішний процес розвитку соціальних навичок дітей з порушенням розвитку в умовах центру соціальної реабілітації буде ефективним, якщо в процесі його діяльності буде задіяна спеціальна корекційна програма з використанням наочного матеріалу.

За результатами попереднього дослідження виявлено, що у діти з порушеннями розвитку мають переважно низький рівень вміння визначати соціальні емоції (близько 50% досліджуваних), сформованості комунікативних умінь (66% досліджуваних), рівень соціалізованості нижче середнього (60% досліджуваних має низький рівень): зокрема досліджувані вказували, що не мають друзів, ні з ким не грають, нікого не запрошують на День народження.

Нами було розроблено теоретичну модель розвитку соціальних навичок осіб із порушенням розвитку в умовах реабілітаційного центру, яка включає 2 блоки:

1. Мотиваційно-комунікативний блок, орієнтований на формування умінь постановки мети (навчити представлятися і вітатися з однолітками); взаємодії у групі (вміння підтримувати бесіду); керування емоціями (вміння контролювати емоції).

2. Діяльнісний блок, який включає формування умінь досягнення мети (напр., вправа «Віночок спілкування»); виконання простих операцій (виконання побутових дій, дій самообслуговування); виконання простих дій.

Розроблено корекційно-розвивальну програму з розвитку соціальних навичок дітей з порушенням розвитку в умовах реабілітаційного центру. Зміст програмного матеріалу враховує загальні принципи виховання та навчання: науковість, системність, доступність, концентричність викладу матеріалу, повторюваність, єдність вимог до побудови системи виховання та навчання дітей від дошкільного віку до юнацького, а також принципи: діяльнісний, онтогенетичний, єдності діагностики, корекції та розвитку. Побудова корекційно-розвивальної програми відповідно до зазначених принципів забезпечує соціальну спрямованість педагогічних впливів та соціалізацію дитини.

Мета корекційно-розвивальної програми: забезпечити оптимальний розвиток навичок соціально-побутової поведінки дітей з порушенням розвитку.

Корекційно-розвивальна програма складається з 10 занять. Формою проведення є індивідуальна на початкових етапах та групова на наступних етапах. Заняття проводилися два рази на тиждень. Тривалість заняття до 30 хв.

Методи навчання: оперантне навчання з використанням візуальних та фізичних підказок та елементів заохочення.

Корекційно-розвивальна програма включає наступні блоки:

I блок: навички взаємодії з іншими людьми:

- з дорослим (педагогом) та батьками;
- встановлення контактів з однолітками;
- дотримання доступних правил поведінки під час занять.

II блок: навички самообслуговування та соціально-побутового орієнтування:

1) Навички самообслуговування (культурно-гігієнічні, прийому їжі, пітримки охайності зовнішнього вигляду, дотримання доступних правил поведінки за столом);

2) Навички соціально-побутового орієнтування (орієнтування у приміщенні; на вулиці; орієнтування у часі);

3) Уявлення про себе (позначення свого імені; впізнавання себе на фотографії).

Корекційно-розвивальна робота реалізуються через такі методи:

- спільна з дорослим та самостійна діяльність дитини у побуті;
- спеціально організовані заняття;
- спеціально організовані спільні ігри дорослої та дитини;
- постійна підтримка взаємозв'язку із сім'єю дитини.

Отримані результати повторного дослідження вказують на формування у дітей з порушенням розвитку комунікативних умінь та навичок після застосування корекційної програми.

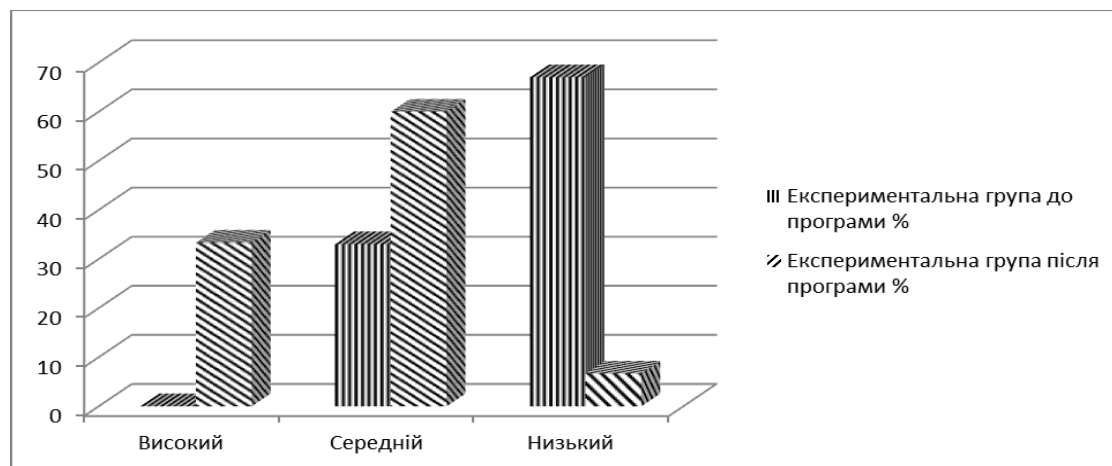

Рис. 1. Порівняльний аналіз вміння визначати соціальні емоції у дітей з порушенням розвитку

Зокрема, з'явився жест привітання, спілкування з дорослим та з однолітками набули особливого емоційного позитивного забарвлення, домовляння про спільну діяльність проявилися в таких рисах як терплячість, покращилися навички самообслуговування та поведінка. Це позитивно впливає на успішну соціалізацію дитини.

Програма побудована таким чином, що її можна застосовувати для дітей різного віку в умовах реабілітаційного центру.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Основы дефектологии. СПб.: Лань, 2016. 654 с. (Учебники для вузов. Специальная литература).
2. Ковалец И. В. Социально-бытовая адаптация детей с ранним детским аутизмом. Минск, 2018. 140 с.
3. Лубовский В. И. Обучение детей с задержкой психического развития Смоленск, 2018. 190 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Анастасія Панченко

здобувачка другого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053
Психологія

Науковий керівник:

кандидат філософських наук,
доцент
Г.В. Пирог

Актуальною проблемою сучасності є синдром «професійного вигорання». Сучасний світ переповнений стресовими ситуаціями, які значно впливають на людину і більшість з них часто виникають на роботі. Особливо коли улюблена справа тісно пов'язана з постійною комунікацією з іншими людьми, які звертаються по допомогу. Переважно це стосується працівників поліції, які стикаються з постійними стресами та небезпекою. Постійна емоційна напруженість, відчуття відповідальності і складність професії поліцейського збільшує ризик розвитку професійного вигорання.

Все це має негативний вплив на людину, тому важливо вміти вийти з стану емоційного вигорання самостійно або за допомогою спеціаліста. Психологічне здоров'я є важливим аспектом внутрішньої гармонії та можливості бути в ресурсі, тому це є актуальним для представників будь-яких професій.

Проте я хочу зупинитися на проблемі професійного вигорання у поліцейських, тому що саме представники цієї професії постійно стикаються з ситуаціями, які значною мірою впливають на їх внутрішній стан і можуть заважати ефективно виконувати свої обов'язки.

Синдром «професійного вигорання» вивчали Майкл Лейтер, Герберт Фрейденберг, Христина Маслач. Також великий вклад внесли радянські вчені: Борис Ананьев, Володимир Бойко, Микола Ланге тощо.

Інші науковці теж вивчали проблему професійного вигорання. Серед яких з'явилися підходи Х. Маслач, М. Лейтера, Дж. Керолла та Р. Вайта.

Поняття «професійне вигорання» було введене у 1974 році американським психіатром Гербертом Фрейденбергером. За Г. Фрейденбергом професійне вигорання – це комплекс особливих психічних проблем, які пов'язані з професійною діяльністю людини [7].

Роботи Х. Маслач мають вагоме значення для розвитку проблеми «професійного вигорання». Саме американська психологиня ввела даний термін в практику та зазначила, що «вигорання» - це реакція, стрес, який пов'язаний з роботою, призводить до емоційної віддаленості від клієнта та знижує ефективність роботи. Основною причиною «професійного вигорання» є постійні стреси на роботі, які пов'язані з міжособистісною комунікацією [3].

Серед представників радянської психології одним із перших проблемою «професійного вигорання» займався Б. Г. Ананьев. Він вважав, що вигорання виникає у людей типу професій «людина-людина» та пов'язане з міжособистісними стосунками, але його ідеї не були підтверджені емпірично. Також, цим питанням займалися такі радянські науковці: В. В. Бойко, Н. В. Гришина, А. А. Рукавишников, Т. В. Форманюк. Проте їхні роботи мають більш оглядовий характер і не розкривають більш глибокі проблеми цього поняття [4].

Російський психолог В. В. Бойко дає таке визначення: «професійне вигорання» - це вироблений особистістю механізм психологічного захисту у формі повного або часткового виключення емоцій у відповідь на психологічно травмуючі впливи та представляє собою стереотип емоційної або професійної поведінки [1].

Також у своїй книзі «Енергія емоцій в общении: взгляд на себя и других» він описав три фази через які проходить вигорання:

1. Фаза «напруги». Напруга служить механізмом, який формує вигорання. Напруга має динамічний характер, запускає та підсилює психотравмуючі фактори.

2. Фаза «резистенції». Відповідає за формування захисту за участю емоційного вигорання (неадекватне емоційне реагування, дезорієнтація, розширення сфери економії емоцій, редукція професійних обов'язків).

3. Фаза «виснаження». Характеризується більш-менш вираженим падінням загального енергетичного тону та ослабленням нервової системи. Емоційний захист у формі «вигорання» стає невід'ємним атрибутом особистості [1; 6].

Служба в поліції вимагає особливої психологічної та фізичної підготовки. Під час перевірки психологічної складової ключовими елементами досліджуваного є стресостійкість, вміння контролювати

агресію, інтелектуальна та емоційна сфера. Саме якісний професійно-психологічний відбір є важливою передумовою запобігання «професійного вигорання».

Виокремлюють три основні етапи перебігу «вигорання» у поліцейських:

- перший етап супроводжується загальними симптомами (збої в організмі, забудькуватість, розсіяність), яким, досить часто, не надають великого значення, тому що все списується на втому;

- на другому етапі можуть проявитися серйозніші симптоми: втрата інтересу до роботи і людей, виникнення труднощів у спілкуванні з колегами, членами сім'ї;

- третій етап виявляється у повному вигоранні та байдужості до всього і супроводжується занепадом сил, втратою гостроти мислення та схильністю до самотності.

Детермінантами синдрому «професійного вигорання» правоохоронців можна вважати напружений графік роботи, ненормований робочий день, відсутність перерв та вихідних, напружені стосунки з колегами чи керівництвом [2].

Також були визначені основні методи боротьби з «професійним вигоранням», серед яких: активні заняття спортом, гармонія з навколишнім світом, встановлення режиму дня, психологічний захист та повноцінний відпочинок. Були зазначені особливості організації профілактики синдрому «професійного вигорання» та важливість саморегуляції для подолання «вигорання».

Список використаних джерел

1. Бойко, В. В. Синдром «емоціонального вигорання» в професійному общении. СПб., 1999. 105 с.
2. Корнеева, Я. А. Профессиональная личностная деформация сотрудников органов внутренних дел. Организационная психология. 2020. Т.10. № 2. С. 80–106.
3. Маслач, К. Профессиональное выгорание: как люди справляются. М., 1987.
4. Орел В. Е. Синдром психического выгорания личности. М., 2006. С. 22
5. Пирог А. Возможности диагностического исследования особенностей субъективного переживания профессионального становления. SWorld Journal. 2017. № 13. Р. 80-85.
6. Удовик с., Молокоедов а. Слободчиков и. Эмоциональное выгорание в профессиональной деятельности. Київ, 2018. С. 1-8.
7. Эмоциональное выгорание с позиции экзистенциального анализа. Вопросы психологии. 2008. № 2. С. 3-16.

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОЇ СВІДОМОСТІ ОСІБ ЗІ СХИЛЬНІСТЮ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Валерія Пастухова

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053
Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
Гавриловська К.П.

Девіантна поведінка є поведінкою, що виходить за рамки загальноприйнятих норм у соціумі. Вона має на меті нанести шкоду (собі, іншій людині, оточуючим), порушити (закони, правила, норми), зруйнувати (установки, обов'язки, упередження, стереотипи), – тобто тим чи іншим чином привнести безлад та викликати осуд серед оточуючих [1]. Прояви девіацій можуть виникнути як через біологічні, так і через психологічні та соціальні фактори, цей момент є індивідуальним для кожної людини, що схильна до такої поведінки [2;3;5].

Релігійність – це віра людини у сили релігії, у існування Бога та його спроможність допомогти. Звертання людини до Господа зачасту носить форму надії, розкаяння, прохання. Вірування, молитви, прохання до Всевишнього – усе це є спробою зцілення [4]. Можна сказати, що це можливість знайти підтримку у вигляді звернення до релігії, спроба знайти порятунок у вірі.

Саме через такий опис релігійності було вирішено дослідити, чи особи із девіантною поведінкою звертаються до релігії, щоб “відкупити свої гріхи”, щоб знайти опору та цю саму допомогу. Адже зазвичай, «девіанти» – це люди, яких стороняться, на яких похмуро дивляться та обходять стороною. У них мало підтримки від небайдужих людей.

Дослідження було проведено за допомогою методики виявлення схильності до девіантної поведінки «СОП» (О. М. Орел) та методики вивчення соціально-психологічної властивості особистості “Релігійність” (за О. В. Сучковою).

За першою методикою («СОП») були отримані такі результати: 1. Із 22-ох опитуваних, схильними до нонконформістської поведінки виявилися шестеро (27%).

2. 15 із 22-ох (68%) юнаків проявляють більшу чи меншу схильність до адиктивної поведінки.

3. Одинадцять із двадцяти двох досліджуваних (50%) схильні тим чи іншим чином наносити самі собі шкоду

4. П'ятеро досліджуваних, 22,7% проявляють агресивну поведінку в сторону інших.

5. Чотирнадцять досліджуваних (63,6%) мають низький контроль над собою і над стримуванням своїх емоцій.

6. До делінквентної поведінки виявилось багато схильних – 17 досліджуваних (77%), які здатні скоїти щось протиправне і час від часу вчиняють дрібні проступки.

Результати по методиці схильності до девіантної поведінки О.М.Орел показали нерівномірну схильність досліджуваних до різних видів девіантної поведінки. У багатьох досліджуваних виявився середній рівень схильності до кожного виду девіантної поведінки (у когось нижче, у когось вище). У деяких досліджуваних певні види прояву девіантної поведінки виходили за середній рівень у високий. Також, не було виявлено ні одного досліджуваного, у якого б не було виявлено середніх або високих результатів ні по одній шкалі.

Результати опитувальника О. В. Сучкової щодо рівня релігійності:

- із 22-ох опитуваних не виявилось людей із високим рівнем релігійності (0%);

- середній рівень релігійності мають 10 досліджуваних (45,5%). П'ятеро хлопців та п'ятеро дівчат;

- з низьким рівнем релігійності виявилися 12 учасників дослідження – чотири жінки та восьмеро хлопців (54,5%)

У вибірці відсутні люди із високим рівнем релігійності. Десятеро опитуваних не дуже релігійні, приймають лише деякі її компоненти. Усі інші дванадцятьоро зовсім не розділяють вірування та переконання, пов'язані із релігійними постулатами.

Остаточо розібратися у цьому питанні допоміг комплексний аналіз за коефіцієнтом кореляції Пірсона. Остаточні дані такі:

- схильність до порушення норм та правил – рівень релігійності - коефіцієнт склав “- 0,3”. Це вказує на наявність слабого непрямого зв'язку. Тобто, цілком ймовірно, що при більшому рівні релігійності схильність до порушення норм та правил зменшується і навпаки.

- адиктивна поведінка – рівень релігійності – коефіцієнт складає “- 0,07”. Так як значення дуже близьке до нуля, про взаємозв'язок (прямий, непрямої) говорити не можна. Зв'язок відсутній.

- самопошкоджуюча та саморуйнівна поведінка – рівень релігійності – значення коефіцієнту – “- 0,03”. Зв'язок відсутній.

- агресія та насилля – рівень релігійності – коефіцієнт складає “- 0,01”. Зв'язок відсутній.

- вольовий контроль емоційних реакцій – рівень релігійності – коефіцієнт взаємозв'язку дуже низький і має значення “0,02”. Подібний показник свідчить про те, що вміння тримати себе у руках ніяк не пов'язано з рівнем релігійності, яким би він не був.

- делінквентна поведінка – рівень релігійності – коефіцієнт кореляції має значення “-0,01”. Взаємозв’язок відсутній.

Отже:

- чітко вираженого взаємозв’язку між п’ятьма видами девіантної поведінки та рівнем релігійності не існує;
- наявний лише дуже слабкий непрямий зв’язок між рівнем релігійності та схильністю до порушення норм та правил.

Як видно із кореляційного аналізу результатів нашого дослідження, схильність до девіантної поведінки ніяким чином не пов’язана із рівнем релігійності людини. Лише між схильністю до порушення норм та правил і рівнем релігійності є слабкий непрямий зв’язок, який вказує на те, що чим більше людина релігійна, тим нижчою є її схильність до девіантної поведінки.

Список використаних джерел

1. Гишинский Я. И. Социология девиантного поведения как специальная социологическая теория // СОЦИС. - №4. – 1999. - С. 72-78
2. Гусар Л. В. Біологічна концепція Чезаре Ломброзо. Підприємництво, господарство і право. Кримінологія. 2020. С. 249-253
3. Лобанова А. С., Калашнікова Л. В. Девіантна інсталяція як механізм конструювання соціально-просторових відхилень. Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 6 квіт. 2011 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Навч.-наук. ін-т права та масових комунікацій ; Соціологічна асоціація України. – Х. : ХНУВС, 2011. – С. 25-26
4. Москалець В. П. Віра в Бога як психічний базис стану загального благополуччя особистості. Психологія і суспільство. Теорія і практика психологічної допомоги.- 2015. – С. 55-64
5. Тургенєва О. Ю. Проблема аномії у сучасному суспільстві: соціально-філософський аспект. ВІСНИК НТУУ —КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2012. № 1. С. 71-75

КОНФЛІКТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Діана Регенель

здобувачка другого
магістерського рівня вищої
освіти за спеціальністю 053
Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
Л.О. Котлова

Аналізуючи наукову літературу з питань конфліктності особистості можна побачити, що дослідники майже не розділяють поняття конфлікту та конфліктності. Б. Бортун пояснює це тим, що обидва

поняття є надзвичайно багатосторонніми явищами, а Г. Бекмаганбетова - тим, що конфліктність особистості найбільш яскраво проявляється саме у ситуації конфлікту [3,2]. Проте Г. Бекмаганбетова підкреслює важливість диференціації цих понять, аргументуючи це тим, що у конфлікті інколи вимушені брати участь не лише конфліктні особистості, а й ті, які такими не являються. Окрім того, конфліктність особистості супроводжує людину всюди і будь-яку не конфліктну ситуацію така людина здатна зробити конфліктною [2]. Досліджуючи конфліктність, В. Міщенко стверджує, що не усі психологічні словники мають окрему статтю з назвою "конфліктність", що також спонукає погодитись з думкою про те, що не усі науковці розділяють ці два поняття [12]. Отож, задля кращого розуміння смислового змісту цього поняття, ми вирішили здійснити його теоретичний аналіз.

Описуючи основи соціально-психологічної теорії О. Бодальов та А. Сухов вводять поняття конфліктності особистості, в яке вкладають розуміння того, що конфліктною називається така особистість, яка ініціює виникнення негативних та деструктивних конфліктів [13]. М. Леонов також розглядає конфліктність як певний стиль поведінки особистості, що призводить до конфлікту [8]. Дослідники Л. Осьмук та Ю. Єлкіна приходять до схожого висновку, описуючи конфліктогенність як «психологічну особливість людини, що виявляється в тому, що вона виступає як реальне або потенційне джерело міжособистісних конфліктів» [10, стр. 370]. О. Рильська вбачає у понятті кількість та інтенсивність конфліктних діадних взаємодій. Схожу думку мають й А. Анцупов та А. Шипілов [1]. Г. Ложкін та Н. Волянюк означає поняття як; стійка тенденція особистості до конфліктного реагування [5]. За І. Свириденко конфліктність - це «стійкі, повторювані особливості поведінки особистості у конфлікті, як конструктивні (конфліктостійкість), так і деструктивні (власне конфліктність)» [15, стр. 10]. Л. Петровська розглядає конфліктність як стан готовності особистості до конфліктів та ступінь її залучення у розвиток конфлікту [14]. В. Лабунська та М. Міріманова розуміють конфліктність як неусвідомлювану або ж частково усвідомлювану установку особистості на конфлікт [2,11, стр. 145]. Т. Черняєва розуміє конфліктність як певну схильність до сприйняття самої ситуації, як конфліктної та можливість реалізувати свою конфліктну поведінку [16]. Є. Іль'їн перший починає розглядати конфліктність не як визначену емоційну властивість людини, а як їх певну сукупність, а саме: образливість, бажання помститися та запальність. Схожу тріаду пропонує Н. Гришина, компонентами якої є агресивність особистості, дратівливість та впертість [6]. Т. Дудкевич визначає поняття як інтегративну властивість особистості, яка проявляється у виникненні потреби знаходити конфліктні ситуації [7]. М. Дейч та С. Шикман

описують конфліктність як деструктивну характеристику особистості [9]. Г. Бекмаганбетова розуміє конфліктність як “складний феномен, який може проявлятися на різних рівнях взаємодії та складається з компонентів, перевага одного з яких, визначає варіативність її прояву” [2, стр. 142]. Б. Бортун стверджує, що на конфліктність варто дивитись, як на явище, яке має дихотомічну, полярну природу. Тобто, конфліктність має два полюси : деструктивний та конструктивний [3]. Для А. Анцупова та А. Шипілова конфліктність означає міру готовності особистості до розвитку та вирішення конфліктних ситуацій [1]. В. Ілійчук приходиться до висновку, що конфліктність - це перманентна риса особистості, яка розвивається завдяки природнім задаткам та соціальному досвіду [4].

Провівши аналіз наукової літератури з питань “конфліктності особистості”, можна побачити, що не існує єдиного визначення та розуміння цього поняття. Дослідники одночасно описують це поняття як: “стиль поведінки”, “риса особистості”, “установка особистості”, “психологічна особливість”, “складний феномен” і т..д. (рис. 1.).

Рис. 1. Розуміння поняття “конфліктність” різними дослідниками

Окрім того, ми вирішили прослідкувати “стан активності” особистості у кожному із розглянутих визначень. Результати дослідження показали, що науковці мають різні погляди, зазначаючи у своїх визначеннях, що конфліктна особистість: “реагує по конфліктному”, “шукає конфлікту”, “сприймає ситуація як конфліктну”, “схильна до розвитку і вирішення конфлікту”, “реалізовує конфліктну поведінку”, “ініціює конфлікт” та “залучається до конфлікту” (рис. 2.).

Рис. 2. “Активність” особистості у понятті конфліктності

Узагальнивши результати теоретичного аналізу, ми вирішили визначити поняття “конфліктність особистості” як : риса особистості, яка проявляється у неусвідомлюваному або усвідомлюваному стані готовності до деструктивної (конфліктної) міжособистісної взаємодії або ж її ініціації.

Список використаних джерел

1. А. Я. Анцупов, А. И. Шипілов, Конфликтология. 5-е изд. Санкт-Петербург, Россия: Питер, 2013, 512 с.
2. Бекмаганбетова Г.Г. Конфликтность как психологическая проблема. *Вестник КГУ. им. Н.А. Некрасова*, Том 13 . 2007. С. 141–144.
3. Бортун Б.О. Системный анализ конструктивной конфликтности личности. *Вестник последипломного образования (Серия «Социальные и поведенческие науки»)* . 2020. № 40. С. 10–27.
4. Ілійчук В. І., Саморегуляція підлітків у подоланні конфліктної поведінки. Київ, Україна: ЛИБІДЬ, 1996.
5. Ложкін Г. В., Воляннюк Н. Ю., Психологія конфліктної взаємодії у військовому колективі. *Вісник Національної академії оборони України*, № 3(7), с. 64–68, 2008.
6. Гришина, Н.В. Психология конфликта. СПб: Питер, 2008. 544 с.
7. Леонов, Н.И. Конфликтология: учеб. пособие. М.: Издательство Московского психолого-социального института, Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2006. 232 с.
8. Дейч М., Шикман С., Конфликт: социально-психологическая перспектива, Социальный конфликт: современные исследования. Москва, Россия ИСАН, 1991, с. 70–74.

9. Матвеева, Н.С. Особенности конфликтогенности современной студенческой молодежи. Устойчивое развитие науки и образования. 2018. № 7.
10. Мириманова, М.С. Конфликтология. М.: Издательский центр «Академия», 2004. 320 с.
11. Мищенко В.И. Конфликтогенность личности как предмет психологического исследования. *Вестник Таганрогского института имени АП Чехова*. 2020. С. 89–93.
12. Основы социально-психологической теории. Под ред. А.А.Бодалева и А.Н.Сухова. – М., 2001
13. Петровская Л.А. Общение-компетентность-тренинг. Избранные труды. М.: Смысл, 2007. 687 с.
14. Свириденко Инна Николаевна. Конфликтность личности с разными уровнями зрелости : диссертация... кандидата психологических наук : 19.00.01 Екатеринбург, 2007 - 176 с.
15. Дуткевич Т. В. Психологічний зміст поняття конфліктності. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка*, № 20, с. 192–200, 2013.
16. Черняева Т. В. Конфликтность как учебно-важное качество студентов. Ярославль, Россия: Канцлер, 2007.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ З РІЗНИМ СТАЖЕМ

Ольга Савиченко

кандидат психологічних наук,
доцент

І.В. Гаранова-Маккарті

здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Зміцнення психічного здоров'я – завдання кожної людини у будь-якому віці. Вирішення цієї задачі неможливе без глибокого знання сутності психіки людини, індивідуальних особливостей її організації, розуміння цінності кожної індивідуальності, її унікальності. Тому необхідно вчитися і на основі відповідних знань формувати навички управління своїм психічним станом, зміцнення здоров'я, розкриття резервних можливостей людини [1]. Йдеться про розуміння психічного здоров'я – невід'ємного компонента цілісної особистості, що детерміновано безліччю чинників [2; 3]. Гіпотезою в нашому дослідженні висунута теза про важливість такого психосоціального чинника впливу на психічне здоров'я, як різний трудовий стаж.

В емпіричному дослідженні взяли участь 196 працівників підприємства ТОВ «Кромберг енд Шуберт Україна ЖУ». Вибіркова сукупність респондентів була представлена управлінським і виробничим персоналом ТОВ «Кромберг енд Шуберт Україна ЖУ»: відділ з управління персоналом - 11 осіб (5,6%), відділ логістики – 26 осіб (13,3%), відділ якості – 33 особи (16,8%), відділом охорони праці – 3 особи (1,5%), технічним відділом – 6 осіб (3,1%) та виробничим відділом – 117 осіб (59,7%). Середній вік опитуваних становив 34,5 років. Вищу освіту мали 100 (51,0%) респонденти, повну загальну середню освіту – 32 (16,3%) респондентів, професійно-технічну освіту – 64 (32,7%) респондентів. Більшість анкетованих (121 особа (61,7%)) полягала у офіційному шлюбі; 24 осіб (12,2%) – у цивільному шлюбі; 37 осіб (18,9%) були неодруженими; 14 (7,1%) – у розлученні. Дітей у сім'ї мав 129 респондентів (65,8%); 67 працівників (34,2%) були бездітними.

Досліджувані були поділені на п'ять груп: I група – працівники початківці (стаж роботи менше 6 місяців); II група – працівники з початковим стажем (стаж роботи від 6 міс. до 1 року); III група – працівники з середнім стажем (стаж роботи від 1 року до 3 років); IV група – працівники з підвищеним стажем (стаж роботи від 3 років до 5 років); V група – працівники з високим стажем (стаж роботи більше 5 років).

В емпіричному дослідженні використовувалися: Короткий опитувальник ВОЗ для оцінки якості життя WHOQOL-DREF; Опитувальник про стан здоров'я (PHQ-9) для оцінки депресивний станів; GAD-7 для виявлення тривожних розладів, «Тест життєстійкості» (С. Маді). Відповідно згрупованих даних ми отримали співставлення за кожною з опитувальників.

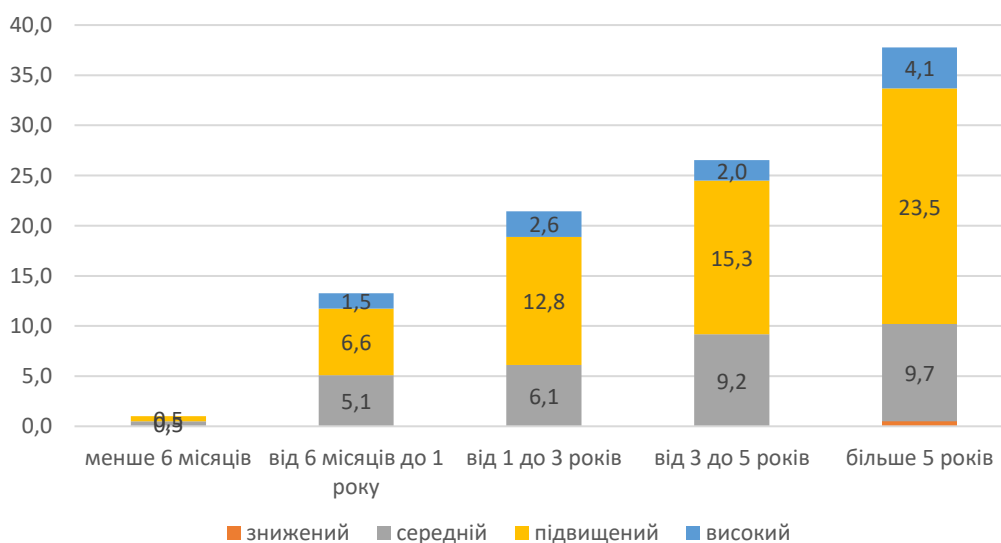

Рис.1. Співставлення стажу роботи по підприємству з оцінкою респондентів якості життя, %

При тривалому стажі роботи підвищується оцінка якості життя (від 6,6% респондентів до 23,5% - підвищений рівень якості життя в залежності від стажу роботи) (рис. 1).

Серед працівників відсутні показники низької оцінки рівня життя та майже відсутні знижена оцінка.

За результатами співставлення робочого стажу із оцінкою робітниками депресивного свого стану, маємо переважання легкої депресії та важкої депресії, що зростає за кожним рівнем стажу роботи (рис. 2).

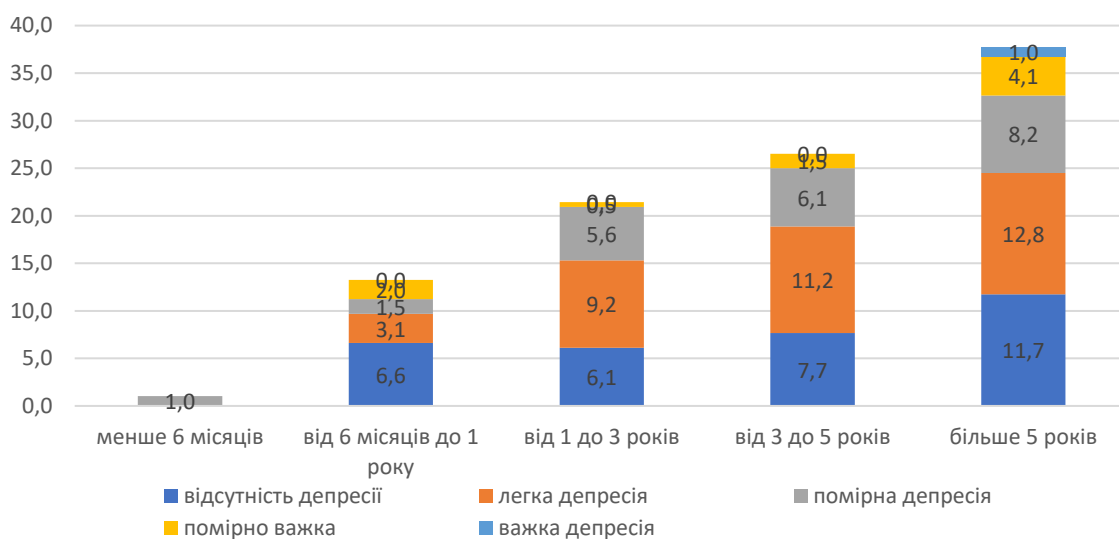

Рис.2. Співставлення стажу роботи по підприємству з оцінкою респондентів рівня депресії, %

Відсутність депресії та легка депресія простежується у більшості працівників від 3 до 5 років та більше 5 років. Така ситуація характеризує усталені робочі відносини, розвиток вміння виходити зі стресів за різними робочими обставинами. Наявний стаж від більше 5 років характеризує відсутність депресії лише у 1% респондентів, 4,1% легкої депресії. В короткому проміжку стажу роботи по підприємству, маємо переважання в працівників помірної та легкої депресії.

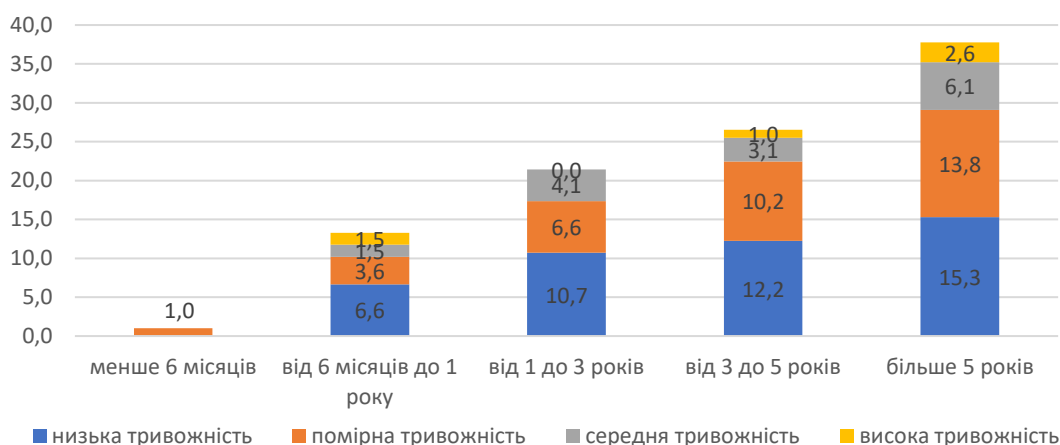

Рис.3. Співставлення стажу роботи по підприємству з оцінкою респондентів рівня тривожності, %

За рис. 3, рівень тривожності в залежності від стажу змінюється, чим вище стаж тим більша кількість респондентів з показниками низької (від 6,6% до 15,3%) і помірної (від 3,6% до 13,8%) тривожності. При цьому рівень високої тривожності найвищі у працівників з високим трудовим стажем (2,6% респондентів).

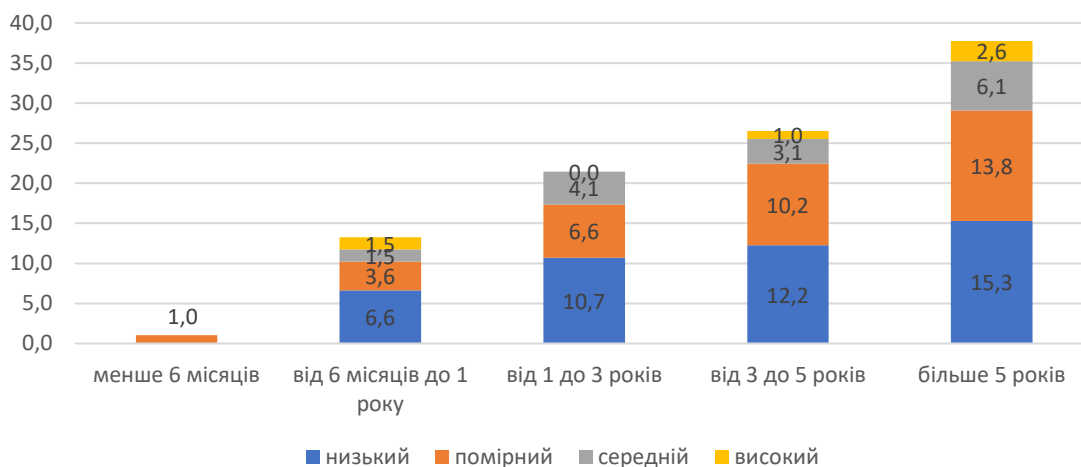

Рис.4. Співставлення стажу роботи по підприємству з оцінкою респондентів рівня життєстійкості, %

Щодо життєстійкості (рис. 4), то переважає низький та помірний рівні, і чим вищий стаж тим кількість працівників мають вищий показник життєстійкості.

За результатами кореляційного аналізу маємо найбільш тісні зв'язки стажу роботи на підприємстві з рівнем депресії ($r=0,069$), тобто можна вказати що чим вищий робочий стаж, тим спостерігатиметься вищий рівень депресії на робочому місці. Рівень задоволеності життям ($r=0,041$), рівень тривожності ($r=0,042$) та рівень життєстійкості ($r=0,035$) мають показники кореляції ближче до 0, тому спостерігаємо слабкі

взаємозв'язки.

Існує тісний прямий зв'язок між рівнем депресії та робочим стажем ($r=0,067$, при $p < 0,05$), та рівнем тривожності і робочим стажем ($r=0,059$, при $p < 0,05$). Середній позитивний зв'язок за коефіцієнтом Спірмена визначено за рівнем задоволеності життям ($r=0,049$, при $p < 0,05$), і рівнем життєстійкості ($r=0,026$, при $p < 0,05$).

Список використаних джерел

1. Болтівець С. Психічне здоров'я і психологічна діяльність для його збереження // *Психологія і суспільство*. - 2020. - № 1. - С. 104-113.
2. Портницька Н.Ф., Савиченко О.М., Тичина І.М. До проблеми збереження психічного здоров'я дітей та підлітків // *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*, - 2019. - Том. VI, Психологія обдарованості, Вип. 16. - С. 222-229. (<http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v6/i16/26.pdf>)
3. Sureda E., Mancho J., Sesé A. Psychosocial risk factors, organizational conflict and job satisfaction in Health professionals: A SEM model. *anales de psicología. Ann. Psychol.* 2019. Vol. 35. N 1. P. 106-115.

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я У ГРОМАДСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НСОУ ПЛАСТ)

Ольга Савиченко:

кандидат психологічних наук, доцент

Валерія Корнійчук

здобувачка першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 053 Психологія

Громадська активність пов'язана з тим, що волонтери часто здійснюють вихід із комфортних а змін у суспільстві та необхідність реагувати на них чинять значний тиск на особистість. Відтак, стан психічного здоров'я може погіршуватися.

Представлене дослідження спрямоване на вивчення стану психічного здоров'я у громадській діяльності на прикладі волонтерської діяльності НСОУ Пласт. Об'єктом дослідження є психічне здоров'я особистості, предмет дослідження - психічне здоров'я у громадській діяльності.

Ми припустили, що психічне здоров'я у громадській активності пов'язане з умовами діяльності та зовнішніми обставинами. Досліджуючи

рефлексію психічного стану до та після повномасштабної війни в Україні, ми очікували, що до 24.02.22 громадська активність викликала задоволення різними сферами життя, сприяла зниженню тривожних і депресивних ознак, а основними ресурсами виступали емоції, стосунки, віра. Ми прогнозували побачити після 24.02.22 зниження рівня задоволення різними сферами життя, посилення ознак тривоги та депресії, зростання ролі уяви, розуму, фізичної активності.

Емпіричне дослідження проводилося за допомогою таких методів: опитувальник PHQ-9 («Опитувальник оцінки здоров'я пацієнта»), опитувальник GAD-7 («Опитувальник для визначення рівня тривожності»), багатомірна модель внутрішньої сталості (BASIC PH).

В опитуванні взяли участь 56 респондентів, 36 жінок і 20 чоловіків, віком від 18-ти до 60 років.

Проаналізувавши результати дослідження рівня тривожності та депресивних ознак, а також рівня внутрішньої сталості варто вказати, що показники відрізняються в період до повномасштабного вторгнення 24-го лютого та після повномасштабного вторгнення 24-го лютого. Після 24-го лютого зменшилась майже у 4 рази кількість представників із відсутньою тривожністю (Рис.1), а також удвічі зменшилась кількість представників у яких були відсутні показники депресії. Вдвічі зріс середній рівень тривожності та втричі - показники вираженої депресії. У 1,8% представників виявлено депресію важкого ступеню, хоча до 24-го лютого таких представників не виявлено. У 1,5 рази зросла кількість представників з ознаками високого рівня тривожності.

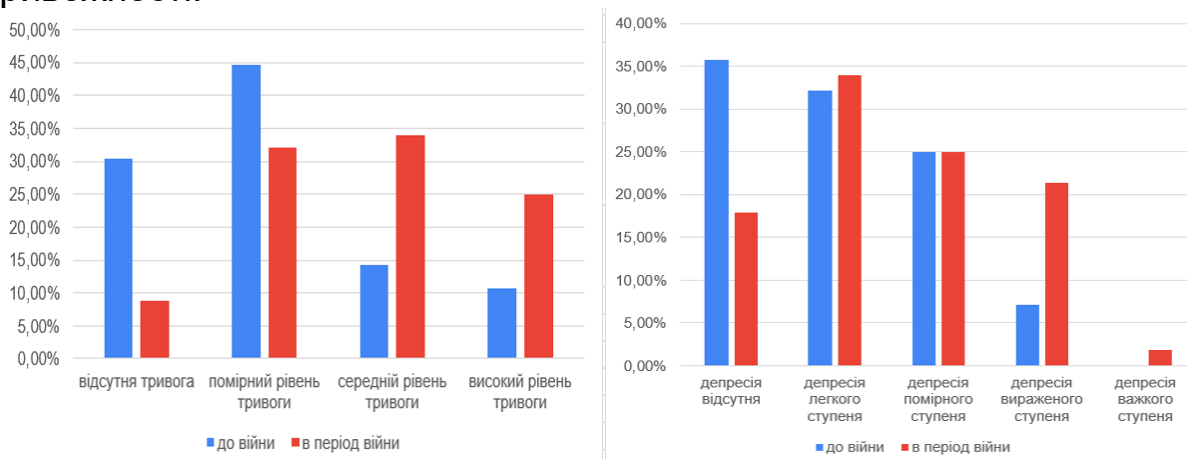

Рис.1. Результати дослідження рівня тривоги та депресії до та після повномасштабної війни в Україні

Щодо результатів дослідження рівня задоволення різними сферами життя (Рис.2.), то з початком повномасштабного вторгнення ресурси волонтерів не зникли, а зросли. Лишилися сталими показники таких

ресурсів, як: віра, соціум та емоції. А от потреба в ресурсах: уява, розумі та фізична активність зросли.

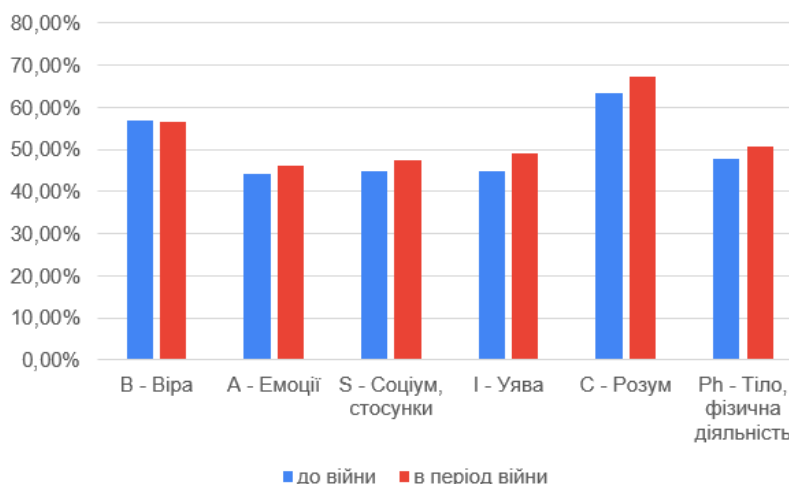

Рис.2. Результат дослідження багатомірної моделі внутрішньої сталості BASIC PH

Отже, гіпотеза дослідження отримала своє часткове підтвердження. Потреба у реалізації своїх особистих, інтелектуальних та фізичних ресурсів на фоні загальної тривоги та депресії характеризують психічне здоров'я громадських активістів.

Список використаних джерел

1. Климчук В., Сувало О.. Охорона психічного здоров'я у громадах. Посібник для місц. коорд. органів. В-во: МН4U. 2021., С.31.
2. Молошина М. Як зберігати спокій та дбати про психічне здоров'я у цьому мінливому світі. НСОУ Пласт. 10.10.2020. UPL: <https://www.plast.org.ua/psycho-health/> (Дата звернення: 10.03.22)
3. Портницька Н.Ф., Савиченко О.М., Тичина І.М. До проблеми збереження психічного здоров'я дітей та підлітків // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, - 2019. - Том. VI, Психологія обдарованості, Вип. 16. - С. 222-229. (<http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v6/i16/26.pdf>)

ДОСЛІДЖЕННЯ МАКІАВЕЛЛІЗМУ В ОСІБ З РІЗНИМ ТИПОМ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ

Алла Стягайло

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053
Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
Гавриловська К.П.

Зазвичай насильство у будь-яких його формах проявляється у тісному колі осіб, наприклад в сім'ї, проте ця проблема поширюється на значно більшу кількість людей, з якими ми взаємодіємо. Насильство може існувати у будь-якому виді міжособистісної комунікації: міжособистісне насильство; колективне насильство; насильство, щодо себе самого (спроба самогубства, самоушкоджувальна поведінка). Насильницька поведінка проявляється у зазначених вище стосунках, але нас цікавить прояв психологічного насильства, що передбачає отримання власної вигоди завдяки маніпуляціям.

Вибірку у дослідженні складають 73 особи, що ймовірно можуть мати схильність до проявів макіавеллізму, наприклад вдаватися до маніпуляції іншими. У дослідженні беруть участь особи віком 18-59 років, 52 жінки і 21 чоловік.

У ході дослідження використано такі методики: діагностика ворожості (за шкалою Кука-Медлей) та тест на тип прив'язаності (Енні Чен). За першою отримано результати, що поділяються за трьома шкалами, такими як: шкала агресивності, шкала цинізму, шкала ворожості.

Провівши дослідження за методикою «тест на тип прив'язаності» (Енні Чен) отримали такі результати: із 73 досліджуваних 31 мають тривожний тип прив'язаності; 4 унікаючий; у 36 досліджуваних немає чіткої проявленості тривожного, або унікаючого типу прив'язаності, проте є тенденції їх проявлення відповідно до ситуації, яка вимагає певних дій. Оскільки кількість досліджуваних з унікаючим типом прив'язаності є не великою-показник не є суттєво важливим для обрахунків.

Для проведення обрахунків виділяємо дві вагомні групи:

I група досліджуваних з тривожним типом прив'язаності;

II група досліджуваних з незначними проявами тривожного та унікаючого типу.

Ми отримали результати 73 досліджуваних, за двома методиками: «тест на тип прив'язаності» (Енні Чет) та «діагностика ворожості» (за шкалою Кука-Медлей). У ході обчислення отримали такі результати:

	Шкала цинізму	Шкала агресивності	Шкала ворожості
Тривожний тип	-0,16719	-0,11134	-0,04862
Унікаючий тип	0,167187	0,111338	0,048622

Відповідно отриманим результатам, можемо зробити висновок, що сильного зв'язку між типом прив'язаності та індексом ворожості у досліджуваних не виявлено. Дані показники, наведені у таблиці вище, не засвідчують наявності значимого зв'язку між досліджуваними явищами, це означає, що гіпотеза не підтвердилась.

Список використаних джерел:

1. Аванесов, Г.А. 10 глав о мотивации и мотивах. Через призму науки криминологии / Г.А. Аванесов. - М.: Юнити-Дана, 2018. - 470 с.
2. Багатовимірність особистості: психологічний ракурс: колективна монографія / [Н. П. Гапон, С. Л. Грабовська, В. А. Гупаловська та ін.] ; за заг.ред.: С. Л. Грабовської, Р. І. Карковської. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 374 с.
3. Басс А. Психологія агресії / А. Басс // Питання психології. – 1967. – № 3. – С. 60–67
4. Боулби Д. Привязаність. / Пер. с англ.; общ. ред. и вступ. статья Г.В. Бурменской. Москва : Гардарики, 2003. 480 с.
5. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / под ред. Э.Г. Круга, Л.Л. Дальберг, Дж.А. Мерси / пер. с англ. – Женева: ВОЗ; М: Весь Мир, 2003. – 376 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Юлія Трофімчук

здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент

К. П. Гавриловська

Шкільна адаптація – це пристосування дитини до школи, яка для неї є новим, незвичним середовищем порівняно з умовами в дитячому садочку чи в сім'ї. Зміст та тривалість адаптаційного періоду впливає на входження учня до шкільного середовища. Для того, щоб розібратися в темі адаптації першокласників необхідно знати різні аспекти готовності до школи. Найбільш повне поняття «готовність до школи» відображено у визначенні Л.А. Венгер. Це певний набір знань і навичок, в якому повинні бути присутні всі інші елементи, але рівень їх розвитку може бути різний

[1]. Основні складові поняття «психологічна готовність дитини до школи»: мотиваційна (особистісна); інтелектуальна; емоційно-вольова.

Основним показником сприятливої адаптації першокласника до школи є: формування адекватної поведінки, встановлення контактів з учнями, вчителем, оволодіння практичними навичками навчальної діяльності. Важливою умовою для адаптації дітей до школи має бути сприятлива обстановка як в сім'ї так і в самій школі.

Експериментальною базою нашого дослідження стали перші класи однієї з ЗОШ м. Житомира (27 осіб).

Досліджуючи особливості прояву шкільної тривожності, ми використали тест Філіпса. Для значної кількості учнів на момент дослідження факторами високої тривожності є страх не відповідати очікуванням оточуючих (25,9%), страх ситуації перевірки знань (22,2%), страх самовираження (22,2%), проблеми та страхи у відносинах із вчителями (22, 2%). Це може бути обумовлено тим, що першокласники зіткнулися з новими умовами навчання: новий соціальний статус, коло спілкування помітно розширилося, а також певними особистісними особливостями учнів.

За допомогою комплексу діагностичних методик ми отримали додаткову інформацію щодо учнів цього класу на початок 2020–2021 навчального року.

Аналіз результатів дослідження навчальної мотивації з використанням методики «Провідні мотиви вчення» показав, що у учнів даного класу навчальні мотиви представлені в такий спосіб (див. табл. 1).

Табл. 1

Результати дослідження навчальної мотивації (в %)

Кількість осіб	Мотиви навчання			
	Внутрішні	Зовнішній	Соціальні	Пізнавальні
Дівчатка (12)	18,6	25,9	29,6	14,9
Хлопчики (15)	22,2	33,3	29,6	25,9
Всього 27 учнів	40,8	59,2	59,2	40,8

Крім того, відповіді на запитання «Чому ти вчишся?» дозволили визначити спрямованість мотивації учнів:

У 22,2% – проявляється пізнавальний мотив вчення («Вчуся тому, що на уроці цікаво», «Вчусь тому, що хочу більше знати»),

У 14,8% – позитивний мотив вчення («Вчуся тому, що цікаво бути серед друзів», «Вчуся, щоб зробити радість батькам»)

40,8% учнів вказали такі мотиви, як «Вчуся тому, що змушують батьки», і навіть «Тому, що мама нічого не купить».

На запитання про улюблене заняття більшість хлопців відповіли: «Прогулянка», «Ігри на свіжому повітрі», «Спілкування з друзями», «Відвідування гуртків».

Результати дослідження навчальної мотивації учнів показали, що у цьому класі необхідно здійснювати роботу, спрямовану розвиток пізнавальних і внутрішніх мотивів. Ці мотиви сприяють розвитку пізнавальної активності, підвищенню готовності до навчання, та, як наслідок, сприяють адаптації до навчання в початковій школі.

Проведене дослідження не вичерпує всієї глибини поставленої проблеми. Перспективу подальшої роботи ми вбачаємо у впровадженні корекційної-розвивальної програми профілактики та протидії шкільній дезадаптації.

Список використаних джерел

1. Венгер, Л. А. Педагогическая готовность к обучению в школе. Подготовка детей к школе в детском саду. М., 1977.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АВА-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З АУТИЧНИМИ ДІТЬМИ

Ганна Хворова

доцент, кандидат педагогічних наук,
професор кафедри загальної, вікової
та педагогічної психології,

Євгенія Тарасюк

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти за
спеціальністю 016 Спеціальна освіта

Окреслимо особливості використання методу поведінкової терапії (АВА) у роботі із дітьми із розладами аутичного спектру.

Загальновідомо, що дитячий аутизм проявляється до трьох років, рідше до п'яти, характеризується низкою ознак, основними з яких є недостатність спілкування та соціальних контактів, наявність шаблонів у всіх видах діяльності.

Вчені [3] наголошують на тому, що цей вид порушень системно охоплює психіку дитини, впливаючи не тільки на перебування в соціумі та адаптацію, а й когнітивну сферу, увагу, поведінку, емоційно-вольову сферу.

Діти з аутизмом є варіативною групою з широким спектром порушень, дозволяє говорити про ефективне застосування комплексної терапії, що охоплює всі сфери психіки дитини.

Проаналізувавши зарубіжні та вітчизняні джерела, присвячені названій проблемі, для написання цієї статті ми дійшли висновку про те, що нині час ранній дитячий аутизм та розлади аутистичного спектру розглядаються дослідниками як особлива форма емоційного розвитку дитини, що розвивається на кшталт асинхронного спотвореного розвитку.

Дослідники [1, 4] у своїх дослідженнях позначив атиповість розвитку мозку у аутистів.

Зважаючи на вікову специфіку розвитку дитини-аутиста і те, що у віці 2-4 років мозок таких дітей значно збільшується в обсязі в порівнянні з дітьми, що нормально розвиваються, потім деякі структури мозку різко уповільнюють свій розвиток, а інші ж зовсім припиняють розвиватися. Оскільки мозок є регулятором всієї психічної та соматичної діяльності, у дітей з аутистичними розладами досить рано починають проявлятися негативні симптоми у всіх сферах [1, с. 91].

З появи цієї проблеми у різноманітних наукових напрямках (медицині психології, корекційній педагогіці та ін.) відбувалися пошуки способів надання ефективної допомоги таким дітям у розвитку і особливо у контексті їхньої соціалізації. Наразі пропонується кілька підходів у роботі з такими дітьми.

У західних країнах широко використовується психоаналітичний підхід, суть якого полягає у поведінковій терапії (АВА-терапія). Психоаналітичний метод включає в себе спеціальну організацію зовнішніх умов, які вимагають від дитини необхідної поведінки у різних ситуаціях (спілкування, соціально-побутове орієнтування, продуктивну діяльність)[2, с. 81].

Дослідження показують, що такий підхід є досить ефективним. Дані літератури свідчать, що понад 50 % дітей отримують можливість опанувати програму масової школи й надалі стають здатними працювати задля забезпечення свого існування. На думку Н. Манеліса, за цих умов діти залишаються ригідними, адже навички дітей-аутистів важко переносяться в інші ситуації [5, с. 18].

У нашій країні у корекційній роботі з дітьми з аутистичними розладами широко використовується нейропсихологічний підхід. Даний метод будується на припущенні, що основні відхилення в нейропсихологічному статусі аутичних дітей стосуються сфери емоційного забезпечення діяльності, тобто мотиваційної сфери (сфери фізичної активності), а порушення довільності та програмування діяльності носять вторинний характер.

На думку О. Додзіної, цим на початкових етапах корекційної роботи необхідно прагнути до встановлення емоційного контакту, мотивації та довільності, що надалі дозволить долати труднощі у програмуванні та контролі діяльності дитини, яка має порушення у розвитку [3, с. 45].

Однак, на нашу думку, використання АВА-терапії як єдиного методу корекції поведінки дітей з аутизмом є досить доцільним

Далеко не кожній дитині підходить метод АВА, вибір саме цієї методики виправданий, якщо дитина не реагує на прохання та заборони, не виконує інструкції, не завжди відгукується на ім'я, не прагне комунікації, мова розвинена слабо (дитина не може висловити свої думки та бажання).

Також варто додати, що розробки конкретних навичок (самообслуговування, соціальних, навчальних) ми використовуємо метод АВА-терапії загалом, а застосовуємо лише окремі прийоми.

Аналіз літератури демонструє, що потенціал використання засобів АВА-терапії у роботі із дітьми із аутичним спектром, є досить цінним (із огляду на вітчизняну, так і зарубіжну практику).

В основі цього методу лежить лікувальний та соціально-психологічний супровід, що включає корекційну роботу з корекції сприйняття, уваги, загальної та дрібної моторики, мислення та мови на фоні позитивних емоційних реакцій дитини.

Список використаних джерел

1. Виготський Л. С. До психології і педагогіки дитячої дефективності. Основи дефектології. Д., Видавництво «Лань», 2018. 120с.
2. Гапон Н. П. Соціальна психологія: Навчальний посібник . Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 366 с.
3. Додзіна О.Б. Психологічні характеристики мовного розвитку дітей с аутизмом. *Дефектологія*. 2014.№6. С.44–52.
4. Засенко В. В. До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Дидактичні та соціально- психологічні аспекти корекційної роботи: Наук.- метод. зб.: Вип. 8. Київ : Наук. світ, 2016. С. 85-88.
5. Манеліс Н.Г. Ранній дитячий аутизм. Психологічні і нейропсихологічні механізми. *Школа здоров'я*. 2019. №2. С.6–21.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР В РОБОТІ З КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ЗВУКОВИМОВИ

Алла Шаюк

кандидат медичних наук, доцент
кафедри соціальної та практичної психології

Діана Горбань

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти за
спеціальністю 016 Спеціальна освіта

Мовлення є найважливішою ланкою спілкування і потужним засобом набуття дитиною знань. Достатній рівень мовленнєвого розвитку дитини є основою для її повноцінного психічного розвитку.

Головна мета - розкрити особливість та ефективність використання гри як методу корекції мовлення. Дослідження даної проблеми відіграє важливе значення у практичному напрямку роботи, тому що робота з корекції порушень мовлення вимагає особливої уваги та можливостей. Тому ми можемо виокремити, що для ефективності ігор важливим є підбір правильних матеріалів та методів з метою урізноманітнення та зацікавлення вихованців.

Дана проблема є актуальною у наш час, адже, дослідженням переймалося чимало фахівців: А. Богуш, С. Кондукова, Л. Лепеха, М. Шеремет, В. Мєдведєва, Л. Немикіна. Праці вчених містять характеристику загального недорозвинення мовлення (ЗНМ), розкривають особливості дітей в яких наявне дане порушення, детально описують стан лексики при ЗНМ у дітей. Також у наукових матеріалах надається визначення терміну «гра», розкрито основні характеристики ігрового методу та описано ігри, що застосовуються для корекції мовлення. Наукові праці глибоко розкривають сутність гри, висвітлюють її значення для корекції мовленнєвих порушень, надають практичні матеріали, які можна використовувати в ході занять [5, 466].

Для наукового обґрунтування результатів досліджень про ефективність ігор в корекційній роботі, використаний порівняльний та теоретично узагальнений метод. Порівнюючи наукові праці великої кількості педагогів-класиків, а саме: Я. Коменський, С. Русова, К. Ушинський та ін., психологи Ю. Аркін, Л. Виготський, Л.Рубінштейн, Д. Узнадзе та ін., сучасні науковці Л. Артемова, А. Бондаренко, Г.Григоренко, О. Сорокіна, О. Усова, Т. Маркова, В. Захарченко [2, с. 15]. Ми можемо узагальнити, що гра займає важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дошкільників. Також слід зазначити, що за даними досліджень науковців: граючись, діти мають можливість діяти, конкретні

ігрові дії зумовлюють мовленнєву активність і водночас спрямовують розвиток гри [2].

Ігровий метод є загальною формою діяльності, завдяки їй відбуваються основні та прогресуючі зміни в психо-фізичному розвитку дитини-дошкільника. Є основою для переходу до нового виду діяльності (навчальній). Ефективно у процесі гри можна розвивати обізнаність, діяльність та спілкування дитини, що становить собою основа мовленнєво-ігрової діяльності, як процесу використання набутих раніше знань, мовленнєвих умінь та навичок.

Узагальнивши дослідження Ф. Фрадкіної, зазначимо, що ігрові дії виникають із предметних дій шляхом перенесення останніх на предмети-замінники. Гра здійснюється під керівництвом дорослого та являє собою своєрідну схему предметних дій, в яких головним є не пізнання фізичних ознак предметів, а пізнання, вивчення їх загального значення та застосування [2, с. 16].

Так, Б. Ананьєв зазначає, що правильно організоване навчання у вигляді ігрової діяльності не тільки забезпечує засвоєння знань та навичок, але й удосконалює нервову систему. У грі яскраво проявляються особливості мислення і уяви дошкільників, їхня емоційність, активність, потреба у спілкуванні. Гра позитивно впливає на розумовий, сенсорний, моральний та фізичний розвиток дитини [2, с. 15].

Проте варто звернути увагу на особливості ігрової діяльності дошкільників із ЗНМ, яка має свої особливості котрі необхідно враховувати під час корекційного процесу. Дітям із загальним недорозвиненням мовлення властиві знижена інтелектуальна діяльність, пізнавальна пасивність, що в свою чергу призводить до недостатньої предметної діяльності. Це несприятливо позначається на формуванні потреби у спілкуванні з дорослими та однолітками, що стає причиною негативної емоційної установки як на мовленнєву діяльність так і на оточуючих. Тому, педагог повинен враховувати дані особливості та організовувати заняття в ігровій формі, при цьому ретельно підбираючи матеріал, правильно формувати мету [1].

Наукові дослідження В. Сельвестрова доводять, що гра в тому числі і у дітей із загальним недорозвиненням мовлення сприяє виділенню і засвоєнню дошкільниками соціальної функції (яка здійснюється безпосередньо через мовлення) такі соціальні функції тісно вплітаються в систему рольових взаємовідносин між дітьми [2, с. 17].

В класифікації за С. Новосьолової закладено уявлення про те, за чиєю ініціативою виникає ігрова діяльність (дитини чи дорослого). Автор виокремлює три групи ігор:

1. Ігри, що виникають за ініціативою дітей – самостійні ігри: гра-експеримент; самостійні сюжетні ігри: сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські та театралізовані.

2. Ігри, що виникають за ініціативою дорослих: навчальні ігри: ігри-забави, ігри-розваги, інтелектуальні, святково-карнавальні, театральні-постановчі.

3. Ігри, витоки яких ідуть від історично складених традицій етносу (народні), що можуть виникати за ініціативою дорослого так і за ініціативою дитини: традиційні або народні (історично вони лежать в основі багатьох ігор, що належать до навчальних та ігор на дозвіллі) [3].

Однак, найбільш повно досліджено в дошкільній педагогіці дидактичні ігри (це навчальні ігри, що використовуються у навчально-виховному процесі для закріплення, уточнення знань дітей про довкілля). Учені виділяють дидактичну гру як єдину систему впливу, спрямовану на формування в дитини потреби у знаннях, пізнавальних, сенсорних, інтелектуальних та мнемічних процесах. Важливою і найголовнішою особливістю таких ігор є те, що вони створюються дорослими з різноманітною педагогічною метою: мовленнєвого розвитку, сенсорного виховання, ознайомлення з довкіллям тощо. Дидактичні ігри можуть супроводжуватись наочним матеріалом: картинки, речі чи іграшки або ж будуватись лише на словесній основі.

В свою чергу, В. Аванесова запропонувала таку класифікацію дидактичних ігор за характером ігрових дій:

- ігри-доручення, що побудовані на інтересі дітей до дій з іграшками і предметами;

- ігри з відгадуванням загадок, які приваблюють невідомістю: «Впізнай», «Відгадай», «Що змінилось?»; сюжетно-рольові дидактичні ігри, в яких ігрові дії полягають у зображенні різних життєвих ситуацій, виконанні ролей (покупця, продавця, лікаря тощо);

- ігри з відшукуванням предметів передбачають несподівану появу і зникнення предметів, що викликає інтерес дітей;

- ігри у фанти або в заборонений «штрафний» предмет, пов'язані з цікавими ігровими моментами – скинути картинку, не сказати забороненого слова або ж утриматися тощо [3].

У дошкільній педагогічній літературі описані ігрові мовленнєві вправи, спрямовані на розвиток мовлення. Зокрема:

- звукової культури: тренувальні, імітаційні, артикуляційні. Наприклад: «Знайди місце звука в слові», «Хто як кричить?», «Гарячий чай», «Котику, спи»;

- збагачення словника: словесні та словниково-логічні. Наприклад: «Хто що робить?», «Коли це буває?», «Назви одним словом», «Скажи навпаки»;

- граматично правильного мовлення: (композиційні, трансформаційні), вправи на складання речень з важким словом, ігрові вправи з лялькою, словесні вправи на слово-утворення. Наприклад: «Знайди пару», «Відгадай за описом», «Чиї діти?», «Який, яка, яке?»;

- діалогічного мовлення: реплікові вправи, питально-відповідні, умовна бесіда. Наприклад: «Як можна дізнатися?», «Розпитай у товариша»;

- монологічного мовлення: описові, репродуктивні (переказові), ситуативні, дискусивні, композиційні (розповідь). Наприклад: «Склади речення», «Відгадай де це було», «Що буває взимку?»; - комунікативної спрямованості: комунікативні. Наприклад: «А що якщо б ...», «Вгадай, що я роблю?», «Як ти розумієш це слово?» [1].

Ігрові мовленнєві вправи на логопедичних заняттях є складовою частиною кожного заняття, вони стимулюють мовленнєву активність дітей, сприяють удосконаленню дитячого мовлення.

Регулярне виконання вправ допоможе розвивати вже наявне мовлення, збагачувати активний та пасивний словник та формувати лексичний компонент як основу мовленнєвого спілкування. Проте як зазначалось: вправи необхідно проводити в ігрових формах, які заохочують, зацікавлюють та активізують дітей до співпраці, а також пришвидшують корекційний процес.

Підсумовуючи вище сказане, можемо зазначити що без ігрової діяльності розвиток будь яких сфер розвитку дитини не можливий. Адже, в дошкільному віці дитини провідною діяльністю є гра. Вміння підібрати, застосувати певний тип гри, для конкретної дитини та її порушення, також впливає на ефективність процесу розвитку та навчання дитини. Ігрові мовленнєві вправи для кожного типу порушення були розроблені багатьма науковцями. Але в практиці логопед може удосконалювати, перероблювати під можливості та розвиток інтелектуальних можливостей дитини, що має вплив на ефективність ігор.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників. Мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник. Київ: Слово, 2008. 187 с.
2. Кондукова С.В. Особливості застосування гри в системі дошкільного сенсорного виховання дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Корекційна педагогіка. Вісник. Української асоціації корекційних педагогів*. 2015. №1. С. 15–21.
3. Лепеха Л.П., Городиська М.Б. Логопедичні ігри в корекційній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. Львів-Дрогобич: Посвіта, 2014. 76 с

4. Немикіна Л. Гра-змагання як мето корекції мовлення учнів. Робота з першокласниками які мають загальне недорозвинення мовлення. *Початкова освіта*. 2009. № 41. С. 9–10.
5. Сайко Х.Я., Шаблінська Ю.В. Особливості застосування гри в системі формування лексичної компетентності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Львівський національний університет імені І.Я. Франка. 2017р. 466-470 с.

**РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ:
ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА
БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРЯННЯ ОСОБИСТОСТІ ТА СПРОБИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Олена Артеменко

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053
Психологія

Науковий керівник:

старший викладач кафедри
соціальної та практичної психології
Фальковська Л.М.

У сучасних соціально-економічних умовах поняття «вигоряння», пов'язаного з професійною діяльністю, дедалі більше займає ключові позиції у низці галузей психологічної науки. В даний час вивчення феномену професійного вигоряння особистості набуває все більшого значення в психології. Сформувалася відносно єдина думка на сутність професійного вигоряння та його структуру.

Як кінцеві результати впливу синдрому вигоряння найчастіше розглядаються такі різнопланові прояви: зниження ефективності діяльності та суб'єктивної задоволеності працею, втрата ідентифікації себе з організацією, негативне ставлення до праці, звільнення з роботи, погіршення стану здоров'я тощо.

Актуальністю та соціальною значимістю обраної теми є складний характер синдрому професійного вигоряння залежно від професій, різноманітність інтерпретації його причин та проявів, почасти відповідного психологічного інструментарію, а особливо засобів його запобігання та профілактики.

Дослідження вигоряння наразі набуває нової актуальності в напрямі вивчення його проявів у різних професійних групах. Вигоряння спричинює негативні наслідки в особистісній, діяльнісній та організаційній сфері. Сам феномен має тривалу історію теоретичних та емпіричних пошуків у зарубіжній та вітчизняній літературі. У той же час у дослідників відсутня єдина думка щодо понятійного апарату вигоряння, де ключову роль грає визначення поняття «вигоряння».

Розглянемо спочатку визначення вигоряння, представлені у зарубіжній літературі. Г. Фройденбергер характеризує вигоряння як стан психічного і фізичного виснаження, що виникає під впливом професійної діяльності [6]. На думку Т. А. Колтунович, визначає вигоряння як повільно прогресуючий стан, що характеризується зниженням психічних можливостей всередині професії, віку; виникненням невдоволення і наступним звільненням [2].

Відповідно до позиції К. Маслач, вигоряння представляє собою психологічний синдром, який викликаний тривалою реакцією у відповідь на постійний емоційний і міжособистісний стрес у робочому середовищі.

Він включає виснаження, цинізм і професійну неефективність [3]. Вигоряння у цьому розумінні є відображенням значної неузгодженості між професією та працівником. Згідно з авторкою, «синдром вигоряння більшою мірою характеризує роботу людини, ніж її саму» [3]. Це невелике, але важливе доповнення переміщує фокус «вигоряння» з особистості на царину професії. Як ще одне важливе доповнення для розуміння поняття «вигоряння» наведемо висловлювання В. Є. Орла, який пише, що «... відмінною особливістю позиції К. Маслач та її колег є акцентування уваги на професійному характері вигоряння і розгляді його як результату професійних проблем, а не як психіатричного синдрому» [4].

Професійне вигоряння – це синдром, що розвивається на фоні хронічного стресу і веде до виснаження емоційно-енергійних і особистісних ресурсів людини в праці. Професійне вигоряння виникає внаслідок внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної «розрядки» або «звільнення» від них [5].

Для визначення ступеня професійного вигоряння багато дослідників користуються обліком трьох складових за К. Маслач. Цікавим є той факт, що внесок кожного фактора може бути різним, при цьому виняток, наприклад, фактор «Редукування персональних досягнень», що зближує вигоряння з депресією.

Три складових професійного вигоряння (за К. Маслач) [3]:

1. *Емоційне виснаження* – емоційна перенапруга як почуття спустошеності, вичерпаність емоційних ресурсів.

2. *Деперсоналізація*, яка тісно пов'язана з виникненням байдужого (з градацією до негативного) ставлення до людей (контакти з людьми стають більшими безособовими, формальними; негативні установки виявляються у вигляді стримуваного роздратування, відкритих конфліктів ощо).

3. *Зниження робочої продуктивності*, яка виявляється у зниженні самооцінки власної компетентності, негативному ставленні до себе як особистості, невдоволення собою.

На підвищення ступеня вигоряння впливають індивідуально-психологічні особливості керівників, які приймають помилкові управлінські рішення, коли працівники в умовах нестабільності професійної діяльності бояться втратити своє робоче місце і постійно нервують [1].

Якщо з новим працівником провели неякісну процедуру адаптації або ж через його психологічні якості він сам насилу адаптується, то це все позначається на емоційному та нервовому стані людини.

Як засіб корекції професійного вигорання дослідники найчастіше вказують оптимізацію емоційного стану працівника, серед яких основними заходами профілактики є такі:

1. *Організація діяльності* на робочому місці.
2. Важливу роль у опорі вигорянню та подоланню цього стану грає *любов до своєї професії*, становлення працівника як спеціаліста та отримання морального задоволення від своєї діяльності.
3. *Розвиток професійних та особистісних якостей*, таких як стресостійкість, здатність до рефлексії, творча активність, гуманність, комунікативні здібності тощо.
4. *Формування емоційної стійкості*: комунікативної стабільності, адекватного ставлення до себе, до співпраці, компромісів, до пізнавальної активності, до невдач, до власних емоційних переживань, створення «позитивного образу Я», тощо.
5. *Організаційні заохочення* в дотриманні психогігієнічних умов роботи, турбота про власне здоров'я та дозвілля, дбайливе ставлення до людського ресурсу.

Список використаних джерел

1. Водопьянова, Н. Е. Синдром выгорания. Диагностика и профилактика : практ. пособие 3-е изд., испр. и доп. Москва , 2017. 343 с.
2. Колтунович Т. А. Особистісні детермінанти виникнення професійного вигорання у вихователів дитячих навчальних закладів / Т. А. Колтунович // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К. : Видавництво «Фенікс», 2012. – Т. XII : Психологія творчості. – Вип. 15, ч. II. – С. 158–170.
3. Маслач К. Професійне вигоряння: як люди справляються [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.top-personal.ru>
4. Орел В.Е. Феномен «выгорания» в зарубежной психологии. Эмпирические исследования / В.Е. Орел // Психологический журнал. – 2001. – № 1. – С. 16–22.
5. Пастух Л. В. Розвиток психологічної компетентності керівників навчальних закладів освіти з попередження синдрому «Професійного вигорання» педагогів у післядипломній освіті. Проблеми сучасної психології. 2018. № 39. С.231-243.
6. Freudenberger H. J. Staff Burn-Out. The Society for the Psychological Study of Social Issues. 1974. Volume 30, Issue 1. P. 159–165.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДЕЙ З РІЗНИМ ДОСВІДОМ ДУХОВНИХ ПРАКТИК

Валентина Духніченко

здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат філософських наук,
доцент **Г. В. Пирог**

Сучасна людина природньо прагне до саморозвитку, самопізнання, максимального розширення та реалізації власного потенціалу. Наразі увагу багатьох людей у пошуку нових смислів, цінностей, орієнтирів, шляхів особистісного зростання, покращення фізичного та психічного здоров'я приваблюють східні духовні практики. Традиційно духовність пов'язувалась з релігією та релігійними практиками [5], але у сучасних суспільствах все більш набувають популярності заняття йогою та медитацією, які спрямовані на розвиток позитивних інтенцій розуму, культивування моральних чеснот, самовладання, дисципліни, умиротворення та позбавлення від негативних емоцій, почуттів і думок, що теоретично має сприяти покращенню психологічного благополуччя. Зважаючи на це, метою нашого дослідження було вивчення особливостей психологічного благополуччя людей з різним досвідом духовних практик, на прикладі йоги та медитації.

Теоретичною основою нашого дослідження стали модель психологічного благополуччя К. Ріфф [4], окремі аспекти теорії психічного здоров'я М. Ягоди [3], положення основних концепцій позитивного психологічного функціонування особистості (Н.Бредберн [1], Е. Дінер [2]).

Завданнями дослідження були наступні: визначити приналежність респондентів до відповідного виду занять духовними практиками, диференціювати їх за статтю, віком, частотою та регулярністю занять, емоційним станом на момент проходження опитування, оцінити та порівняти середні показники психологічного благополуччя за кожним з типів досвіду практик, з середніми показниками групи людей, які не займаються йогою та/або медитацією, та виявити особливості у кожному з типів практикуючих.

Для виконання цих завдань використовувалась методика дослідження психологічного благополуччя особистості «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф, адаптована Т. Д. Шевеленковою і П. П. Фесенко [6] для визначення рівнів показників за шістьма компонентами (Позитивні відносини, Автономія, Управління середовищем, Особистісне зростання, Ціль у житті, Самоприйняття), а

також методи математичної статистики з використанням коефіцієнта кореляції r-Пірсона та U-критерію Манна-Уїтні.

У дослідженні взяли участь 84 людини, з них 50% випробовуваних мають досвід духовних практик, таких як медитація та йога (чоловіки та жінки), і 50% випробовуваних не займалися та не займаються медитацією та йогою (чоловіки та жінки). Дослідження проводилося впродовж зими 2021/2022 років.

За результатами нашого дослідження виявлено наступні особливості:

- більш високий рівень середніх показників по всіх шкалах компонентів психологічного благополуччя виявився у людей, які мають досвід занять медитацією та йогою, порівняно із людьми без такого досвіду;

- за критерієм виду духовних практик результати опитування показали, що люди, які займаються йогою та медитацією у комплексі мають більш високі показники за всіма шкалами компонентів психологічного благополуччя ніж група, яка не займається духовними практиками та навіть група, в якій респонденти займаються лише медитацією, без фізичних вправ;

- опитування респондентів дозволило дізнатися, що більша тривалість занять духовними практиками (від 1-го року і більше) також найкращим чином позначається на показниках психологічного благополуччя особистості;

- отримані результати можуть свідчити також про те, що люди, які займаються духовними практиками щодня є найбільш схильними демонструвати високі середні показники по шкалам психологічного благополуччя, ніж люди, які взагалі не займаються духовними практиками;

- результати дослідження також показали, що емоційний стан у конкретний момент часу може певним чином обумовлювати оцінку людиною складових власного психологічного благополуччя.

Список використаних джерел

1. Bradburn, N. M., & Caplovitz, D. (1965). Reports on Happiness. A Pilot Study of Behavior Related to Mental Health. Chicago, IL: Aldine Publishing Company
2. Diener E. The science of well-being: the collected works. New York: Springer, 2009. 274 pp.
3. Jahoda, M. (1958). *Current concepts of positive mental health*. Basic Books. URL: <https://doi.org/10.1037/11258-000> (дата звернення: 17.04.2021)
4. Ryff C. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69. № 4. P. 719-727.
5. Пирог А. Проблема духовности в освещении христианской ценностной парадигмы. *Горизонты образования*. Севастополь, 2005. №3. С. 101-105.
6. Шевеленкова Т. Д., Фесенко П. П. Методика исследования психологического благополучия личности. *Психологическая диагностика*. 2005. №3. С. 95-129.

РІВЕНЬ ВНУТРІШНЬОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАЛЕЖНО ВІД ДОСВІДУ ПЕРЕЖИВАННЯ ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІ

Вікторія Колодій

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053
Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
І.М.Тичина

Рівень внутрішнього благополуччя є важливою складовою життя кожної людини, адже від нього залежить наша емоційність, стійкість, задоволеність життям та людьми. На рівень внутрішнього благополуччя може впливати досвід переживання депресивних станів, з чим зіштовхується значна кількість людей, в тому числі і молодь.

Психологічне благополуччя є важливим компонентом у житті кожної людини, адже воно має нерозривний зв'язок із ціннісними орієнтаціями, потребами особистості та з такими феноменами, як щастя, задоволеність собою і навколишнім світом. Також невід'ємними моментами побудови внутрішнього благополуччя для кожної людини є процеси самоактуалізації та особистісного зростання [1, с. 73].

Дослідниця Джаббарова Л. В. окреслює психологічне благополуччя як «позитивне психологічне функціонування особистості», вказуючи на три основні компоненти цього феномену: задоволення, приємні емоції й неприємні емоції [2]. На думку авторки, саме за цими показниками можна визначити суб'єктивний рівень внутрішнього благополуччя людини.

Ряд авторів підкреслюють, що психологічне благополуччя співвідноситься з екзистенційним переживанням людиною ставлення до свого життя, залежить від свідомості особистості і базується на інтегральній оцінці свого життя. Психологічне благополуччя – відчуття людиною цінності свого життя, прийняття себе (не відкидаючи адекватної самокритики) та сприйняття навколишнього світу, людей у позитивному світлі. Це рівень задоволеності від того, як протікає життя людини, її висновок щодо того, наскільки осмисленим та продуктивним воно є. Основними компонентами суб'єктивного благополуччя є самосприйняття, позитивні відносини з оточуючими, автономія, управління навколишнім середовищем, мета в житті і особистісний ріст.

Благополуччя є насамперед процесом суб'єктивної емоційної оцінки людиною себе й власного життя, співставлення власних внутрішніх очікувань із наявними реаліями життя людини. Гармонійна взаємодія людини із навколишнім середовищем вважається основною функцією даного феномену [3].

Наше дослідження базується на теорії К. Ріфф. У ній дослідниця виокремила основні компоненти суб'єктивного благополуччя, такі як самосприйняття, позитивні відносини з оточуючими, автономія, управління навколишнім середовищем, мета в житті і особистісний ріст. [1, с. 70-72]. Ці складові складають "повну картину" якісного функціонування людини, внаслідок чого вона відчуває задоволеність власним життям і реалізує себе як особистість.

Дослідження рівня внутрішнього благополуччя студентської молоді залежно від досвіду переживання депресивних станів проводилося у листопаді-грудні 2021 року на протязі двох місяців. Загальна вибірка склала 20 осіб. Структуру планування експериментального дослідження представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура планування експериментального дослідження

Залежна змінна	рівень внутрішнього благополуччя
Незалежна змінна	досвід переживання депресивних станів
Експериментальна гіпотеза	на рівень внутрішнього благополуччя діє досвід переживання депресивних станів
Вибір стратегії експерименту, пояснення вибору:	констатуюча стратегія (досвід переживання депресивних станів безпосередньо впливає на рівень психологічного благополуччя)
Вибір плану та способом представлення незалежних змінних, опис незалежних змінних:	якісний план експерименту НЗ представлена у номінальній шкалі. Кожен рівень прояву представлений якісною ознакою (наявність досвіду переживання депресивних станів, відсутність досвіду переживання депресивних станів)
Вибір плану за кількістю груп:	міжгруповий план (у експерименті наявні дві групи – контрольна і експериментальна віком від 17 до 25 років).
Вибір плану з кількістю незалежних змінних та їх варіантів:	план з однією НЗ Рівні прояву НЗ: - наявність досвіду переживання депресивних станів - відсутність досвіду переживання депресивних станів
Вибір плану за особливостями контролю валідності, визначення плану, представлення схеми плану:	Квазіекспериментальний план експерименту (план ex-post-facto) $(R) \times O_1$ $(R) \quad O_2$
Методи виміру залежної змінної:	опитувальник «Шкали психологічного благополуччя К. Ріфф» (в адаптації М. М. Лепешинського)
Статистичні методи перевірки гіпотези	U-критерій Манна-Уїтні для виявлення статистичної достовірності результатів дослідження

Теоретичний аналіз та емпіричне дослідження залежності рівня внутрішнього благополуччя студентської молоді від досвіду переживання депресивних станів дають змогу зробити такі висновки:

Між досвідом переживання депресії та рівнем психологічного благополуччя існує тісний причинно-наслідковий зв'язок. Психологічне благополуччя є вищим при відсутності досвіду переживання депресії і навпаки – нижчим при наявному досвіді переживання депресії. Найбільше зв'язок видно у таких шкалах, як цілі в житті, позитивні відношення з оточуючими та самосприйняття.

Важливо відмітити те, що досвід переживання депресії так діє не на всі компоненти психологічного благополуччя особистості. Наприклад, різниця між вибірками у шкалах «управління навколишнім середовищем» та «особистісний ріст» несуттєва, а по шкалі «автономія» взагалі великий рівень незначущості між ними.

Список використаної літератури:

1. Кашлюк Ю. І. Феномен психологічного благополуччя особистості як об'єкт наукового дослідження / Ю. І. Кашлюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. *Психологічні науки*. Випуск 2, Т. 1. – 2016. – С. 70-74
2. Краснов В. Н. Расстройства аффективного спектра / В.Н. Краснов. – М. : Практическая медицина, 2011. – 432 с.
3. Лоуэн А. Депрессия и тело / Пер. с англ. К. Перекалина. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. – 384 с.

ВАЛІДИЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНИХ ОПИТУВАЛЬНИКІВ

Ірина Левчук

здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

доктор психологічних наук,
доцент
О.В. Мазяр

Вивчення особистості завжди було актуальне серед науковців. Щодо її сутності психологи розробили значну кількість теорій, зібрали важливий експериментальний матеріал. Проте база існуючого матеріалу не є достатньою та має відносно не значний прогрес.

Одним із способів дослідження феномену особистості є особистісні опитувальники (психометричні методики, які використовуються для вимірювання окремих властивостей і проявів особистості).

Створення дієвого, ефективного та практичного у застосуванні особистісного опитувальника передбачає його валідизацію, що, своєю

чергою, забезпечує надійність методу, придатність діагностичного інструменту до вимірювання того, для чого він створювався.

Поняття «валідизація» А. Анастасі трактує як процес, який вказує на те, що вимірює тест та наскільки добре він це робить. Група вчених В. Аванесов, Л. Бурлачук, С. Морозов, Б. Теплов стверджують, що валідизація – це один із головних чинників у створенні тестів та інших методів діагностики.

Дослівно термін «валідність» з англійської перекладається як «повноцінний», «придатний», «відповідний». Отже, валідність – це комплексна характеристика діагностичного інструменту, яка містить відомості про сферу досліджуваних явищ і репрезентативність діагностичної процедури щодо них.

Після надійності, валідність є основною вимогою до методики. Для її підтвердження дослідники виділили типи валідизації:

- теоретична валідизація – перевірка, яка стосується суті методики, її дієвості стосовно вимірюваного явища. Дослідник спрямовує свою роботу на конструкт (властивість), що вимірюється методикою.
- прагматична валідизація – перевірка дієвості, ефективності, практичності методики. Дослідник зосереджується на меті використання методики.

Своєю чергою, П. Клайн виділив види валідності (очевидна, конкурентна, прогностична, змістова, конструктивна).

У нашому дослідженні для оцінки ефективності шкали «рівень розвитку невротичності суб'єкта» методики О. Мазяра «Опитувальник особистісної психодинаміки» буде використаний спосіб конкурентної валідності.

Конкурентна або діагностична валідність оцінюється за рівнем кореляції розробленого тесту з іншим, валідність якого, щодо вимірюваного параметру, встановлена раніше.

Дослідження за цим типом валідності проводиться за допомогою методу контрастних груп. Таким чином, якщо людина, котра отримує високі показники за тестом, що валідизується та такого ж рівня показники за тестом, що вже валідизований, досліджувану методику можна вважати валідною.

Отже, при необхідності перевірки достовірності та правдивості діагностичного інструменту дослідники використовують метод валідизації. Валідність – це комплексна характеристика тесту, що містить загальні відомості про досліджуване явище і репрезентативність діагностичної процедури стосовно них.

Спосіб обґрунтування методики підбирається відповідно до досліджуваної сфери. Найбільш досконалыми та використовуваними

видами валідності є теоретична, прагматична, конструктивна або конвергентна, дискримінантна, факторна, конкурентна або діагностична валідності.

Список використаної літератури:

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование / 7-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2005. 688 с.
2. Батулин Н. А., Мельникова Н. Н. Технология разработки тестов. Ч. III. *Вестник ЮУрГУ. Серия «Психология»*. 2010. Вып. 8. С 4–18.
3. Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. Москва : Статистика, 1980. 97 с.
4. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов: Введение в психометрическое проектирование / под ред. Л. Ф. Бурлачука. Киев : Изд-во ПАН Лтд, 1994. 688 с.
5. Морозов С. М. Засоби контролю діагностичних якостей психологічних тестів. Київ, 1994.
6. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва : Изд-во Института Психотерапии, 2002. 490 с.
7. Шмелёв А. Г. Психодиагностика личностных черт. Санкт-Петербург : Речь, 2002. 480 с.
8. Lanoff-Bulman R. Shattered assumptions: Toward a new psychology of trauma. NY: Free Press, 1992.
9. McAdams D. P. The five factor model of personality: a critical appraisal. *Journal of Personality*. 1992. № 60. P. 329–361.

ОСОБЛИВОСТІ РОЛЬОВИХ ПОЗИЦІЙ У МІЖОСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Євгенія Мисіна

здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 Психології

Науковий керівник

доктор психологічних наук,
професор кафедри соціальної
та практичної психології

В.В.Горбунова

Вивчення рольових позицій є наразі одною із актуальних проблем, так як рольова поведінка існує стільки, скільки існує сама людина. Рольові позиції є невід'ємним елементом міжособистісної взаємодії, тому вивчення такого явища, як рольова поведінка, саме в контексті людських стосунків є практично значимим.

У соціальну психологію поняття соціальної ролі ввів автор першої теорії ролей Дж.Мід, запозичивши цей термін зі сфери театру та повсякденного життя, де він використовувався як метафора. Ідея міжособистісної взаємодії виступає основною розуміння інтегративної

природи спілкування [1]. В теорії транзактного аналізу Е. Берна розглядається вплив его-станів на особливості міжособистісної взаємодії. Визначаючи трансакцію в якості одиниці спілкування, котра складається із стимулу і реакції автор відмічає, що під час обміну трансакціями відбувається взаємодія між его-станами [2]. Е. Берна виділяє три его-складові: батько як поверхова позиція, дитина як спонукаюча позиція, дорослий – стан, котрий сприяє отриманню об'єктивної інформації та прийняттю рішення на основі її оцінки. На понятті «локус рольового конфлікту» побудована рольова концепція особистості П.П. Горностая. Згідно цієї концепції, основною тенденцією (а також рушійною силою поведінки) особистості є бажання знизити рівень рольового конфлікту, що стає зростає в умовах рольової соціалізації, при задоволенні потреб рольової позиції у розвитку [3]. Проблема співвідношення психічних властивостей особистості та її рольової поведінки складна та мало вивчена. Ми можемо стати свідками явища, як зразки поведінки різних людей, що мають однакову роль, мають масу відмінностей. Тому дослідження рольових позицій має продовжуватися й надалі.

Метою роботи було дослідити особливості рольових позицій у міжособистісній взаємодії. Вибірку дослідження склали підлітки віком 10-15 років, загальне значення вибірки становить 50 чоловік. Опитування проводилось за допомогою інтернет-ресурсів, що і становлять базу дослідження.

Для визначення міжособистісної взаємодії була обрана методика Т. Лірі «Діагностика міжособистісних відносин». Дане опитування дозволяє дослідити такі типи поведінки, як домінування-підкорення і ворожість-дружелюбність. В представленому дослідженні нас цікавила шкала ворожості, оскільки з її допомогою ми можемо дослідити, наскільки комфортно для людини є міжособистісна взаємодія. Для дослідження рольових позицій були використані опитувальники «Визначення рольових позицій» Е. Берна і «Локus рольового конфлікту» П. П. Горностая. Опитувальник «Визначення рольових позицій» дозволяє дізнатись, до якого его-стану відносить себе респондент. В методиці представлені три его-стана – стан дитини, дорослого і батька. Опитувальник «Локus рольового конфлікту» використовувався з метою встановлення типу внутрішнього рольового конфлікту. Автор виділяє також три типа: екстернальний тип локусу рольового конфлікту, змішаний тип і інтернальний тип внутрішнього конфлікту.

За результатами методики «Діагностика міжособистісних відносин», було виявлено, що 32% досліджуваних мають результати адаптивної ворожості, 32% - високої ворожості, 22% респондентів мають рівень низької ворожості і 14% - екстремальної ворожості (див. Рис.1).

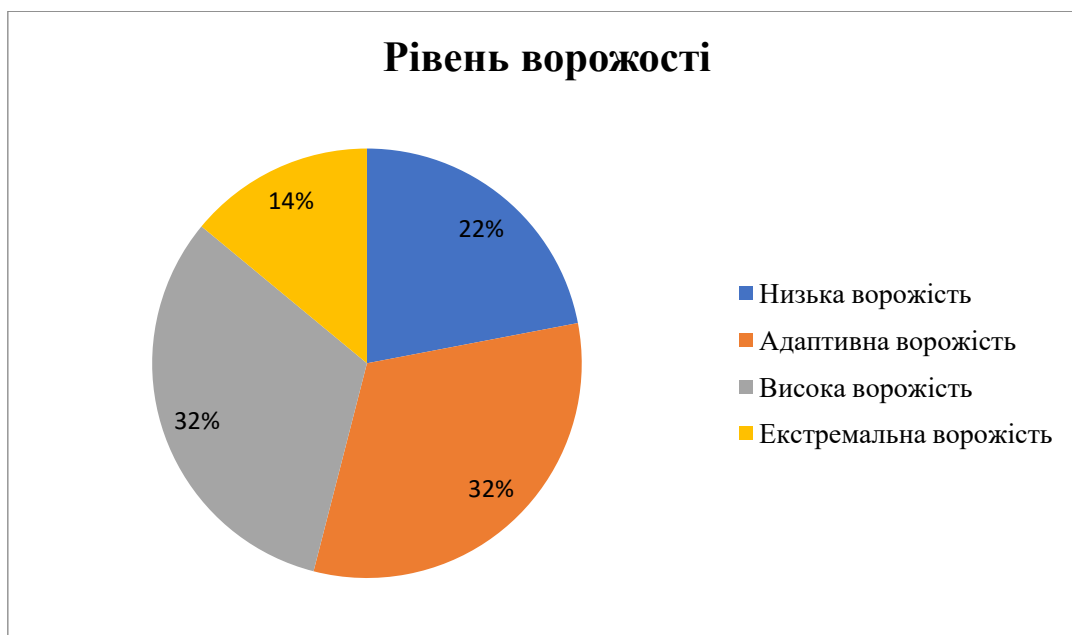

Рис. 1. Розподіл респондентів за рівнем ворожості.

Показники методики «Визначення рольових позицій» Таким чином, ми бачимо що серед опитуваних підлітків найбільше переважає стан «Дитини» (Дитя) - 70%, стан «Дорослого» представляє 20%, а стан «Батька» – 10% (див. Рис.2)

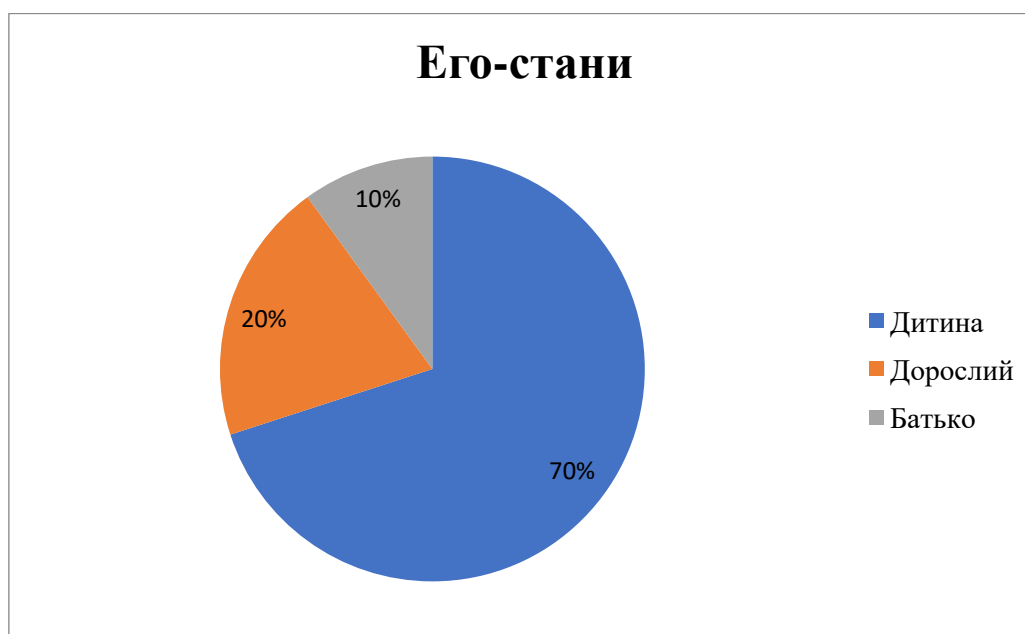

Рис.2. Розподіл респондентів за его-станом».

Здійснивши аналіз ми вивчили зв'язок між рольовим конфліктом і типом міжособистісної взаємодії. Статистично-математичний обрахунок показав існування сильної оберненої кореляції між его-станом дорослого

і рівнем ворожості ($r = -0,79$). Тобто, чим більше переважає в особистості его-стан дорослого, тим менший рівень ворожості вона демонструє. Отримані результати пояснюються складом его-стану дорослого: дана рольова позиція припускає, що особистість віддає перевагу раціональному і конструктивному вирішенню конфліктів, що впливають на характер міжособистісної взаємодії. Також его-стан характеризується як найсприятливіший для міжособистісної взаємодії, тому що мінімізує конфлікти і може контролювати свої емоції.

За результатами методики «Локус рольового конфлікту» було виявлено, що 54% підлітків мають екстернальний тип рольового конфлікту, 24% - змішаний тип, а 22% - інтернальний тип рольового конфлікту (див. Рис.3).

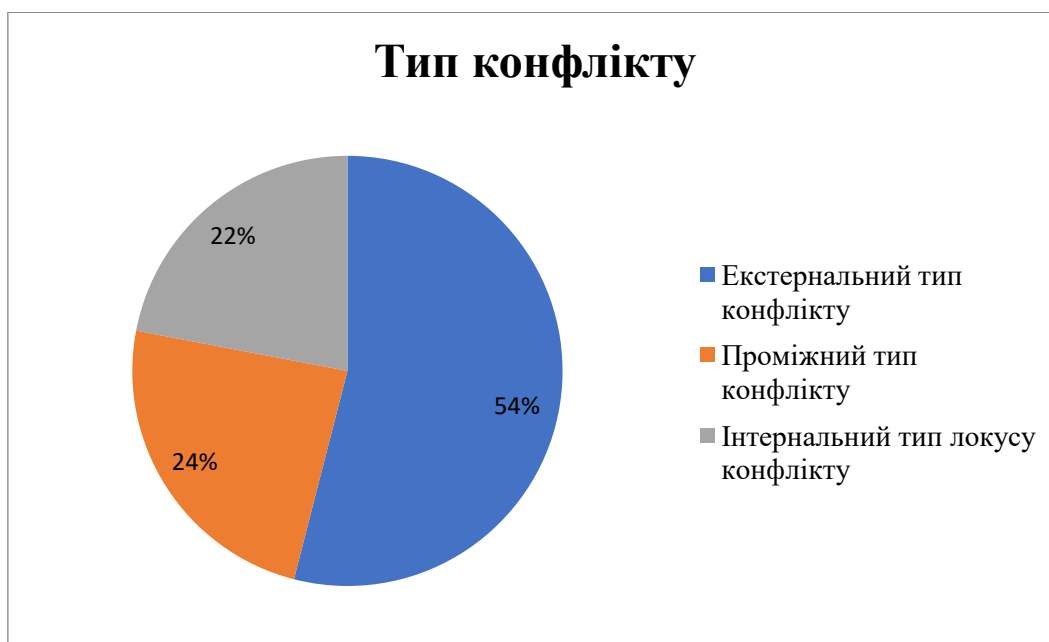

Рис.3. Розподіл респондентів за локусом внутрішнього рольового конфлікту» (П.П. Горностаї).

Другий етап статистично-математичного аналізу показав пряму сильну кореляцію між рівнем ворожості і типом локусу рольового конфлікту ($r = 0,80$). Тобто, чим вище у респондента показник рольового конфлікту (інтернальний тип представляє собою максимальні показники), тим більше ворожості вона відчуває. За умов інтернального типу рольового конфлікту людина має більше напруження, ніж суб'єкти, що мають екстернальний або змішаний тип. В такому випадку позбавлення негативних переживань через прояв негативних емоцій, до яких можна віднести ворожість, відбувається набагато частіше і може призводити до погіршення міжособистісних відносин.

За допомогою дослідження вдалось встановити особливості рольових позицій у міжособистісній взаємодії. Основною особливістю можна назвати взаємозв'язок внутрішніх стратегій подолання рольового конфлікту і рівня ворожості. Підлітки, що намагаються вирішити внутрішній конфлікт, деформуючи рольову позицію, відчувають більше ворожості. Ця ворожість може бути націленою як на себе (через те, що не дозволяю собі виявляти обрану роль), так і на зовнішнє середовище (через те, що вони не приймають обрану роль). Якщо припустити, що цей вплив є взаємодетермінованим, то високий рівень ворожості також може призводити до збільшення показників внутрішнього типу конфлікту. Підліток, що має високий показник ворожості, обирає неконструктивні стратегії для подолання негативних переживань, що можуть здійснюватися за допомогою сфери відносин. Референтні особи, що є представниками цієї сфери, можуть посилювати тиск, змушуючи підлітка змінювати рольову поведінку, і ще більше дистанціювати особу від рольового стану, що забезпечував прояв небажаної для зовнішнього середовища риси.

На підставі отриманих результатів можна зробити висновок про підтвердження таких гіпотез:

- Підлітки, що мають конструктивні рольові позиції, що представлені его-станом дорослого, відчувають менше недомагань в міжособистісній взаємодії.
- Підлітки, що мають високий рівень рольового конфлікту з інтернальним локусом, можуть відчувати дискомфорт у міжособистісній взаємодії через прояв високого рівня ворожості.

Отже, можна зробити висновок, що рольові позиції невід'ємно пов'язані з міжособистісною взаємодією і можуть впливати на її характер. Подальші дослідження також можуть реалізовуватися у напрямках вивчення рольових конфліктів, зокрема важливим є питання їх конструктивного подолання для особистості.

Список використаної літератури

1. Трансакционный анализ и психотерапия / Э. Берн; [Пер. с англ. Н.Ф. Цветковой]. - Санкт-Петербург: Братство, 224 с.
2. Горностай П. П. Личность и роль: ролевой подход в социальной психологии личности: монография. - Киев: Интерпресс, 2007. 107 с.
3. Мід Дж. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. – К.: Укр. Центр духовної культури, 2000. 416 с.

РОЛЬ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В СТИГМАТИЗАЦІЇ ПРОБЛЕМ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Ольга Савиченко

кандидат психологічних наук,
доцент

Аїда Яблонська

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 Психологія

В основу дослідження покладене припущення про те, що рівень сформованості критичного мислення пов'язаний зі схильністю стигматизувати проблеми психічного здоров'я. Чим менший рівень сформованості критичного мислення тим менша здатність людини оцінювати об'єктивно інформацію і будувати причинно-наслідкові зв'язки, що приводить до підвищення рівню стигматизації в суспільстві.

Для емпіричного дослідження використано опитувальник критичного мислення Л.Старкі та авторський опитувальник щодо стигматизації. Статистичний аналіз даних виконаний завдяки методиці коефіцієнта рангової кореляції Спірмана. В дослідженні взяли участь 54 особи віком 18- 44р. різної статі, професій, рівня освіти, соціального становища.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що більшість опитуваних оцінили свої знання в обізнаності про психічні розлади та питання психічного здоров'я вище середнього рівня. Найчастіше по відношенню до осіб з психічними розладами виникає співчуття. Можна також говорити про досить толерантне ставлення до таких осіб. Є досить високий рівень обізнаності та розуміння проблем осіб з психічними розладами, однак існує багато стигм з приводу ділення спільного простору, обов'язків, стосунків у різних ситуаціях. При цьому, вищий рівень стигматизації спостерігаємо серед чоловіків.

Щодо результатів дослідження критичного мислення, респонденти які брали участь в дослідженні, мають показники середнього рівня сформованості критичного мислення. Чоловіки мають вищі показники, порівняно з жінками.

За результатами кореляційного аналізу (за коефіцієнтом рангової кореляції Спірмана) встановлено взаємозв'язок між рівнем критичного мислення і рівнем стигматизації проблем психічного здоров'я ($r=0,62$, при $p<0,01$).

Отже, сформованість критичного мислення взаємопов'язана з рівнем стигматизації до осіб з психічними розладами. Особи з низьким рівнем критичного мислення мають знижену здатність оцінювати об'єктивно

інформацію і будувати причинно-наслідкові зв'язки, що приводить до підвищення рівня стигматизації в суспільстві, зокрема щодо проблем психічного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Awareness and attitude toward mental illness among a rural population in KolarYear : 2019 | Volume : 35 | Issue : 1 | Page : 69-74
2. Critical thinking—Handbooks, manuals, etc. I. Starkey, Lauren B., 1962- Critical thinking skills success in 20 minutes a day. II. LearningExpress (Organization) LB1590.3.S73 2010 160—dc22

РОЗВИТОК ТРИВОЖНИХ РОЗЛАДІВ ПРИ КОРОНАВІРУСНОМУ ЗАХВОРЮВАННІ

Юлія Синиця

здобувачка другого
бакалаврського
рівня вищої освіти за
спеціальністю 053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент

О.М.Савиченко

Виникнення та швидке поширення по всьому світу коронавірусної інфекції COVID-19 (Coronavirusdisease 2019, або SARS-CoV-2), оголошення пандемії викликали необхідність не лише шукати шляхи лікування самої хвороби, але й долати тривогу в період хвороби та психологічні наслідки після її подолання.

Багато досліджень, впливу коронавірусної інфекції на розвиток тривожних розладів та їх динаміку здійснили іноземні дослідники, однак все ще бракує українських досліджень.

У ході розвитку пандемії та заходів прийняття щодо її подолання виникли специфічні стресори, що негативно впливають на психічне здоров'я населення:

1. Потенційно загрозна для життя ситуація з невизначеною тривалістю.
2. Високий ризик захворіти самому та членам сім'ї;
3. Обмежений доступ до медичних послуг, через велику кількість хворих та переповнення медичних закладів.
4. Широкомаштабні карантинні заходи, вимушена самоізоляція.
5. Інформаційний тиск ЗМІ, наповнений негативним і невизначеним змістом.
6. Множинні повідомлення про нестачу медичних засобів захисту.

7. Невизначеність, пов'язана з впливом коронавірусної інфекції на економічну ситуації в країні.

У нормі тривога і страх носять захисний характер, мобілізуючи організм шляхом активації центральної нервової, ендокринної і імунної систем. В умовах загальної стресової ситуації переважають саме адаптаційні варіанти. Однак за особливої вираженості, тривалості та індивідуальної значущості, психічні травми призводять до розвитку тривожних, стресових, депресивних розладів.

При цьому деякі групи населення виявляються вразливішими до виникнення психічних розладів, асоційованих з цим вірусним захворюванням. Перші результати міжнародних досліджень дозволили виділити групи ризику розвитку або загострення психічних розладів, зумовлених різними факторами впливу пандемії [1, 2]: а) пацієнти з раніше діагностованими психічними захворюваннями, які не хворіють на COVID-19; б) раніше психічно здорові люди які хворіли на COVID-19; в) родичі, знайомі які вимушено доглядають за хворими на COVID-19 особи; г) люди з хронічними соматичними захворюваннями; д) лікарі, медичні сестри, які працюють з хворими на COVID-19.

В ході емпіричного дослідження виявилось, що 12 респондентів із 27 котрі хворіли або хворіють на момент опитування, відчували тривогу на легкому рівні, а 3 на середньому і високому рівні, що говорить про можливий розвиток тривожних розладів. Також досліджувані у котрих були хронічні соматичні захворювання показники за шкалами переважали на 2-3 бали на відміну від тих, у кого відсутні хронічні соматичні захворювання.

Загострення психічних розладів у свою чергу сприяють поширенню вірусної інфекції та пов'язані з більш частим розвитком соматичних ускладнень та несприятливим прогнозом.

Висновок. В умовах пандемії COVID-19 та швидкої зміни епідеміологічної ситуації, запровадження карантинних заходів створюються умови для різкого погіршення психічного здоров'я широкого кола осіб. Виділилися групи населення, найбільш уразливі щодо психологічного стресу, розвитку патологічних психічних захисних реакцій. Різко зросла кількість випадків діагностування тривожних розладів.

Список використаних джерел

1. World Health Organization. Mental Health and Psychosocial Considerations During COVID-19 Outbreak. 2020. Available from: <https://who.sprinklr.com/>
2. Mental Health UK. Managing your mental health during the coronavirus outbreak. Accessed March 31, 2020. Available from: <https://mentalhealth-uk.org/help-and-information/covid-19-and-your-mental-health/>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Ірина Тичина

доцент, кандидат психологічних наук,

Дар'я Веселовська

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія

Психічне здоров'я людини відіграє ключову роль для підтримки її нормальної життєдіяльності та функціонування. Незважаючи на покращення умов та якості життя, сучасна людина, на превеликий жаль, все частіше зіштовхується саме з негативними наслідками швидких темпів розвитку, що охоплюють всі сфери життя. Особливо, це стосується фахової реалізації. В прагненні досягти поставлених професійних цілей, посісти високий щабель в кар'єрі та підтримувати цю планку й не відставати, людина замість щастя, задоволення і радості, досить часто зіштовхується з відчуттям хронічної втоми, тривоги, постійного стресу, а подекуди навіть і депресії. Однією з головних причин, котрі можуть викликати подібні стани у людини – це професійна деформація. Одним з найважливіших завдань становлення справжнього спеціаліста є не лише виконання людиною номінально-функціональних аспектів трудового процесу, а й формування гармонійно-розвиненої особистості. Саме тому проблематика професійної деформації та наслідки її впливу на особистість відіграють значну роль для підтримки психічного здоров'я кожного фахівця [2; 3].

Варто зазначити, що проблема професійної деформації зумовила наш подальший науковий інтерес до теоретичного вивчення природи емоційного вигорання або емоційного виснаження як одного із найбільш розповсюджених проявів професійної деформації. Власне термін «burnout» у перекладі з англійської означає «припинення горіння», «згорання» або «вигорання». Вперше наукових Перших наукових ознак поняття «вигорання» набуло у статті «Staff Burnout», автором якої є американський психіатр Герберт Фрейденберг (1974), котрий розглядав «burnout» як психічний розлад, пов'язаний з певними характеристиками особистості суб'єкта та протікає в людині внаслідок різко завищених вимог до власних сил і ресурсів [1; 6].

Вивчення суті, структури емоційного вигорання та його вплив на особистість неодноразово привертав увагу багатьох дослідників.

Зокрема, до зарубіжних вчених, які досліджували цей феномен ми можемо віднести наступних: С. Майер, К. Маслач, Д. Спаньол, Р. Кепьюто, В. Шафуелі, М. Лейтер, С. Джексон, М.П. Лайтер, В.С. Пейн, Р.Л. Шваб, С.Е. Джексон, Р.С. Шулер, Е. Аронсон та А. Пайнс, Д. Дірендонк, А. Ленгле, Г. Сіксма та Б. Шауфелі, А. Мімс і Дж. Фірт та інші. Серед вітчизняних дослідників проблемою «емоційного вигорання або виснаження» займалися В. Бойко, Н. Водоп'янова, Є. Старченкова, Т. Зайчикова, Л. Карамушка, Л. Малець, О. Марковець, В. Орел, О.М. Степанов, В. Павленко, Л. Китаєв-Смик, М. Скугаревська, Д. Трунов, Т. Ронгінська, В. Богуш, Т. Форманюк та інші [1; 2; 3; 6].

На сьогодні в науковій літературі існує низка підходів щодо тлумачення явища «burnout». Одні науковці визначають його як «емоційне виснаження», «емоційне вигорання» «психоемоційне вигорання», інші ж розглядають з точки зору професії позначаючи як «професійне згорання», «професійне виснаження». Беручи до уваги аналіз та вивчення наукових праць, присвячених поняттю «burnout», ми можемо констатувати, що на сьогодні дослідники не мають чіткого розмежування визначень «burnout» як окремих самостійних термінів і тому використовують їх як синоніми.

На основі теоретичного аналізу багатьох науковців, ми з'ясували, що поняття емоційного виснаження має багатокомпонентну природу. Зокрема, наш науковий інтерес викликало дослідження проявів тривожності та стресостійкості як одних із елементів та чинників, що зумовлюють виникнення стану «burnout». Так, Г. Прихожан зазначає, що тривога має механізм «замкненого психологічного кола», в якому відбувається закріплення та посилення тривожності, що призводить до накопичення та поглиблення негативного емоційного досвіду, який, у свою чергу, породжує негативні прогностичні оцінки, сприяє збільшенню та збереженню тривожності. В свою чергу Г. Сельє розглядає стрес як єдиний процес позачергового розгортання морфологічних та функціональних змін в організмі, який відбувається у три стадії: перша стадія - стадія тривоги, наступна – це стадія опірності (адаптації), а завершальною стадією є виснаження [3; 4; 5]. Проаналізувавши наукові праці, які були присвячені дослідженню тривоги та стресостійкості можна стверджувати, що зіштовхуючись з низкою стресорів, людині життєво необхідно мати достатній рівень стресостійкості, щоб уникнути пониження рівня тривоги для підтримки власного психічного здоров'я.

На жаль, з кожним роком відсоток людей, які знаходяться у зоні ризику психоемоційного вигорання, як останньої стадії стресу та підвищеного рівня тривожності, невпинно зростає. Таким чином,

соціальна значущість проблеми та її недостатня наукова розробка зумовили вибір теми нашої курсової роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Водоп'янова Н., Старченкова Є. Синдром вигорання. Діагностика та профілактика. 2-ге вид. СПб: Пітер, 2008. – 336 с.
2. Грубі Т.В. Психологічні чинники професійного вигорання працівників державної податкової служби України : дис. канд. психол. наук : спец.19.00.10 «Організаційна психологія; економічна психологія» / Т.В. Грубі. – К., 2012. – 364 с.
3. Носкова, О. Г. Психологія праці: учеб.посібник [Текст] / / О. Г. Носкова, за ред. Є. А. Клімова. — М.: Академія, 2004. — 384 с.
4. Прихожан А.М. Тривожність у дітей та підлітків: психологічна природа та вікова динаміка. Москва: Московський психолого-соціальний інститут; Воронеж: Видавництво НВО «МОДЕК», 2000. – 304 с.
5. Сельє Г. Стрес без дистресу. Москва: Прогрес, 1979. - 125 с.
6. Christina Maslach and Wilmar Schaufeli, «Historical and Conceptual Development of Burnout, in Professional Burnout: Recent Developments in Theory and Research», ed. Wilmar Schaufeli, Christina Maslach, and Tadeusz Marek (Washington, DC: Taylor&Francis, 1993), p. 1–16.

ПІДХОДИ НАУКОВЦІВ ЩОДО ВИВЧЕННЯ СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

Валентина Чередник

здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат медичних наук,
доцент
А.В.Шаюк

У найпростішому розумінні, смислова сфера особистості – це сукупність цінностей, притаманних конкретній особистості, що надає їй певну спрямованість.

У вітчизняній психології існують різні підходи і напрями щодо вивчення особистості. Підходи до розуміння цінностей розглядалися саме в цьому контексті – через призму особистості. В одних школах особистість вивчалась через аналіз її діяльності (О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн), в інших центральне місце займало вивчення психології стосунків особистості (В.М. Мясіщев), в третіх – особистість досліджується в зв'язку зі спілкуванням (О.О. Бодальов, Б.Ф. Ломов) або у зв'язку з установками (Д.М. Узнадзе, О.С. Прангішвілі).

Не дивлячись на різницю трактовок особистості, в якості провідної особистісної характеристики виділяється спрямованість. В різних

концепціях ця характеристика розкривається по-різному: як "основна життєва спрямованість" (Б.Г. Ананьєв), "динамічна тенденція" (С.Л.Рубінштейн), "сенсостворюючий мотив", (О.М. Леонтьєв), "домінуючі відносини (В.М. Мясіщєв).

Вперше до проблеми функціонування цінностей в історії наукової думки звернувся Арістотель. Він наголошував, що базовим поняттям, яке зумовлює існування людських уявлень про «бажане» та «належне» виступає «благо». Благом він називав або те, що є кращим для кожного суцього, або те, що робить благами інші причетні до нього речі.

У Сократа цінності стали центральною категорією, а «благо» трактується, як досягнута цінність, значущість.

Платон, продовжуючи розвивати цю концепцію, визначив існування двох сфер буття: фізичну та ідеальну реальність, доступну лише розуму. Ці два світи, як вважав мислитель, пов'язуються благом.

Уявлення стародавніх філософів про людські потреби та їх задоволення, про суть розуміння та досягнення блага стали основою для подальшого дослідження проблеми цінностей.

На сучасному етапі розвитку психології як науки, в рамках гуманістичного підходу, існує декілька поглядів на сутність ціннісної сфери особистості. Під ціннісною сферою особистості і власне під цінностями науковці розуміють значимість (Р.Г.Лотце), особистісний смисл (Г.Олпорт), переконання (М. Рокич), структуру потреб (А.Маслоу), утворення свідомості й самосвідомості людини, в якому віддзеркалені актуальні життєві потреби, інтереси, погляди і ставлення до дійсності й себе (М. Й. Боришевський), соціальні установки (В.О.Ядов), ідеал – ідея, зміст якої виражає щось значиме для людини (І.Ф.Надольний), усі об'єкти оточуючого світу, що можуть задовольнити потреби (Ф.Н.Щербак, В.П.Тугаринов) .

На сьогодні існує декілька видів класифікації цінностей. Серед найбільш розповсюджених класифікацій можна назвати наступні:

1. Декларовані, реальні (Б.С.Братусь);
2. Цінності буття – істина, добро, справедливість, краса тощо; Дефіцієнтні цінності – мир, спокій, безпека тощо (А.Маслоу);
3. За ступенем генералізації та присвоєння цінностей: ситуативні, стійкі, особистісні (усвідомлені смисли життя);
4. За функціональним значенням цінності поділяються на термінальні (цілі) та інструментальні (принципи та засоби досягнення мети) (М.Рокіч);
5. Духовні (наука, мистецтво, освіта,); суспільно-політичні (справедливість, свобода, рівність,); матеріальні (матеріальні блага) (В.П.Тугаринов);

6. Цінності життя (природні) – здоров'я, радість життя, спілкування тощо; і цінності культури (суспільні) – матеріальні, соціально-політичні, духовні (О.Г.Дробницький);

7. Ієрархічні рівні в системі цінностей: цінності абстрактні, цінності-властивості і цінності – способи поведінки (С.С.Бубнова);

8. Вітальні (здоров'я, безпека тощо); соціальні (статус, професія, сім'я); політичні (свобода слова, законність); моральні (добро, чесність, порядність); релігійні (віра); естетичні (краса, гармонія) (Б.Х.Ерасов);

9. Цінності творчості, цінності переживання, цінності відношення (В.Франкл).

Отже, аналіз наукових джерел підтверджує, що у психологічній літературі є різні підходи щодо визначення поняття “цінність”, “ціннісні орієнтації”. І всі вони мають право на існування, так як обгрунтовані науково.

Список використаних джерел

1. Агафонов А. Ю. Основы смысловой теории сознания /А. Ю. Агафонов. – СПб: Речь, 2003. – 296 с.
2. Волинка Г. І. Філософія Стародавності і Середньовіччя в освітньому контексті: навч. посібник / Г. І. Волинка. – К. : Вища освіта, 2005. – 544 с.
3. Москаленко О.В. Структурні компоненти ціннісно-смыслові сфери особистості /Москаленко О.В. // Вісник НТУУ — КПІІІ. Філософія. Психологія. Педагогіка. – Випуск 1. – 2013 – с. 91–98.

САМООЦІНКА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ЗАЛЕЖНО ВІД ЧАСУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ КОРИСТУВАННЯ СОЦІАЛЬНИМИ МЕРЕЖАМИ

Анастасія Шевченко
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук,
доцент
І.М.Тичина

В сучасному світі невід'ємною частиною життя людини стали соціальні мережі, особливо це стосується молоді. Насправді, технічний прогрес дав нам багато користі, адже зараз, лише за декілька секунд ми можемо поділитись своїми думками щодо різних речей, поговорити з близькою людиною, яка знаходиться за тисячі кілометрів, знайти друзів, кохання онлайн, зберегти свої фото і показати своє життя. Також це значно економить наш час.

Але все це має і іншу сторону, яку слід розуміти. Контент є надзвичайно різноманітним, і досить часто містить зображення соціально прийнятих стандартів та ідеалів щасливих сімей, стосунків, справжньої дружби, успішної кар'єри та зовнішності людей. Зазвичай, там зовсім немає проблем, сварок, непорозумінь, невдач, неідеальних облич та тіл. Часто, соціальні мережі ніби заповнюють пустоту, створюють певну ілюзію, що може не найкращим чином позначатись на житті людини. Все це може мати негативний вплив на ставлення до власного «Я», на формування самооцінки, яка є важливою складовою в розвитку особистості. Саме тому, ми вирішили, що важливо та актуально дослідити самооцінку сучасної молоді залежно від часу та особливостей користування соціальними мережами.

Ми припускали, що молоді люди, які активно та багато часу проводять в соціальних мережах матимуть нижчий рівень самооцінки, ніж ті, хто є неактивними там і майже не займають цим час. Крім того була гіпотеза, що більшість молоді сама визначатиме негативний вплив на своє життя та аспекти самооцінки зокрема.

В ході дослідження було використано метод теоретичного аналізу фахової літератури, методику Дембо-Рубінштейн з метою дослідження самооцінки (модиф. А. Прихожан), а також розроблений нами опитувальник щодо соціальних мереж та їх впливу на людей. Дослідження було проведене серед студентської молоді віком від 17 до 25 років. Всього було опитано 40 осіб, з них 29 дівчат та 11 хлопців.

На основі аналізу результатів дослідження ми поділили користувачів соціальних мереж на такі групи: проводять мало часу і проявляють низьку активність (10 досліджуваних); проводять мало часу і проявляють високу активність (5 учасників); проводять середньо часу і проявляють низьку активність (8 учасників); проводять середньо часу і проявляють високу активність (9 учасників); проводять багато часу і проявляють низьку активність (3 учасника); проводять багато часу і проявляють високу активність (5 учасників).

Також ми проаналізували суб'єктивні думки учасників дослідження щодо впливу соціальних мереж на особистість. Зокрема, питання стосувалися змін у сприйнятті зовнішності, фінансового становища та успіху в житті. Результати відображені на Рис 1-3.

Як ми бачимо, гіпотеза про те, що більшість молоді сама визначатиме негативний вплив на своє життя та аспекти самооцінки зокрема не підтвердилася. Адже більшість відповідей були або ж «ні», або «більше ні, ніж так». Однак, 25% досліджуваних в відкритому питанні про те, що дратує в соціальних мережах, називали ідеалізацію життя, зовнішності, відносин, успіху, і взагалі наявність ідеальних картинок.

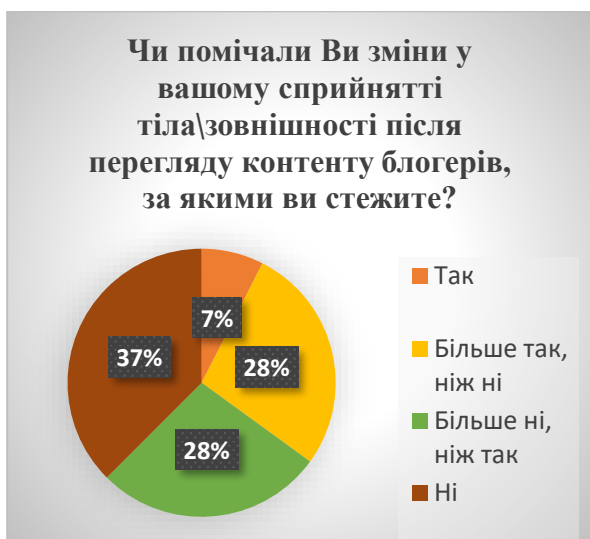

Рис 1. Результати відповідей на питання про зміни в сприйнятті зовнішності після перегляду соціальних мереж

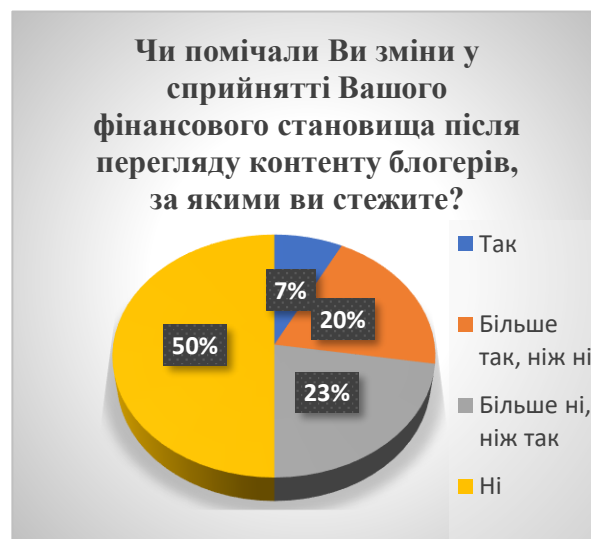

Рис 2. Результати відповідей на питання про зміни в сприйнятті фінансового становища після перегляду соціальних мереж

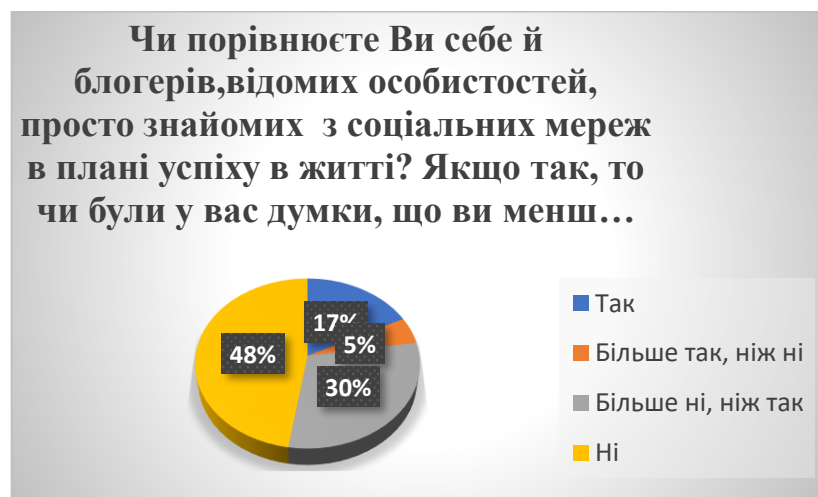

Рис 3. Результати відповідей на питання про зміни в сприйнятті успіху в житті після перегляду соціальних мереж

Другим етапом ми дослідили рівень самооцінки за методикою Дембо-Рубінштейн (модифікація А.М. Прихожан) у виділених нами групах користувачів соціальних мереж. Якщо говорити про результати двох груп з полярними показниками часу та активності (Рис 4-5.), то бачимо, що насправді суттєвих відмінностей немає. У користувачів, що витрачають мало часу та проявляють низьку активність в соціальних мережах був визначений також занижений та середній адекватний рівень самооцінки. Отож, наша гіпотеза не підтвердилась.

Рис 4. Рівень самооцінки користувачів, що витрачають на соціальні мережі мало часу та проявляють низьку активність

Рис 5. Рівень самооцінки користувачів, що витрачають на соціальні мережі багато часу та проявляють високу активність

Нами не було виявлено суттєвих змін у рівнях самооцінки користувачів, що проводять в соціальних мережах різну кількість часу та проявляють різну активність. Також самими досліджуваними не було визначено негативного впливу соціальних мереж на їх самооцінку. Отже, наші припущення не підтвердилися.

Список використаних джерел

1. Гаранян Н.Г. Теория социального сравнения в клинической психологии. Психологический журнал. 2015. Т. 36, № 4. С. 36-49.
2. Прихожан А. М. Применение методов прямого оценивания в работе школьного психолога / Научно-методические основы использования в школьной психологической службе конкретных психодиагностических методик: Сб. научн. тр. / Редкол.: И. В. Дубровина (отв.ред.) и др. М.: изд. АПН СССР, 1988. С. 110-128.
3. Garner D. M. The Body Image Survey. Psychology Today. 1997. № 1.
4. Then A. D. Body image concern among adolescent girls. American Psychologist. 2008. № 15.

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСІБ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ

Кристина Шевченко

Здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти за спеціальністю
053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент
К.П. Гавриловська

Сучасна наука визначає шлюб як санкціоновані суспільством статеві відносини між чоловіком і жінкою з подальшим встановленням їхніх подружніх, батьківських прав та обов'язків. Шлюб розглядається, як особливий культурний феномен, що забезпечує легітимність союзу чоловіка та жінки. Проблема зміни психічного здоров'я індивіда при одруженні не є предметом інтересу вітчизняних соціологів у зв'язку із специфікою проблеми та критеріями оцінки показників цього здоров'я. У рамках психологічної науки психічне здоров'я пов'язується з адекватністю та інтенсивністю реагування на стимули соціального середовища, а також із суб'єктивним благополуччям особистості.

У нашому дослідженні брали участь 15 подружніх пар (30 осіб) різного віку від 25 до 50 років, стаж подружнього життя від 3 до 20 років, кожна сім'я має 1 дитину або кілька дітей.

Згідно результатів дослідження за методикою «Індивідуальна модель психологічного здоров'я» А.В. Козлова було виявлено, що усі показники психологічного здоров'я, відповідно до середніх значень за вибіркою досліджуваних, знаходяться на середньому рівні. Серед сфер психологічного здоров'я, що мають найвищі показники, знаходяться просоціальна орієнтація (7,89 балів) і стратегічний вектор (7,44). Найнижчими за вираженістю є інтелектуальний (4,22) та творчий (4,0) вектори.

За методикою «Задоволеність шлюбом», розробленою В.В. Століним, Т.Л. Романовою, Г.П. Бутенко, можна зробити висновок, що серед опитаних пар 13,3% (2 пари) зі значною задоволеністю шлюбом, 20% (3 пари) є швидше задоволені шлюбом, 33,3% (5 пар) можна визнати швидше незадоволеними шлюбом, 20% (3 пари) є радше незадоволеними шлюбом, 13,3% (5 пар) можна визнати значно незадоволеними шлюбом.

Аналіз результатів тесту на задоволеність шлюбом (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська) показав, що серед чоловіків нашої вибірки середнє значення становить 33,3 (ст. відх. 7,81), серед жінок 40 (ст. відх. 8, 98). Достовірних відмінностей не виявлено. Дані дають змогу говорити про те, що як чоловіки, так і жінки досліджуваної

вибірки оцінюють свій шлюб позитивно (середній бал за методикою – 29). Результати з попередньою методикою майже збігаються.

Цікавими є результати за методикою «Спілкування в сім'ї» (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська). Аналіз характеристик подружнього спілкування в чоловіків та жінок досліджуваної вибірки показав те що найбільші значення були отримані за шкалам взаєморозуміння (оцінка себе) і «легкість спілкування» в чоловіків – 19,77, і в жінок – 19,03. При цьому рівень розуміння вище в жінок – 18,53, а в чоловіків – 18,10. Середнє значення в чоловіків та жінок за шкалою «Психотерапевтичність спілкування» становить 17,58 та 18,16, що говорить про те, що респонденти здатні створити теплу атмосферу у своїй сім'ї. У цій вибірці в чоловіків середнє значення за шкалою «Загальні символи» сім'ї складають 16,32, а в жінок 17,38. Це може свідчити про те, що в цих сім'ях можуть бути ласкаві імена та сімейні традиції. Як чоловіки (15,54), так і жінки (15,75) набрали найменші бали за шкалою «Довірливість спілкування (оцінка себе)». Отримані дані можуть говорити про те, що подружжя воліє не розповідати партнеру про своїх стосунки з іншими людьми, про свої невдачі, про свій фізичний стан.

Порівнюючи чоловіків і жінок у вибірках до 50 років і після, статистично достовірних відмінностей виявлено не було. Можна помітити, що жінки до 50 років позитивніше оцінюють характер спілкування з чоловіком, ніж жінки після 50 років. Тоді як серед чоловіків вікових відмінностей немає. Більш наочно результати представлено на рисунку 1.

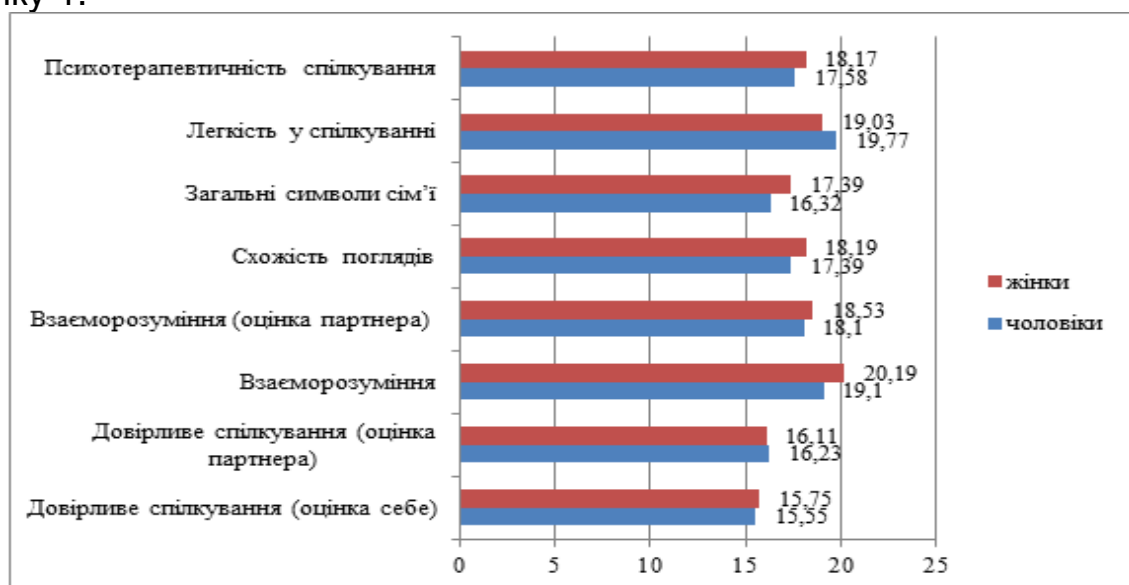

Рис. 1. Характер спілкування подружжя за тестом «Спілкування в сім'ї» (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська)

Отже, усі показники психічного здоров'я відповідно до середніх значень за вибіркою досліджуваних, знаходяться на середньому рівні. Аналіз рівня задоволеності шлюбом показав, що респонденти мають середній рівень. Пари, які продемонстрували високий рівень задоволеності шлюбними відносинами, демонструють досить високе взаєморозуміння, духовно-моральне благополуччя, відносини між подружжям у цих сім'ях будуються на коханні та повазі один до одного, спостерігається творчий підхід до сімейного виховання. Для сімей із середнім рівнем задоволеності шлюбними відносинами характерна єдність цілей і завдань подружжя, відповідальне ставлення до сімейних зобов'язань, але можуть виникати складнощі з духовною близькістю. Респонденти, які вважають свій шлюб невдалим і незадоволені ним, нерідко стикаються з конфліктними ситуаціями. Дискретні інтереси та цінності, конфліктне ставлення до сімейних обов'язків, слабо представлені сімейні традиції, безладдя в господарюванні.

Проведений кореляційний аналіз підтверджує взаємозв'язок психічного здоров'я та задоволеності шлюбом. Пари, які мають довірливі відносини та задоволені своїм шлюбним життям практично не мають проблем із психічним здоров'ям.

Список використаних джерел

1. Алешина Ю. Е. Тест на удовольствие браком. Психология. 1987. С. 55 – 59.
2. Волкова А.Н. Методические приемы диагностики супружеских отношений С. : БАХРАХ-М, 2002. 745 с.
3. Kamp Dush C.M. Marital happiness and psychological well-being across the life course. Family Relations. 2008. № 57.P.211 - 226.
4. Козлов А. В. Методика диагностики психологического здоровья. Журнал «Перспективы науки и образования». 2014. № 6 (12). С. 110–117.
5. О. Г. Липницкая Гендерный аспект отношений субъектов современной семьи. Человек и образование. 2008. № 4. С.39 – 44.
6. Столин В. В. Опросник удовлетворенности браком. Психология. 1984. № 2. С. 54 – 61.

ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ФАХІВЦІВ ІТ СФЕРИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Олена Ярмошик

здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти за
спеціальністю 053 Психологія

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
завідувачка кафедри соціальної
та практичної психології
Наталія Портницька

Переживання тривоги, тривожність як особистісна характеристика стають одними із атрибутів сучасного суспільства, що зумовлено низкою чинників, провідними серед яких є соціальні кризи та зміна характеру праці. Зростання кількості фахівців, що працюють в ІТ-сфері (за даними українського профільного ресурсу DOU кількість ФОП які працюють в сфері ІТ збільшується на 20% кожного року) зумовлює актуальність дослідження особливостей переживання тривожності фахівцями цієї сфери.

Аналітичний огляд джерел свідчить, що динаміка та змістове наповнення емоційних переживань особистості пов'язане із низкою чинників, в т.ч. з особливостями професійної діяльності (професійно важливими якостями, способом сприймання інформації, поведінки). Дослідники виділяють такі наступні психологічні особливості сприйняття та взаємодії програмістів з оточуючим середовищем:

- Гіперконцентрація. Кожен спеціаліст ІТ знає, що хороша робота з кодом вимагає глибокого занурення в код. Засобами ізоляції від середовища є використання навушників, таймерів, уникнення зовнішніх подразників.
- Сенсорна конструкція зображення, необхідна у діяльності інженера-винахідника.
- Малі соціальні взаємодії та їх одноманітність у повсякденній роботі. Робота в команді не передбачає повсякчасного контактування з колегами, а отже сприяє більшому зануренню у власний внутрішній світ та звуженню кола контактів [1].

Загально психологічною основою процесу професійної трансформації є висока ціна помилки та схильності до звуження кола комунікації офлайн.

Аналіз наукових джерел свідчить, що на виникнення тривожності у дорослих впливають особистісні, адаптаційні мотиваційні та зовнішні чинники. Оскільки базовим компонентом тривожності є відчуття занепокоєння, доцільно виділити його основні ознаки, а саме невпевненість у спілкуванні, настороженість, збентеження, невиразність і

суперечливість мови, переляк у погляді, блідість лиця, метушливість, напруженість, скутість рухів або, навпаки – надмірна жестикуляція [2; 3].

Існує думка, ІТ-спеціалісти звертаються до психологів, психотерапевтів, насамперед, із запитами про депресивні стани та тривожність, зниження відчуття власної гідності, синдром самозванця, відсутність соціальних навичок, невміння спілкуватися в команді чи на роботі, що зумовлює необхідність аналізу чинників виникнення соціальної тривоги. Аналіз літературних джерел дозволяє виділити зовнішні об'єктивні фактори, що сприяють підвищенню рівня тривожності, пов'язані з трудовою діяльністю в ІТ сфері, та внутрішні суб'єктивні – ті індивідуальні особливості особистості професіонала, які впливають на процес зростання рівня тривожності.

До об'єктивних, соціально-психологічних, чинників виникнення тривожності відносять [1; 3; 4]:

Перевантаження. Деякі ІТ спеціалісти найкраще працюють у стані постійного стресу, але для більшості людей сильним стресовим чинником можуть бути: незадовільна організація роботи (коли організаційні процедури займають більшу частину робочого часу), необхідність поєднувати обов'язки кількох працівників, високий рівень невизначеності у діяльності. Періодично виникають «надзвичайні ситуації» (напр., термінове замовлення), завищені вимоги до себе.

Низький соціальний статус. Оскільки робота у програмістів є найважливішою частиною їхнього життя, заробітна плата часто є основою самооцінки. Рівень оплати у поєднанні зі ставленням з боку керівництва (постійний контроль підлеглих і недовіра їх порядності та компетентності) можуть руйнувати бажання до професійного зростання та посилити переживання тривоги.

Понаднормові та незручні години роботи. Циркадний ритм людського організму визначається природними факторами і не підходить для роботи вночі. Порушення циркадного ритму можуть викликати психологічний і фізичний стрес. Неструктурований час роботи зумовлює додаткові труднощі, напр., неможливість розпоряджатися власним часом, постійна готовність до термінової роботи, робота у нічні години. Можна передбачити, що постійне очікування як стан мобілізаційної готовності посилює переживання тривоги.

Одноманітність. Коли ситуація занадто стабільна, це теж може викликати тривожність, і як наслідок підвищення апатії. Людина час від часу потребує нових вражень, щоб зберегти зібраність та творчий потенціал. Часто виникає відчуття монотонності.

За аналітичними даними кількість тривожних спеціалістів в ІТ сфері значно збільшується в періоди нестабільності соціально-економічних і політичних відносин. Таким чином, можна стверджувати, що

переживання тривоги фахівцями ІТ-сфери зумовлене особистісними та соціально-психологічними чинниками, а гіпотеза, що зовнішні прояви «закритості», ізолюваності, агресії зумовлені прихованим переживанням тривоги, потребує емпіричної перевірки.

Список використаних джерел:

1. Базілевська Л. Особистісний професіогенез майбутнього програміста. Проблеми гуманітарних наук. Психологія. № 25. С. 4-14.
2. Волошок О. В. Психологічний аналіз проблем тривожності особистості. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка. Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2015. С. 479-484.
3. Коць Є.М. Психологічні особливості когнітивно-поведінкових стратегій осіб із соціальною тривожністю: дис. ... канд. психол. н.: 19.00.01; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки; Луцьк, 2018. 213 с.
4. Сторож О. В. Тривожність як детермінанта творчої соціалізації особистості. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць. Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Т. 1: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Київ, 2016. Вип. 44. С. 160-165.

ПСИХОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці викладачів та студентів
соціально-психологічного факультету

Випуск 15

Укладачі

Ю. Дем'янчук Н. Портницька, І. Тичина

***Підготовка макету
та художнє оформлення обкладинки***

Ю. Дем'янчук

